Sayı : 67 Aralık 1967 2 Lira

Barış Dünyası

AYLIK SİYASİ FİKİR MECMUASI

Kıbrıs Davasında Gerçekçi Yol...

Doğu Davası

İDEOLOJİ

İkinci Kurtuluş Savaşı

Türkiye'de Sosyalist ve Komünist Faaliyetler

Yemek pişirmeyi daha çok sevebilirsiniz...

Mutfağınızda yemek hazırlamak, pişirmek için geçirdiğiniz saatleri çok zevkli bir hale getirmek ancak JUNKER + RUH fırını kullanmakla mümkündür. Son derece güzel ve zarif görünüşü ile JUNKER + RUH fırını mutfağınızı süsler. JUNKER + RUH havagazı ve bütangazı ile çalışır, anî parlamaya karşı tam alev emniyet tertibatlıdır. Pişireceğiniz yemeğe göre termostatı ayarlıyarak istediğiniz sıcaklığı temin edebilirsiniz. Böylece yemekleriniz daha leziz olacaktır. Fırınla birlikte verilen broşürde her yemek için lüzumlu ısı miktarını bulabilirsiniz. JUNKER + RUH FIRININ kapağını açmadan, yemeğinizin pişip pişmediğini ateşe dayanıklı, kırılmaz "pyrex" cam kapak ve fırın içindeki lâmba sayesinde kolayca kontrol edebilirsiniz. JUNKER + RUH fırınının Infraruj ışınlarıyla çalışan ızgarasında kömürde pişmiş nefasette ızgara yapmanız mümkündür.

JUNKER+RUH

Balkanların ve Orta Şarkın en büyük... en modern döküm fabrikası Türk Demir Döküm Fabrikalarının mamulüdür

TÜRK DEMİR DÖKÜM FABRİKALARI A.Ş.

Silâhtar - İstanbul

Ocak

Fırınlı Ocak

Fırın

Soba

Bütangazı Sobası

Şofben

Kalorifer Kazanı

Radyatör

DUYDUNUZ MU?

— 1967 yılının 9 aylık devresinde Shell Şirketi Diyarbakır'daki petrol sahalarından 765.765 ton yerli ham petrol istihsal etmiştir.

— Bu miktar, Türkiye'de istihsal edilen yerli ham petrolun %38.2 ni teşkil etmektedir.

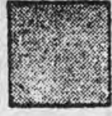
— Shell'in bu yılki istihsali geçen yılın aynı devresindeki istihsale nazaran %51 fazladır.

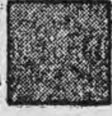
— Shell'in istihsali Şirketin mahallî piyasa ihtiyacını tamamen yerli ham petrol ile karşılamaktadır.

BARIŞ — 114

KS

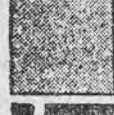

kaleflex

KS

kaleflex

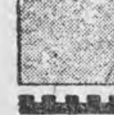

KS

kaleflex

KS

kaleflex

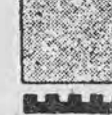

KS

kaleflex

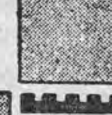
KS

kaleflex

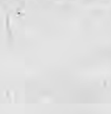

KS

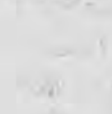

kaleflex

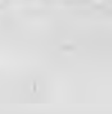
KS

kaleflex

KS

kaleflex

KS

kaleflex

KS

Barış DÜNYASI

AYLIK SIYASI FIKIR MECMUASI

Sahibi ve Başyazarı
Ahmet Hamdi BAŞAR

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Günay ALOK

İdare Müdürü
Lütfi ÇULPAN

Dış münasebetler Şefi :
Raif BALCI

Ankara Temsilcisi :
Niyazi ACUN
Basın Sitesi, E-8
Çankaya
TEL : 12 48 91

İdare yeri: Cağaloğlu
Himayei Etfâl Sokak,
Aydoğmuş Han 18-19
Tel. : 22 08 91
47 25 38

Mektup adresi :
P.K. 478 — İstanbul

Abone : Yıllığı 24 TL.
Sayısı : 2 TL.

İlân: Tam sayfa:
600 TL. santimi 15 TL.

Basıldığı tarih:
30 - 11 - 1967

Basıldığı Yer :
Türkiye Basımevi

SAYI: 67 — CİLT: 6
Aralık — 1967

İÇİNDEKİLER

Sayfa:

OLAYLAR - YORUMLAR :

İDEOLOJİ :

İNCELEMELER :

REJİM :

MESELELERİMİZ :

AÇIK OTURUM :

DIŞ ÂLEM :

ÇEŞİTLİ YAZILAR :

HATIRALAR :

Olaylar - Yorumlar

Millî Dâvamız Kıbrıs İşinde Gerçekçi Olma Zorunluğu

15 KASIM günü Kıbrıs'ta insanlık tarihine leke olarak geçecek bir fâcia oldu. Rumlar iki Türk köyüne vahşice saldırdılar. 28 soydaşımızı şehid ettiler; yüzlercesini işkenceye tâbi tuttular; evleri yakıp herşeyi yağma ettiler. Bunları yapan toplu tüfekli Yunan ve Rum askerleriydi.

Bu fecî olay Türkiye'nin zaten son haddine gelmiş sabrını taşırdı. Önce Bakanlar Kurulu toplanarak Zürih ve Londra andlaşmalariyel tanınmış olan müdahale hakkımızı kullanmaya karar verdi. Türk ordusu Ada'yı işgal için alarma geçti. İşin son derece ciddî ve kritik bir durum alması üzerine, âni bir müdahaleyi önlemek için Yunan Kralı ve hükümeti Kıbrıs Rum idarecileri üzerine baskı yaptılar ve işgal edilmiş köyleri boşalttırdıkları gibi tutukluları da serbest bıraktırdılar. Alınmış olan askerî müdahale kararı bu yüzden ertelendi. Ertesi günü Büyük Millet Meclisi hükümetin çağırısı üzerine olağanüstü bir toplantı yaptı ve oybirliğiyle hükümete müdahele etme yetkisi verdi

Savaş, savaş, mutlaka savaş!...

Gençler, mücahitler, sokaktaki adam şimdi hep bunu istiyor ve böyle haykırıyor. Yunan hükümeti sözcülerinin de belirttiği gibi hiç bir zaman harbe bu kadar yaklaşılmış değildi. Türkiye'nin Kıbrıs'ı işgale kalkması, bir Türk-Yunan harbini kaçınılmaz hale sokacaktı. Bu iki memleket de «Nato» üyesi oldukları için patlak verecek bir harp Nato'nun fiilen çökmesi demekti. Harbin neler getireceği, ne gibi karışımlar ve meseleler doğuracağı ve sonunun nereye varacağı kimse tarafından kestirilemezdi.

Fakat artık aklın ve basiretin yapacağı hiçbir şey kalmamıştı. Türkiye böyle bir felâketi önlemek için elinden geleni yapmıştı ve yapmaya devam etmek karar ve niyetindeydi. İngilizler tarafından terkedilmesi üzerine Kıbrıs'ın asıl sahibi durumunda olan Türkiye, bu tarihî hakkı üzerinde ısrar etmedi; ancak Ada'nın Yunanistan'a verilmesine asla rıza göstermemiş, burada Rum ve Türk topluluklarının nüfus yoğunluğu ölçüsünde İdareye katılacakları bağımsız bir devlet kurulmasını istemişti. Londra-Zürih anlaşmaları bu devletin kuruluşu ve devamının garanti altına alınması için yapılmıştı. Ama Rum ve Türk, Hıristiyan ve Müslüman iki ayrı halkın bulunduğu Kıbrıs devletinin başına, Ada'nın Yunanistan'a verilmesi savaşçıları geçti; ve bu suretle onlar, o zamana kadar devlet ve kanun dışı yaptıkları millî kurtuluş savaşlarını, artık devlet gücüne dayanarak kolaylıkla başarma imkânına kavuştular.

Sözü edilen a n d l a ş m a l a r l a, militan enosistçilerin elinde bir devlet kurulması, hakikatte bu dâvanın Türkiye için kaybı demekti. Nitekim kısa bir süre sonra bu devletin andlaşmaları tanımayarak ihtilâl metodları kullandığı ve Türk azınlığına tanınmış hakları ayaklar altına aldığı görülmüştür. Türkler devlet idaresinden uzaklaştırılmış ve her türlü zulüm ve baskıya uğratılarak canlarından ve mallarından bezecek hale sokulmak istenmiştir.

Tarihsel olayların doğuşu ve gelişmesi belirli bir çizginin dışına çıkamaz. Bu arada tesadüflerden ve fırsatlardan vaktinde istifade edip edememenin de büyük rolü olacağı, bunun bazı durumlarda tarihsel gidişi bile değiştirebileceği şüphesizdir. Ancak bu fırsatlardan zamanında yararlanamadıktan ve tarihsel akımı da kavrayamadıktan sonra, belirecek huzursuzluklar karşısında feryad ve figân etmenin bir faydası olmayacağı da şüphesizdir. Bizim Kıbrıs

dâvasındaki durumumuz böyle olmuştur.

Kıbrıs 80-90 sene evvel İngilizlere bırakmış olmamızın nedenleriyle, son senelerde İngilizlerin bu adayı bırakmış olmalarının nedenleri düşünülmek ve bu iki olayın geçtiği devre içinde Ada'da yaşayan Türk ve Rum halklarının bağlandıkları ideallerin ne olduğu da araştırılmak gerekir.

İngilizler Ada'yı o zamanki politika ideallerine yararlı olduğu için almışlardı; ve biz de bağlandığımız politik ideale zarar vermeyeceğini gördüğümüz için vermiştik. İngilizler bu idealleri değiştiği ve kendilerine lüzumsuz olduğu için Kıbrıs'ı bıraktılar. Bizim için Kıbrıs'ı geri almamız yeni millî idealimizin ayrılmaz bir meselesi ise, ki Misakı Millî hudutları dışında kaldığından böyle bir meselenin olmaması gerekir, bunu işte İngilizlerin Ada'yı bıraktığı zaman düşünmemiz ve gerçekleştirmeye çalışmamız lâzımdı. Oysa ki o zamanlar Türk devletini idare edenlerin ağızlarından resmen işittiğimiz şey «Bizim için Kıbrıs meselesi yoktur» dan ibaret kalmıştı.

Kıbrıs'ın bizim için millî bir dâva olması, acaba orada yaşayan ve nüfusunun yüzde 20 sini teşkil eden Türk halkının Ana vatana kavuşması idealinden mi doğmaktadır?

Kıbrıs adasının e l i m i z d e n çıktığı ve İngilizlerin eline geçtiği uzunca bir dönem içinde oradaki Türk halkının, Ana vatana kavuşması ideali içinde çırpındığı ve savaştığı iddia olunamaz. Oysaki Rum halkı, Yunanistan'la birleşme idealine bağlıydı ve İngilizlere karşı da bunun mücadelesini yapıyordu. Bu durum Ada'daki soydaşlarımızın millî duygularının körleşmiş olmasından değil, İngiliz idaresini Osmanlı idaresine tercih etmelerinden doğmuştu. Soydaşlarımız, İngilizlerin Ada'yı bırakmalarından sonra, Yunan idaresi altında yaşamaya tahammül edemezlerdi. Çünkü Rumların Türk halkının malına, canına göz dikmiş olduğunu bilmekteydiler. Türkiye devleti ve halkı da kardeşlerini bu sömürücü ve zalim idareye teslim edemezdi. İşte bizim için Kıbrıs dâvasının millî mesele olması bu realiteden doğmuştur.

Türkiye, Kıbrıs'ın kendisine ilhakını düşünmemiştir ve düşünmemektedir. Fakat Yunanistan'a bırakmaya da asla razı olamaz. Bundan dolayı bağımsız bir Kıbrıs devletinin kurulması ve iki cemaatin eşit haklar içinde yaşaması prensipine bağlı kalmıştır. Ancak Zürih ve Londra andlaşmalariyle bulunan çözüm yolu, tamamen realiteye ve tarihsel akım ve gidişe aykırıdır. Bunun böyle olduğu yapılan uygulama sonunda kesin olarak meydana çıkmıştır. Bir devletin kurulabilmesi, bir milletin varlığına bağlıdır. Kıbrıs'ta bir tek millet yoktur; ve aksine birbirine karşı iki halk vardır. Halklar arasındaki düşmanlık yeni devletin kurulmasından sonra azalmak şöyle dursun, gün geçtikçe daha da artmıştır. Dört sene içinde geçmiş olaylar ve hele son insanlık dışı yaratılmış fâcialar karşısında, şimdi bu iki halkı bağımsız bir devlet halinde bir arada yaşatmaya imkân kalmamıştır. Şurası da açıktır ki, Yunanistan'ın Kıbrıs'ı kendisine ilhak etmesi, mutlaka Türk-Yunan harbine sebep olacaktır. Megalo-idea sarhoşluğundan Yunanlılar ayılabilirlerse, hem bölgenin, dünyanın hem de Türk ve Yunan milletlerinin selâmeti için bu çetin dâvanın çözüm yolu bulunabilir. Hudutta Türk ve Yunan Başbakanlarının buluşmaları sırasında gayet açık kalble, iki millet ve devletin dostluklarını sarsmamak endişesiyle hareket ettik. Yunan hükümeti bizim iyi niyetli tekliflerimizi mutlaka Enosis diye reddettiği süre, Türkiye bugün olmasa yarın bu yüzden harbe sürüklenebilir. Kıbrıs Rum yöneticilerinin fanatizmi karşısında anlaşmak ve soydaşlarımızın yaşama haklarını teminat altına almak bakımından onlara güvenmek imkânı kalmamıştır. Eğer bunu isteselerdi, şu son dört sene zarfında Türk halkını memnun etmeye, tarihî Türk-Rum düşmanlık uçurumunu doldurmaya çalışırlardı.

Yunanlılardan bu anlayışı görmezsek o zaman Kıbrıs'ta idareyi bir süre Birleşmiş Milletlerin ele almalarından başka çıkar yol bulunamayacağı sanısındayız. Milletlerarası tarafsız bir idare sayesinde Türk-Rum halkının arasındaki düşmanlığın azalması mümkündür. Kıbrıs dâvasının, soydaşlarımızın yaşama haklarını kesin garantiye alacak ve aynı zamanda Türk-Yunan milletleri arasında silâhlı bir çatışma doğurmayacak şekilde, milletlerarası hak ve adalet prensiplerine uygun bir çözüm yoluna bağlanması ancak bundan sonra gerçekleştirilebilir.

"Beyin Yıkayan" Zehirli Akımlara Karşı Türk Gençliği Nasıl Korunur ?

GEÇEN ders yılı başarı dereceleri % 10 olduğu görülen yüksek öğrenim gençliği gittikçe şiddeti artan tehlikeli bir akımın yatağı haline sokulmak istenmektedir. İki ay evvel limanımıza gelen Amerika'nın 6 ncı filosuna karşı girişilmiş çirkin gösterilerden sonra Kasım başında derslere başlanması üzerine Hukuk Fakültesi'nde, Teknik Üniversitede, Teknik Okullarda direnme grevleri yapılmıştır. Grev nedenleri arasında özel yüksek okulların kapatılması, ya da devletleştirilmesi gibi istekler de vardır. Bu okullardan ancak varlıklı aile çocukları yararlanabildiği için son aylarda bazı zenginlerimizin ilk hedefi 1000 öğrenciye burs sağlamak olan Türk Eğitim Vakfının kurulmuş bulunması bu isteklerin nedenlerinden biri olduğu anlaşılmaktadır. Yüksek öğrenim gençliğini vasıta olarak kullanan ve şaşılacak bir disiplin ve örgütleşme altında çalıştığı görülen aşırı sol akımın, Türk Eğitim Vakfının kurulması dolayısiyle gösterdiği telâş, bundan olsa gerektir. Vakfın burs vererek okutacağı gençlerin, kendi etki çevreleri dışında kalacağından korkmakta ve bunu önlemeye çalışmaktadırlar.

Türkiye'de Cumhuriyetin ilânının 44 üncü yıl dönümü için üç satır bile yazmayı gerekli görmediği halde, Rusya'da komünizmin 50 inci yılı dolayısiyle baştan başa Sovyet İhtilâlini öğen yazılar ve resimlerle doldurulmuş olarak çıkan haftalık solcu bir dergide, Türk Eğitim Vakfı hakkında önemle üzerinde durulması gereken uyarıcı yazılar çıkmıştır. Bu yazılara göre Vakıf, Türk gençliğinin beynini yıkamak ve onları kapitalist rejime ısındırmak için kurulmuştur. Maksatlarından biri de 27 Mayıs'tan sonra devletçe kurulan Kredi ve Yardım kurulunu çökertmektir. Özel sektörcülerimiz bütün yüksek öğrenim çalışmalarını kendi tekelleri altında keyiflerince yürütmek istemektedirler. Türk Eğitim Vakfının, millî eğitim, vasıflı insan gücü, devlete yardım gibi gösterilen amacı, bir edebiyat, bir paravanadan ibarettir. Asıl maksat bunların altında gizlenmiştir.

Solcu haftalık dergi bu gizli olan maksatları şöyle açıklamıştır:

1— Zenginler hayırlı işler yaparak kendilerini fakir halka sevdirmeye çalışmaktadırlar. Böylelikle kapitalist rejimi yaşatacaklarını ummaktadırlar. Yaptıkları bu reklâm için harcamayı göze aldıkları para da 234 kurucunun her birine yılda ancak 14.957 lira düşmektedir. Nerede görülmüş ayda 1246 lira ile böylesine reklâm yaptırmak? Oysa ki bu parayı da masraf kaydedebileceklerinden çoğunu devlete yüklemiş olacaklardır.

2— Yoksul gençlerde, bu hamiyetsever amaçlarına karşı, sevgi ve bağlılık yaratacaklardır. Böylece gençlik «Solcu zehirler» den uzak kalarak yetişecek, özel sektörün kutsallığını anlayacaktır.

3— Burs tahsis edenlerin adları bu burslara verilecek olduğuna göre, bir tek burs bile bir zengine «Hamiyetli fakir babası» adını kazandıracak, bu suretle o zengin, iş çevrelerinde veya politikada pek yararlı bir araca sahip olacaktır.

4— Vakıf, burs verdiği öğrencilerin beynini yıkayıp kapitalizm taraftarı yapacaktır. Bunu yapamasa bile *direnen öğretmenlerin doğurduğu güçlüğü ve sakıncaları* geniş teşkilâtı ve elindeki eğitimci elemanlariyle ortadan kaldıracaktır.

Amaç, zenginlere ülser ağrıları vermeyecek ciçi bir gençlik yetiştirmektir. Yoksul çocukların beyinlerini satın alıp kendi güvendiği okullarda kendi denetimleri ve baskıları altında yoğurmaktır. Böylelikle Türk yüksek öğrenim gençliğinin *bugünkü muhteşem bilincinin* (!) zamanla körleşeceğini hesap etmektedirler.

Yazıda zenginlerin bu umduklarını gerçekleştiremiyeceği nedeni de belirtilmektedir:

«Türk gençliğini Pavlov'un kobaylarına döndürmek isteyenler, anlaşılıyor ki, Türk gençliğinin bugünkü muhteşem (!) bilincine hangi aşamalardan geçerek geldiğini bilmemektedirler. Türk gençliği tarihsel misyonunun hazzına varmıştır. Coplarla, sopalarla, rüşvetlerle, 6 ncı filolarla dönmediği yolundan sizin üç buçuk kuruşunuzla mı gözleri boyanacak?»

B u g ü n k ü T ü r k gençliğinin muhteşem bilincini (!) hangi aşamalardan geçerek geldiğinin bilinmemekte olduğu doğrudur. Bu bilinçsizlik kimsenin endişesi de olmamaktadır. Yoksul gençliği yetiştirmek ve onlara eğitimleri için yardımda bulunmaktan başka hiç bir hedefi olmayan hayırlı bir teşebbüs karşısında sosyalistlerimizin gösterdikleri telâş, tamamen ihmal ettiğimiz bu dâvada uyarıcı bir etki yapmalıdır. Öğrencilerin çeşitli vesilelerle direnme hareketlerinin, güçlük ve sakıncalar doğurmak için yapıldığı da ancak şimdi itiraflariyle anlaşılabilmiştir. Yarının kendilerine teslim ve emanet edileceği gençlerle bu kadar ilgisiz kalmamız ve onları hangi aşamalardan egçerek geldiğini bilmediğimiz muhteşem bilinçleriyle (!) solun tuzağına düşürmemiz, af edilemeyecek millî hata olsa gerektir. Birkaç zenginimiz hamiyet ve yurtseverlik duygulariyle harekete geçerek bir Vakıf kurmuşlar; yoksul genç-

leri okutmak istemişlerdir. Onların gençlerimizi düştükleri tuzaktan kurtarma gibi bir hedefleri de yoktu, ve olması düşünülemezdi. Çünkü okuyan genç, her şeyden üstün olarak fikir özgürlüğüne kavuşur. Vakfın okuttuğu gençlerden değil, üniversitelere gidip okumayan muhteşem bilinçlerle (!) sosyalizm yolunda direnme hareketleri ve gerilla savaşları yapan gençlerden korkmaktayız. Eğer Vakfın burs verdiği gençler yetiştikten sonra sosyalizme inanırlarsa, bunun savunucusu olurlar; fakat muhteşem bilinçli (!) olmayacakları için bu savunmaları memlekete yararlı olur. Beyin yıkayarak gençleri istenen yola çevirmek için onları okutmamak, okuyanları da derslerle değil; direnmelerle, gösterilerle uğraştırmak lâzımdır. Üzülerek ve telâş ederek belirtelim ki, solcular bu işi mükemmel surette yapmaktadırlar.

Solcularımızın fikir özgürlüğüne tamamen düşman olmalarında haklı olduklarına şüphe yoktur. Onların yalnız sosyalizme bağlı fanatik insanlara ihtiyacı vardır. Sosyalist fikir klüpleri kurmak, sosyalizmden başka her sözü ve fikri küfür diye karşılamak ve nihayet yarın idareyi ellerine alacak gençlerden mezhepleri uğruna canlarını vererek çarpışacak kadroyu kurmak ve yetiştirmek vazifeleridir. Türkiye'de onlara bu vazifelerini yapmaya yarayan hürriyet fazlasiyle tanınmış ve verilmiştir. Neden ve nasıl verilmiştir? Bilinçsizliğimizden, basiretsizliğimizden, sosyal sınıflarımızın güçsüz ve şuursuz olmasından diye birçok sebepler ortaya atılabilir. Bunların üzerinde durmıyalım. Varılacak sonuç şudur: Türk gençliği yalnız bırakılmıştır. Önüne yalnız «sosyalizm» diye bir kurtuluş yolu açanlar vardır. Bunun karşısında kimse bu yolun uçurum olduğunu onlara söylemiyor, ve Türkiye'ye özgü yolu bulup gösteremiyor. Bu durum karşısında kafaları ve vicdanlariyle başbaşa bırakarak gençlerimizin bu yolu bulup göstermelerine ümit bağlamaktan başka çaremiz kalmamıştır. İşte Türkiye Eğitim Vakfı, bu yolda bir çalışmaya girişmiş; memlekete bilinçli gençler yetiştirme yoluna girmiştir. Karanlığı nasıl aydınlık silerse, memlekette zararlı akımları da ancak ilmin, fikir özgürlüğünün kurutacağına inanmaktayız.

Bu bakımdan Türkiye Eğitim Vakfını dolaylı yoldan, komünizmle gerçek anlamda mücadele eden bir kuruluş olarak karşılamakta, ve tebrik etmekteyiz.

İdarî Bünyede Reform Çalışmaları Ve Bir Zihniyet Değişikliği

İÇİŞLERİ hizmet ve teşkilâtında bir reform yapılması, İller ve Belediyeler kanununun düzeltilmesi için Bakanlık seviyesinde başlayan çalışmalar, bir zihniyet değişikliğinin belirtileri olarak, ümit vericidir. İçişleri Bakanı Dr. Faruk Sükan'ın verdiği direktif altında geniş çapta bir araştırma yapılmaktadır. Bu maksatla 25 Mülkiye Müfettişinden kurulu bir ekip, memleketi 5 bölgeye ayırarak her bölgede bir vilâyette belirli bir program altında ve önce tespit edilmiş konular üzerinde incelemeler yapmaktadırlar. Ege bölgesinin merkezi olan İzmir'de tetkikler tamamlanmış olup, şimdi Karadeniz bölgesi için seçilen Trabzon ele alınmıştır. Bu tetkiklerin ışığı altında meslek ve ilim adamlarının katılacağı seminerlerde enine boyuna konular tartışılacaktır.

İllerin idaresine ait yürürlükte bulunan kanun, Meşrutiyet devrinde geçici kanun olarak tedvin edilmiş ve o tarihten sonra da çeşitli eklemeler ve tadiller geçirerek bugünkü halini almıştır. Belediyeler Kanunu 1930 da konmuş ise de, ne birincisi ne de ikincisi bir araştırma neticesi meydana getirilmemiş ve aradan geçen uzun süre içinde memleketin çehresi, şartlar ve ihtiyaçlar tamamen değiştiği için tatbikat büyük aksaklıklar doğurmuş ve bunlar da gün geçtikçe artmıştır.

Şimdiye kadar kanun projeleri Bakanlıkların kendi idarî teşkilâtı tarafından hazırlanmakta olduğuna göre, İçişlerindeki reform konusunda tutulan bu yeni yol, yani önce araştırmalar yapılarak prensiplerin yetkili idare, meslek ve ilim adamları önünde yapılacak tartışmalar sonunda tespiti metodu, devletçilikte bir tutum ve zihniyet değişikliğine işaret olarak memnuniyet vericidir.

İdarî bünyede reform ihtiyacı çok zamandan beri duyulmaktaydı. Birinci ve İ-

kinci Beş Yıllık Planlarda da bunun bir an önce gerçekleşmesi öngörülmüştür. Kalkınma planlarının uygulanmasında en önemli araç olan devlet idaresinin yeniden düzenlenmesi şarttır. 1967 yıllı programı ve İcra planının öngörülen ekonomik ve sosyal hedeflere ulaşılamamasında bu durumun başlıca etken olduğu anlaşılmıştır. İdare ve idareci kavramlarının günün şartlarına uygun bir anlamda değerlendirilmesi, idarecilerin geleneksel hizmetlerin başı olmaktan öteye, ekonomik ve sosyal hizmetleri yürüten kuruluşlar arasında işbirliğini sağlayacak devlet temsilcisi durumuna getirilmesi kesin bir zaruret olarak belirmiştir.

İkinci Beş Yıllık Planda idare brimlerinin aşırı büyümelerine engel olmak için, bir yandan Bakanlıkların merkez kuruluşlarının fonksiyonel esasa göre teşkilâtlanması, öte yandan görev ve yetkilerin kademeler arasında en uygun şekilde ayarlanmasını sağlayıcı kanunlar çıkarılması, ekonomik ve sosyal kalkınmada mahallî idarelerin katkılarının artırılması istenmiştir. Kamu hizmetlerinin görülmesinde mahalli idarelerin ilgi ve sorumlulukları genişletilmelidir. Bunun için ihtiyaca uygun malî bünye ve teşkilât düzenine kavuşmak lâzımdır.

Bugün İçişleri Bakanlığı teşkilâtı, modern anlamı içinde idarî ve sosyal ihtiyaçları karşılamaktan uzaktır. Değişen, gelişen ve çoğalan hizmetleri 36 yıl önce tespit edilen teşkilât ve kadrolarla yürütmeye imkân yoktur. Öte yandan Bakanlığın bütünlüğü ve hizmet dağılışları arasında denge bozulmuş ve koordinasyon da kalmamıştır. İç ve dış çeşitli teşkilât birimlerinin görev ve sorumlulukları birbirine karışmıştır. Bunlar Kalkınma Planı ve yıllık Program ve İcra planlarını karşılamaya yeterli değildir.

İşte araştırmalar bu nedenlere dayanarak yapılmaktadır. Mahallî idareler yönünden araştırmaların maksadı, bu idarelerin amaç ve görevlerini, görevlerin mahallî idareler arasındaki bölünüşünü, merkezî idare ile aralarındaki görev karışımlarını, görevlerin yayılma derecesini ve nedenlerini tespit etmek ve incelemek; olayları tahlil ederek modern amme idaresi ilkelerine göre karşılaştırmak ve ilgili kanun tasarıları hakkında hazırlıkta bulunmaktır.

Araştırmaların genel düzenini temin etmek üzere İçişleri Bakanlığında bir (Proje Yönetim Kurulu) teşkil edilmiştir. Bu kurula bağlı 25 araştırmacı arasında 6 ekip teşkil edilmiştir. Bunlar İl genel idaresi, zabıta, nüfus, sivil savunma, mahallî idareler, Bakanlık kuruluşları, personel ve diğer hizmetler konusunda araştırma yapacaklardır. Ayrıca araştırmaya ve projelerin ikmaline yardımcı olacak her türlü dokümanlar ve istatistikleri hazırlamak üzere bir de (Özel etüd ve dokümantasyon merkezi) kurulmuştur.

Çalışmalar iki safhaya ayrılmıştır:

Birinci safha 6 ilde (İzmir, Erzurum, Trabzon, Urfa, Adana ve Konya) yapılacak araştırmalar sonunda genel rapor düzenlemek şeklinde programlanmıştır. Bu iş 30 Haziran 1968 de bitmiş olacaktır. İkinci sahfa bundan sonra başlıyacak, ve bu araştırmaların ışığı altında gerekli tasarılar hazırlanacaktır.

Araştırmalar sonucunu ve teklifleri belirten genel rapor üniversitelere, basına, ilgili ve yetkili kuruluşlara ve kişilere sunularak görüşleri alınacak; gerektiğinde idareciler kongresinin toplanması düşünülecektir.

Bu arada Yurd çapında özelliği olan İstanbul için bu sene Nisan ayı içinde toplanan (İstanbul Bölge Kalkınma Kongresi) sonuçlarından ve İstanbul Bölge Kalkınma Derneğinin yapacağı çalışmalardan yararlanılacaktır. Dernek hükümete ve İçişleri Bakanlığına bu konuda gerekli hizmetler ve yardımlarda bulunabilmek için teşkilâtını kuvvetlendirmeye başlamıştır. Derneğin Vilâyet, Belediye, Üniversiteler, Odalar ve diğer ilgili kuruluşların temsilcilerinden teşekkül eden Yüksek İstişare kurulu bu maksatla önümüzdeki aylardan itibaren çalışmalarına başlayacaktır.

Özel Yüksek Okullar Aleyhine Öğrencilerin Yaptığı Gösteriler

ÖZEL yüksek okullar aleyhine İstanbul ve İzmir yüksek öğrenim gençleri gösteriler yapmışlar; derslere boykot etmişler ve bu okulların devletleştirilmesini istemişlerdir. Bu isteğin yerine getirilmesi için 200 kadar genç yaya olarak Ankara'ya gitmişlerdir.

Gençlerimizin tam derslere başlandığı sırada boykot yapmaları, birçok günlerini avare geçirmeleri millî bir kayıptır. Memleket onların bir an evvel yetişmelerini ve işleri ellerine almalarını sabırsızlıkla beklemektedir. Bu yüzden bir ay gecikseler ya da formasyonlarını eksik yapsalar çok zarar ederiz. Millî servetin yerine konması mümkün olmayacak şekilde de israfıdır. Bununla beraber yaptıkları fedakârlık karşılığında özel yüksek okulların bazı bakımlardan verimli bir ticarî teşebbüs konusu durumuna düşerek gayelerinden uzaklaşmaları tehlikesini önleme ve hükümeti ihmal ettiği vazifeye çağırma sonucunu elde ederlerse, çabaları ve fedakârlıkları büsbütün boşa gitmemiş olacaktır.

Bizce, özel yüksek okulların devletleştirilmesini istemenin yeri yoktur. İstenecek olan şey, devletin daha çok okul açması olabilir. Buna da bütçe imkânları müsait değildir. Bu bakımdan özel okullar büyük bir ihtiyacı karşılamaktadır. Yalnız yüksek değil, orta ve ilkokullar için de özel teşebbüs ve sermaye teşvik edilerek onlar bu konuda devlete yardımcı olmalıdırlar. Özel tiyatrolar gibi, özel okulların da resmî tiyatro ve okullara nazaran hesaplamada çok daha verimli ve yararlı olduğuna şüphe yoktur.

Mesele bunları devletleştirmek değil, ortaya çıkan sakıncaları önleyici tedbirler almaktır... Yüksek özel okullar üniversite kadrosu dışında aynı vasıfta ve belki de daha başarılı birçok eleman bulabilirler. Bulamazlarsa bu okullar açılmamalıdır. Ö-

zel yüksek okullar öğretim kadrosunun titr sanıbı, yani profesör, doçent gibi akademik kariyee mensup kimselerden kurulmasına lüzum yoktur. Belirli vasıfları haiz olmak kaydiyle bu okullar, kendi öğretmenlerini hariçten seçmekte serbest bırakılmalıdır. Bitirmede devlet imtihanına tabi tutulmaları zorunluğu olacaktır. Bugünkü tutum altında bu imtihanların da bir değer taşımadığı bilinmektedir. Öğretim kadrosu için - resmî üniversite ve yüksek okul öğretim üyeleri dışında olmak şartiyle - yüksek okul mezunu olmak gibi gerekli vasıflar tesbit edilebilir.

Vakıf niteliğinde, ya da kâr gayesiyle kurulmamış şirket ve derneklere yalnız Yüksek okul açma hakkı tanımak da mânâsız ve zararlıdır. Bu gibilerine belki bazı kolaylıklar gösterilmesi düşünülebilir. Fakat her vatandaşın okul açabilmesi yolu kapatılmamalıdır.

Yüksek öğrenim gençlerimizin yaptıkları protestoların, gerçekten resmî üniversitelerimiz ve yüksek okullarımızın aleyhine özel okulların gösterdiği zararlı gelişmeyi önlemeye vesile olmasını temenni deriz.

Kıbrıs Çıkmazı

1963 Noeli'nde başlayan Kıbrıs fâciası birkaç hafta sonra dördündü yılını tamamlayıp beşinci yaşına basacaktır. Böylece Kıbrıs'taki Türk toplumu tam dört uzun sene akla hayale gelmez zulüm ve baskılara kahramanca göğüs germiştir. Bu ıstırabın daha ne kadar süreceğini de kesin olarak söylemek mümkün değildir. Var olduğu ve yürürlükte bulunduğu ifade olunan Londra ve Zürih anlaşmaları gerçekte çoktan tarihe mal olmuştur. Hakikatta muhasara altında bulunan bir azınlığın yaşadığı Ada, Kıbrıs Rumları delâletiyle, fiilen Yunan idaresine geçmiş bulunmaktadır. Bütün iş, Enosisin hukukî bakımdan tesciline kalmıştır.

Atatürk ve Venizelos ile başlayan Türk-Yunan dostluğu Atatürk'ün yaşadığı müddetçe müsbet ve verimli olabilmiştir. Aziz Önderin ölümü ile Türk-Yunan münasebetlerindeki inisiyatifimizi maalesef elden kaçırmış bulunmaktayız. Bilhassa İkinci Dünya harbi'nden sonra bu münasebetler yalnız tek taraflı Yunanlılar lehine ve bizim aleyhimize işlemiştir. Batı Trakya'daki ırkdaşlarımıza reva görülen zulüm ve işkencelere karşı reaksiyonumuz kuru ve verimsiz protestolardan öteye geçememiş; ve her şeyde, Türk-Yunan münasebetlerinin bozulmaması uğruna, fedakârlık yalnız bizlere düşmüştür.

Bu zaaflarımızdan Yunanlılar sistematik bir şekilde istifade etmeyi gayetle güzel becermişler; gerek siyasî, gerekse iktisadî alanda, bütün imkânlariyle, bizleri sömürmeği başarmışlardır. Patrikhaneyi baş tacı edişimiz, Oniki Ada hakkındaki ilgisizliklerimiz, Yunanlıların alabildiğine iştihalarının kabarmasına ve ezelî megalo-ide nin hortlamasına yardımcı olmuştur. Bütün bunlar Türk-Yunan münasebetlerinin bozulmaması sabit fikri uğruna göze alınmıştır. Nihayet, Kıbrıs fâciası hiç umulmadık bir anda karşımıza çıkmıştır, ve bugün bir çıkmaz içindedir. Kıbrıs, megalo-idea zincirinin ancak bir halkasıdır. Gelecekte, akla hayale gelmeyen, bir çok halkaların da ihtilâf konusu olmayacağını kimse kestiremez.

Keşan ve Dedeağaç zirve görüşmeleri meseleyi hâl edecek bir çözüm yolu bulamamıştır. Mesele, bugünkü haliyle askıda ve çıkmazdadır. Yeşil Ada'nın, uzun zamandanberi onbeş bin kişilik bir Yunan ordusunun işgali altında olduğu söylenmektedir. Eğer bu söylenti bir gerçek ise, zamanın kimin lehine işlediğini bilemiyoruz amma, görünüşe bakılırsa her halde bizim değil, kanısına varılabilinir.

Aziz Atatürk'ün ölümünden sonraki idarecilerimizin Türk - Yunan münasebetleri konusundaki hatalı tutumlarına tevarüs eden bugünkü ve gelecekteki idarecilerimize kolaylık temennisinden başka elden bir şey gelmemektedir.

Tarık İsmet ERDEM

Abonelerimize

BU sayımızla 6. cildimiz tamamlanmış oluyor. 1967 abone bedellerini henüz ödememiş olan sayın okuyucularımızın yıl bitiminden önce borçlarını adresimize yollamalarını saygılarımızla rica ederiz.

«Türkiye'de emek ve sermaye münasebetleri»

Iktisadî Araştırma Tesis'nin düzenlediği başarılı Seminerde, «Bir bekâr işçinin aylığı en azından 1700 lira olması teziyle, işsizliğin yen'lmesi ve kalkınma hızının gerilememesi için ücret artışlarının önlenmesi tezi çarpıştı — Seminerin en büyük faydası, il'm adamlarımızı hayata ve iş adamlar m'zı ilme doğru itmesi olmuştur — Kalkınma planlarında hedef emek mi, sermaye mi? — Ücretler bakımından sermaye emek münasebeti ve 8 saat yerine 6 saat çalışma teklifi — Iş uyuşmazlıklarına greve gitmeden çözüm yolları bulunamaz mı? — Sendikaların s'yasî mücadeleye girişmelerinin tehlikeleri.

"*İSTANBUL'DA bekâr bir işçinin bugünkü hayat şartlarına göre asgarî ücreti ayda 1700 lira olmalıdır. Şimdi ortalama ancak 600 liradan ibaret olan aylık gelirlerini bu hadde yükseltinceye kadar işçiler mücadelelerine devam edecekler; yalnız sendikalarla değil, kuracakları siyasî partilerle de haklraını savunacaklardır.»*

Bu sözler 20-27 Ekim arasında Büyük Tarabya Oteli'nde İktisadî Araştırmalar Tesisi tarafından düzenlenmiş seminerde, aydın bir sendika temsilcisi tarafından söylenmşitir.

Fikir ve aksiyon planında pek önemli etkiler yapacağını umduğumuz bu başarılı seminerde şunları da da işittik:

«Türkiye işsizi ve gizli işsizi çok bir memlekettir. Tarımda yarı yarıya, hattâ bundan fazla iş gücü boş yatmaktadır. Endüstride ve hele hizmetlerde iş gücünün verimliliği çok azdır. Nüfus artışı karşısında durum gittikçe daha da kötüleşmektedir. Kalkınmamız fazla yatırım yapmamıza, işsizlik ve yarı işsizlik dâvasını çözmemize bağlıdır. Bunlar tasarrufları artırmakla mümkündür. Bunun da yolu ücretleri düşük seviyede tutmaktadır.»

Birbirine taban tabana zıt bu iki tezin

her ikisinin de tamamen doğru olması, Türkiye'nin bir çıkmaz yolda, paradokslar içinde bocaladığını göstermeye yeter.

Hakikaten işçimizin bugün eline geçen azdır; çoğalmak, hattâ birkaç misli çoğalmak lâzımdır. Komşumuz sayılabilecek İtalya'da işçi ücretleri ortalaması bizimkinin üç misline yakındır.

Ama, öbür yandan Türkiye'nin kalkınması, sanayileşmesi, fazla yatırım yapması, işsizlerine yeni iş alanları açması için ücretlerin düşük seviyede tutulması da lâzımdır. Sosyal açıdan bakınca birinci teze, ekonomik açıdan bakınca ikinci teze hak vermemek imkânı yoktur.

Acaba vereme tutulmuş şeker hastasının durumuna mı benziyoruz? Hastanın verem olmasından dolayı beslenmesi, şekeri dolayısiyle de perhiz yapması mı gerekiyor?

Çözüm bekleyen en hayatî muammamız bu «Acaba» nın içinde yatıyor. Türkiye bu paradoksun fasit çemberinden kurtulmaya, sosyal ve ekonomik zaruretleri bir arada göz önüne alarak; belki bize ve bizim gibi memleketlere özgü yeni düzen içinde bu en hayatî sorunumuzu çözmeye mecburdur. Yok sa isabetli olarak seçtiğimiz demokrasi yolunda ve bu yolun zorunlu kıldığı Sendika hürriyeti, Toplu iş sözleşmesi, grev ve lokavt sistemi altında sosyal, ekonomik ve politik rejimin yıkılmasını önlemeye gücümüz yetmiyecektir. Çünkü bir ortalama çözüm yolu bulunmazsa, gittikçe sınıf kavgası şiddetlenecek; azınlığa ait bu kavganın doğurduğu huzursuzluk dolayısiyle ya sağ, ya da sol dikta rejimi kaçınılmaz bir zaruret olacaktır.

Bu küçük önsözümüz, İktisadî Araştırmalar Tesisi'nin Türkiye'de sermaye - emek münasebetleri konusu üzerinde tertiplediği seminerin önemini açıklamaya yetebilir.

Bu seminerde en yetkili yerli ve yabancı ilmi adamları, tatbikatçılar, sendikacılar, araştırmacılar ve sosyal konularla uğraşan fikir adamlarımız bulundu. Hem özel sektör hem de devlet sektörü başlıca elemanlariyle seminere katılmışlardı. Aylar süren çalışmalar sonucu 14 tebliğ hazırlanmıştı. Bunlardan dördü yabancı ihtisas adamlarına aitti. 7 gün öğleden evvel ve sonra yapılan 14 Oturumda bunlar okundu ve tartışıldı.

Seminerin Başbakan adına açış konuşmasını yapan Müsteşar sayın Munis Faik OZANSOY

Seminerin bizce en büyük başarısı, bu kördüğümün çözülmesi yollarının bulunabileceği hakkındaki ümidin ilim açısından desteklenmiş olmasıdır. Seminerin vardığı ikinci önemli sonuç, bilhassa bizim ilim adamlarımızı hayata ve gerçeklere, tatbikatla uğraşanlarımızı da ilme doğru itmesi ve ilimle hayatın ayrı yaşayamıyacakları gerçeğini açıklamaya yaraması olmuştur. Bu münasebetle çok önemli, fakat o derece de üzüntü verici bir gerçek meydana çıkmıştır: Türkiye'nin bu en hayatî dâvasını da, diğerleri gibi, mühimsememekte; üzerinde hiç bir fikrî çaba harcamamaktayız. Elimizde doğru dürüst bir istatistik bile olmadığı anlaşılmıştır. Ne kadar, hangi kollarda grev olmuştur? Bunların sebebi nedir? Kaç gün sürmüş ve nasıl sonuçlanmıştır? Bu gibi basit konuları bile kesinlikle bilemiyoruz. Elde bulunan istatistiklere güvenmek, hele senelere göre kıyaslama yapmanın imkânı yok. Bunların dışında meselenin sosyal ve hukukî yönleri üzerinde yeterli araştırmalar yapılmamıştır. Sözün kısası herşey baştan başlayacak. İktisadî Araştırma Tesisinin bu semineri bir hareket başlangıcı olmak bakımından da çok önemlidir.

Önyargılarla ve eksik malzemeye dayanarak araştırma yapılmamalı

İSTATİSTİK yok ve yanlış diyoruz; gerekli araştırmalar ve incelemeler yapılmamış olmasını haklı bir mazeret olarak öne sürüyoruz; sonra da bunlara dayanarak kesin yargılara varıyoruz; ya da yeterli incelemeler ve araştırmalar yapmadan bilgileri veya rakamları doğru gibi vermekte tereddüt etmiyoruz. Bizce bunlar olmamalıdır. Dostça tenkidimizin, bundan sonraki çalışalarda bir uyarıya vesile olmasını dileriz.

Meselâ Türkiye'de işçi sendikaları hakkında seminere bir tebliğ sunmuş olan Genel-İş sendikası hukuk müşaviri avukat Sayın Engin Ünsal, hem bilgi ve rakam, hem de vardığı yargılar bakımından yanlışlıklara düşme rekorunu kırmıştır.

1919-1923 arasında Türkiye'de işçi hareketlerini sönük göstermesi ve Şubat 1923 te toplanan İzmir İktisat Kongresine katılan birkaç işçi delegesinin hiç bir başarı sağlamadığını söylemesi bir örnek olarak gösterilebilir. Çünkü bu tarihler arasında İstanbul'da çok kuvvetli millî bir işçi hareketi başlamıştı; ve bu hareket imtiyazlı ecnebi şirketlere karşı yöneltilerek güç ortam içinde hayli başarılı olmuştu. İzmir İktisat Kongresine ise kuvvetli bir işçi delege kadrosu katılmış ve işçi dâvası ilk defa burada dile getirilerek Millî Türk Amele Birliğinin teklifleri Kongrece alkışlar arasında kabul edilmişti. İşçiye ait kongre kararı 21 maddeden ibaret olup içinde (Amele) yerine (İşçi) denmesi de vardı. Nitekim bu Kongreden henüz bir yıl geçmeden Türkiye'de ilk Mesai Kanunu (İş Kanunu) çıktı.

Sayın Ünsal'ın tebliğine göre Türkiye'de endüstri ve hizmetlerde 4.5 milyon, tarımda ise 10 milyon işçi vardır. Oysa ki, tarımda devamlı olarak 100 bin işçi çalıştığı, devamlı ve mevsimlik de dahil bütün tarım işçisinin 700 bini geçmediği istatistiklerle sabittir.

Bir yanlış bilgi sendikacı tebliğ sahibini yanlış bir yargıya saplanmaya ve teklifte bulunmaya sürüklemiştir: Hangi kaynağa dayandığını belirtmeden Batı'da sınaî işletmelerde işçi ücretlerinin maliyetin % 80 i bizde ise ancak % 20 si olduğunu söylemiş ve bu bakımdan ücretlerin çok artırılabileceği tezini savunmuştur. Oysa ki başka tebliğlerde rakamlara dayanılarak açıklandığına göre, ileri Batı memleketlerinin hiç birinde ücretler maliyetin % 20 sine bile ulaşmış değildir. Sayın Ünsal «Sendikalar hiç bir az gelişmiş memlekette politik ortamın dışında kalamazlar» derken de bu kesin yargıyı destekleyecek delil vermeden konuşmuş ve bu gerçek dışı beyana dayanarak Türkiye'de sendikaların siyasî mücadelelere geçmeleri tezini savunmuştur.

Sayın Doç. Kenan Bulutoğlu ve sayın Doç. Haydar Kazgan'ın tebliğlerinde, istatistik verilerinden bağlandıkları önyargılara uygun sonuç almak istemeleri de, seminerde tenkit edilmiştir. Meselâ Bulutoğlu, büyük ve küçük tarım işletmelerine değinen istatistiklerde yanlış bir baz kullanarak tarımda büyük işletmelerde toprağın verimi az, emeğin verimi çok; küçük işletmelerde ise toprağın verimi çok emeğin verimi az gibi gerçeklere aykırı bir sonuca varmıştır. Bu sonuç büyük işletmeleri parçalamayı öngören toprak reformunu desteklemektedir. Doç. Haydar Kazgan'da, kamu ve özel sektör işletmeleri arasında sanayi sayımına dayanarak yaptığı mukayesede aynı sebep yüzünden yanılmıştır. Sayın Kazgan'ın tekstil sanayiinde 80 milyon ihracat yapmak için 500 milyonluk ithalât yapıldığı hakkındaki beyanı da gerçeği ifade etmemekteydi.

Tek tük raslanan bu kusurlar bir yana bırakılırsa, bütün tebliğler cidden çok iyi hazırlanmış; konu çeşitli bakımlardan mükemmel işlenmiş denebilir. Sosyal politikamızı yöneltecek olanların ve bu konuda inceleme ve araştırma yapacakların, birbirinden değerli olan bu tebliğlerde ve yapılan tartışmalarda yönlerini gösterecek hayli ışıklar bulabileceklerdir. Bu bakımdan seminerin büyük başarı kazandığı ve memlekete çok yararlı bir hizmet sağladığı tereddütsüz söylenebilir.

Plan hedefi emek mi? Sermaye mi?

SEMİNERİN üzerinde durduğu ve hayli tartışmalar yapıldığı konu, plan stratejisinde emeğin mi yoksa sermayenin mi öncelik alacağı meselesi olmuştur. Bir bakıma az gelişmişlik emeğin düşük verimliliğidir; ve millî gelir seviyesi ve artışı da, istihsal

kaynaklarındaki kullanma tarzının bir fonksiyonudur. Toplum tasarruflarını artırmak için tarım ve endüstride ücretleri en düşük seviyede tutacak tedbirlere ihtiyaç vardır. Daha fazla insan gücü kullanmaya y ö n e l m i ş işletmeler ve işçiler teşvik edilmelidir. Sermaye malları üzerinde vergileri artırmak, öte yandan emek kullanma derecesine göre vergi almak gerekir. Sermaye yerine emeği kullanmak, emeğin marjinal verimini azaltmak politikasından vaz geçmeli; fazla emeğin isthisal faaliyetlerine katılması başlıca hedef olmalıdır. Oysa ki, yatırım indirimleriyle sermayenin emek aleyhine teşviki yapılmakta; sosyal sigorta yükümlülüğü fazla emek kullananlara binmektedir. Sosyal sigorta sistemi emek unsurunu işverene pahalıya mal etmekte ve öte yandan işçi ücretlerini de düşürmektedir.

Tarımdaki Artık değerin bir kısmı sanayie, bir kısmı da d e v l e t e aktarılmalıdır. Tarım, mevcut İş gücünü kullanamaz; ve yapılacak reformlar ne olursa olsun, bu sektörde kullanılamayan büyük mikdarda emek stoku bulunacaktır. Tarım Artık değerinin devlete aktarılması için arazi vergisi koymak; ürünlerin bir kısmını almak ya da düşük fiatla almak; boş işgücünü altyapı projelerinde kullanmayı sağlayıcı mükellefiyetler koymak; ordudan bu maksatla faydalanmak gibi tedbirlere ihtiyaç vardır.

Türkiye'de iş gücünden tam olarak yararlanamadığı, artan istihdamın artan nüfusu karşılayamadığı, bu konuda Türkiye'nin gelecek yıllarda çözümü güç büyük bir problemle karşı kraşıya kalacağı şüphesizdir. Plan hedefleri, kaynakların kullanılışındaki verimsizliği azaltıcı ve istihdamı çoğaltıcı yönde değildir. Planlarda, emek yoğunluğu yüksek projelere (maliyetleri yükseltmezse?) öncelik tanıyacağı gibi ifadeler varsa da bunun nasıl sağlanacağı gösterilmemiştir. Son yıllardaki iktisat siyasetinin emek fiatlarını sermaye maliyetine kıyasla daha da pahalandırma yönünde gelişmiştir. Emeği müteşebbisler yönünde ucuz yaparak mevcut kaynakların daha iyi kullanılmasını sağlamak; emek gelirini de işçiler bakımından yükselterek gelir dağılımında bir denge kurmak şeklinde bir çözüm yolu aranmalıdır.

İki Ayrı Adam

DOĞU'DA mitingler yapılıyor; Batı'da işçi grevleri oluyor, ve üniversite öğrencileri ayaklanıyor. Bütün bunların karşısında Başbakan Süleyman Demirel:

«— Demokrasi rejimi bu... Her şey olacak... Bütün bunlar normal olaylar» diyor...

Bu. başka bir görüşün adamıdır.

Pendik'te bir tersane yapılacak.

Burası turistik bölgemizdir, tersane burada yapılmasın diyenler çıkmıştır Bunun üzerine Ulaştırma Bakanı Sadettin Bilgiç, gazetelere şu demeci veriyor:

«— İktidarı kötüleyecekleri zanniyle yapılmakta olan bu hücumlar, idare adamlarımızın hareket serbestliğini kaybettirmekte ve onları iş yapamaz hale sokmaktadır...»

Bu da başka bir görüşün adamıdır

Bugünkü iktidar partisinin içinde birbirine zıt bu iki görüşün sahibi iki adam, Parti kongresinde Genel başkanlık için çarpışmışlardı. Sonunda birincisi delegelerin büyük çoğunluk oy'unu alarak kazandı. Ya ikincisi kazansaydı?

Hepimize «Geçmiş olsun» mu diyelim?...

Tebliğ sahibi ilim adamlarımızın ortaklaşa kabul edip belirttikleri noktaların bu çok kısa özeti karşısında gösterilen çözüm yolları doyurucu oldu denemez. Tarımda çok fazla birikmiş iş gücünün diğer sektörlere çekilmesi nasıl olacaktır? Hedefi sermaye yatırımlarından ziyade emek yatırımlarına yönelmiş plan nasıl yapılır? Nihayet ücretleri yükseltmeden emek verimini artırmak yolu nasıl bulunur? Bu gibi sorunlar üzerinde tebliğlerde ve konuşmalarda ortaya atılan çözüm yolları, ileri sürülen teorilerle bağdaşması küç, ya da yetersiz olmuştur.

Bize öyle geliyor ki, mutlak şekilde tarımın bundan daha fazla istihdam yaratamıyacağı ipotezine saplanmak, başlangıçta

çıkmaz ve hatalı bir yola sapmaktır. Türkiye'de tarım sektöründe çok mikdarda kullanılamayan işgücü vardır. Ve makinalaşma geliştikçe bu mikdar daha da çoğalmaktadır. Tarla ziraatine ve mera hayvancılığına dayanan bugünkü tarımsal bünyemizin ve köy topluluklraının olduğu gibi yaşayacağı kabul edilince bu gelişimi normal karşılamak gerekir.

Hata buradan başlamaktadır. Tarımda verim memleket çapında ortalama hektar başına 1300 lira civarındadır. Makinalaştığı ölçüde istihdamı azaltan tarla ziraati yerine, teknoloji ilerledikçe istihdamı çoğaltan bahçe ziraatine geçmek sayesinde bu mütevazı ortalamayı birkaç misline çıkarmak mümkündür.

Öte yandan toprak verimini artırıcı (sulama, teraslama, ıslah gibi) büyük yatırımlar yapmak, orman ve ağaçlandırma seferberliğine geçmek, kısası büyük tarım reformuna girişmek surteiyle tarımda birikmiş boş işgücünün hiç olmazsa yarısına bu sektörde iş bulmak mümkündür. Bu iş gücünü olduğu gibi tarım dışı sektörlere aktarmak hedef olduğu süre, Türkiye'de işsizlik dâvasını çözmeye imkân olmadığı, tarımda istihdamı artırdıktan ya da yoğunlaştırdıktan sonra geri kalan için aktarılacak yer aramak lâzım geldiği kanısındayız.

Ücretler bakımından emek - sermaye münasebeti

TÜRKİYE'DE 1965 sayımına göre çalışan nüfusun % 22.5 i gündelik ve maaş şeklinde ücretlidir. Gerisi kendi hesabına çalışır. İleri kapitalist memleketlerinde durum tam tersinedir. Meselâ İngiltere'de çalışanların % 80 ı ücretlidir. Bizdeki ücretliler içinde işverenle toplu sözleşme yapanların sayısı ise bir milyonu, yani çalışan nüfusun % 7 sini geçmez. Bu sayının büyük kısmını endüstri işçileri kapsar. 1963 te yürürlüğe giren sendika, toplu sözleşme, grev ve lokavt kanunlarından sonra toplu sözleşmelerle işçi ücretlerinde ortalama % 35 e yakın artış olmuştur. Bu sözleşmelerden çoğunun süresi önümüzdeki yıl biteceğinden ücretlerde yeni yükselmeler beklenmektedir.

Seminerde konu, bu ücret yükselişlerinin ekonomik kalkınma üzerindeki etkileri enine boyuna incelenememiştir. Doğrulukları garanti edilemeyen bazı rakamlar ve müşahedelere dayanılarak varılan sonuç, sendikalı işçilerin ücret artışları dolayısiyle henüz Türk ekonomisinin bir baskı ve tehdit altında bulunmadığıdır. Ücret artışlarının prodüktivite artışlarına paralel olması, yatırımlara olumsuz etki yapmaması, sektörler arasındaki gelir dağılımı dengesini bozmaması gibi konular gereği kadar ele alınamamıştır. Bütün meselelerin bir haftalık bir seminerde sonuçlanması zaten beklenemezdi.

Ancak bir taraftan sendikacılığın gelişmesi ve bir sendikacı sınıfının doğarak kuvvetlenmesi, öbür taraftan grvelerle sonuçlanacak iş anlaşmazlıklarından yararlanmayı hedef edinmiş aşırı sol akımların sendikalara ve işçi kütlesine sızmaları yüzünden, durumun endişe yaratacak şekilde gelişmesi mümkündür. Nitekim toplu sözleşme müzakerelerinde işçi sendikalarının 8 saat çalışma yerine 6 saat teklif edeceklerini ve başkaca isteklerde bulunacaklarını Genel-İş sendikası avukatı Ünal açıklamıştır. Seminerde işçi ve işveren Konfederasyonlarının böyle bir durumu el ele verseler bile önlemeye güçleri yetmiyeceği, kanunlarla bazı devlet müdahalelerine ihtiyaç olacağı görüşü de ortaya atılmıştır.

Sendika, Toplu sözleşme, Grev ve Lokavt kanunlariyle kabul ettiğimiz demokratik rejim, Orta Doğu'da İsrail'le bizden başka hiç bir memlekette uygulanmamaktadır. İsrail'in durumu bize nazaran, gerek gelişme seviyesi ve gerek sosyal ve ekonomik bünye bakımından, çok farklıdır. İsrail endüstrisinin büyük kısmı işçi sendikalarının mülkiyeti altındadır. Sendikalaşmak, tarım kesimi dahil, bütün iş kollarında tam ve eksiksizdir. Bu memleket «Var olma ya da yok olma» mücadelesi içinde olduğu için işçisi millî idealizm heyecanı içinde, sonsuz fedakârlığa seve seve katlanabilmektedir. Dış yardımlardan ve sermayeden fazlasiyle yararlandığı için ecnebi düşmanlığı, kompradorlara ve aracılara hücum, ikinci millî kurtuluş savaşı gibi yıkıcı edebiyattan eser görülemez. Nihayet İsrail'de bize kıyasla beş misli yüksek olan millî gelirin sektörler arasındaki dağılışı dengelidir, ve adam başına düşecek payı yüksektir.

Türkiye bu rejimi yeni deniyor. Batı-

dan alarak denediği birçok müesseseler gibi, bunun da en mükemmelini, en liberal şeklini alıp uygulamaya çalışmakta; fakat öte yandan bu uygulamanın yine Batı örneği yollarını bulamamaktadır.

Bizde sendika enflâsyonu var. İş anlaşmazlıkları ve grevlerle işçiyi peşine takıp onlara menfaat sağlamak suretiyle sendikaları yaşatma eğilimi kuvvetlenmektedir. Ücret artışları sağlamayan sendikalara rağbet azalmaktadır. İşçi istek!erine kanunlarla bir tavan tespit edilmemiştir. Uyuşmazlık halinde grev ve lokavta gitmeden anlaşmazlığı çözecek ara müesseseler de kurulmamıştır. Mutlak bir hürriyet rejimi içinde toplu pazarlık yapılmakta; anlaşılamazsa greve gidilecektir.

Bu sistemin ilk uygulanmasında işverenler gafil avlanmışlardır. Zaten bizde işveren, çok defa, kendi dar menfaat çerçevesi dışında ne meslek ve ne de memleket şuuruna henüz tam anlamiyle kavuşmuş olmadığı için, gafil avlanmaya mahkûmdu. Fakat baskı çoğalıp bazı gûna tehlike işaretleri belirdikten sonra, iş değişebilir. Nitekim son zamanlarda grevlerin başarısız olması ve hattâ bazan sendika prestijini kırmak üzere işverenin anlaşmazlıkta direnmesi bu değişikliğe alâmet sayılabilir. Bunun sonu bir sınıf kavgası olur ve yıkıcı güçlerin ve akımların işine yarar.

Çalışma konularının işveren - işçi arasında dostça pazarlık ve anlaşma yerine, sınıflar arası bir savaş durumuna gelmesinden ne işveren ne de işçinin yararlanamayacağı, her ikisinin ve memleketin çok zarar göreceği şüphesizdir.

Bizce, İktisadî Araştırma Tesisinin düzenlediği bu seminer, bu çok önemli konuda İşçi ve İşveren sendikalarımız Konfederasyonlarının emel ve elbirliği ile aralarında yoğun bir çalışmaya girişmelerini ve rejimin sarsıntısız devamını sağlayacak tedbirlerde ortak bir karara varmalarını zorlayıcı bir harekete başlangıç olmak bakımından, hayırlı bir etki yapacaktır.

İş uyuşmazlıklarının nedenleri ve çözüm yolları

SEMİNERDEKİ tebliğiyle Doç. Nusret Ekim iş uyuşmazlıkları hakkında dikkate değer bilgiler vermiş ve fikirler ortaya atmıştır:

1963 başında 1967 yılı ortalarına kadar Türkiye'de 180 grev olmuş ve toplam olarak 5523 gün sürmüştür. Grevlerin devam süresi ortalama 30 gündür. Grevlere 26365 işçi katılmış ve bu yüzden 1 milyona yakın işgücü kaybolmuştur. İşverenin yaptığı lokavtlar ise bu süre içinde toplamı 75 gün süren 54 ten ibaret kalmıştır. 1661 işçiyi kapsayan lokavtlarda kaybedilen iş günü 36.178 gündür.

Yapılan 3209 toplu sözleşmeden 180 i grevle sonuçlanmış; gerisi uzlaşma ile bitmiştir. Grevlerde seneden seneye artış değil, eksiliş vardır.

LÂİKLİK BAHSİ

Ankara, 9 - 11 - 1967

Pek muhterem efendim,

BÜYÜK Atatürkümüzün ölüm yıldönümünden bir gün evvel size bu mektubu yazıyorum. Dün gece her defaki gibi (bilhassa imzanızı taşıyan yazıları) mecmuanızı büyük bir dikkatle okudum.

(Lâiklik inkılâbına yeniden başlamak zorundayız) başlıklı yazı içimi burktu.

İddialı bir Atatürkçüyümdür. Belki mübalâğalı bulacaksınız. Ölümünden bu yana her yıl, 1 Ekim'de başlayıp 31 Ekim'de bitirmek üzere Nutku tekrar okurum. Bu suretle imanımı tazelerim. İnkılâplar konusunda fazlaca hassasımdır. Yazınız beni dertlendirdiği kadar uyardı.

Mecmuanızdan - bilhassa yazılarınızdan - çok şey öğreniyorum. İnkılâplar konusunda daha çok yazınız, olmaz mı?

Teşekkür ve Saygılar sunarım.

İst. Milletvekili
Nuri EROĞAN

Sendikaların toplu sözleşme pazarlıklarında ve münasebetlerin düzenlenmesinde vaz geçilmez unsur olması, uyuşmazlıkların çıkmasına sebep olmaktadır. Sistemin gün geçtikçe kendi yörüngesine oturmakta olduğu anlaşılmaktadır. Ancak bazı işçi sendikalarının pazarlığa aşırı isteklerle girişmeleri ve bazı işverenlerin de uzun pazarlıklarla ve güçlüklerle istekleri sonunda kabul etmeleri, yani alaturka pazarlık zihniyeti dikkati çekmektedir.

Grevler daha çok cüce işletmelerde olmaktadır. İş kolu seviyesinde toplu sözleşmelerde büyük işletmelerde işçinin elde ettiği hakları küçük işletmelerin kolaylıkla verememeleri bunun sebepleri arasında gösterilmektedir.

Grevlerin gerçek nedenleri üzerinde yeterli araştırmalar yoktur. Ancak bunun ücret yükselişlerinden başka sebepleri olduğu bilinmektedir. Seminere enteresan bir tebliğ sunmuş olan İsrail Çalışma Bakanlığı işgücü planlama dairesi müdürü Honoch Smith'e göre, işçiler veya işverenler birbirlerini mutlak bir yenilgiye uğratmak için çalışmaları durumunda toplu sözleşme rejiminin başarıyla uygulanması mümkün değildir. İşçiler baskı altında ve işverenler de gerçek görevlerini yapamıyacak durumda olurlarsa verim ve isthisal düşer. Her iki tarafın birbirine düşman değil, yardımcı olmaları lâzımdır. Toplu pazarlık rejimi uygulayan memleketlerde bu temel görüşü hâkim kılacak gelenek ve usuller olmalıdır.

Çalışma kurallarının pazarlık konusu, yapılmaması, işverenin yönetimindeki serbest karar verme ve uygulama yetkisinin kısıntıya uğratılmaması şartlardan biridir. İşçilerin idareye iştirakleri, başka memleketlerde yapılan denemelerle olumlu sonuç vermemiştir. İsrail'de Kibbuts (Tarım kooperatifleri) dışında işçi temsilcileri yönetime karışmazlar. Meselâ Yugoslavya'daki uygulama bunun aksini göstermekte ise de, bu da rejimin bir icabı olarak karşılanmalıdır. Endüstriyel üretim vetiresinde işçi ile işveren arasında geniş fark vardır. Çok az kimse etkili idareci olabilir. İşverenin karar yetkisine ileri sanayi memleketlerinde işçilerin müdahalesi yoktur. Buna karşılık istişarî seviyede teknik ve idarî işlerde görüşlerini almak ve onların yardımını sağlamak denemeleri başarılı olmuştur.

Anlaşmazlıkların grevle sonuçlanmasını mümkün mertebe önlemek üzere birçok memleketlerde birtakım ara müesseseler konmuştur. Meselâ Belçika'da Sosyal İş Birliği, Çalışma Vakfı, Resmî arabuluculuk kurulu gibi müesseseler vardır. Seminerde ortaya atılan bazı görüşlere göre bizde toplu pazarlıklarda memleket ve iş kolu ölçüsünde azamî isteklerin tavanını tesbit etmek, uyuşmazlıklarda aracılık ve tahkim müesseselerini kuvvetlendirmek bakımından yürütülen rejimde bazı eksik tarafların doldurulması lâzımdır.

Sendikacılık ve siyasî mücadele

İŞÇİ sendikalarının yalnız üyelerine ücretler ve sosyal haklar sağlamak için çalışmaları, politik mücadele dışında kalmaları da seminerde bir sendikacı tebliğ sahibi tarafından tenkit edilmiştir. Sendikalar parti kurarak siyasî mücadeleye girişmeli ve parlâmentoda çoğunluk sağlamaya çalışmalıdırlar.

Bu görüş genellikle işçiler ve işçi sendikaları aleyhine olduğu söylenerek iltifat görmemiştir. Türkiye'de sendikalara giren işçi sayısı, çalışan nüfusun henüz yüzde küçük bir kısmını teşkil eder. Siyasî parti, sınıf mücadelesi organı olacaktır. Diğer çalışan gruplar arasında azınlıkta kalacak olan işçinin bu mücadelede zararlı çıkacağına işaret edilmiştir. Biz daha önceki yazılarımızda (1) görüşlerimizi açıkladığımız için burada bu konu üzerinde durmıyacağız.

SONUÇ

İKTİSADİ Araştırmalar Tesisinin Türkiye'de Sermaye - Emek münasebetleri konusu üzerinde tertiplediği seminer, Türkiye'mizin bu en hayatî dâvasına bol ışık saçmış, üzerinde durulması gereken sorunları mükemmel surette ortaya atmıştır.

Tesisi bu çok yararlı hizmetinden dolayı kutlarken, tek başına bu konuyu bundan sonraki çalışmalarında esas almasını, yapacağı araştırmalar ve tartışmalarla olgunlaştırmasını temenni ederiz.

---

(1) Geçen sayımızın 648. sayfasındaki yazımıza bakınız.

İkinci Kurtuluş Savaşı

Yazan : Ahmet Hamdi BAŞAR

BİRKAÇ yıldan beri solcularımız, İkinci Kurtuluş Savaşı'ndan söz eder, dururlar. Birinci Kurtuluş Savaşı, yani İstiklâl Harbi, emperyalizme karşı açılmıştı. İkincisi de ona karşıdır. Çünkü Atatürk'ün ölümünden sonra, emperyalizm gene Türkiye'ye musallat olmuştur. Onu eskisi gibi ve belki de daha insafsızça sömürmektedir. Atatürk zamanında bağımsız bir dış politikamız vardı; ecnebi sermayeyi Yurdumuza sokmuyorduk; ekonomimize ve politikamıza kendimiz hâkimdik. Bu bağımsızlık ve özgürlükten şimdi eser kalmamıştır. Amerika'nın elinde oyuncak olduk. Hele Halk Partisi iktidardan ayrılalıdan beri, Amerika'nın bir uydusu haline geldik. 27 Mayıs'dan sonra koalisyon hükûmetlerinin başında İnönü'yü iktidardan alaşağı ettiren ve yerine kendi adamı, Amerikan Morison firmasının temsilcisi Süleyman Demirel'i getiren Amerika'dır. Şimdiki hükûmet Amerika'ya danışmadan, ondan izin almadan hiç birşey yapamıyor. Memleketin tabiî servetleri, petrolleri, madenleri, büyük iş sahaları Amerikan ve ecnebi kapitalistlerine bırakıldı. Onlar ve onlara aracılık eden kompradorlar politik ve ekonomik örgütlerimizi ellerine geçirmişlerdir. Emekçiler, köylüler, ırgatlar ve topluca Türk halkı iliklerine kadar sömürülmektedir. İşte İkinci Kurtuluş Savaşı, emperyalizmin ve kapitalizmin bu sömürücü istilâsına karşı açılmıştır. Tıpkı İzmir'in istilâsı zamanında nasıl milletçe bir hedef etrafında toplanmış, emperyalizmi ezmişsek şimdi de aynı iman ve heyecan içinde el ele verip emperyalizmi boğmalı; bağımsızlığımıza kavuşmalıyız. Amerikalıları üsleri, sermayeleri, herşeyleriyle memleketten kovacağız. Petrollerimizi, madenlerimizi devlet eliyle işleteceğiz. Dış ticaret, bankacılık ve sigortacılığı, büyük sanayii devletleştireceğiz. Aracıları, özel teşebbüs ve sermaye rejimini kökünden sileceğiz. Kısası kapitalist olmayan, sosyalist olan bir yolda kalkınacağız.

TARİHİ gidişle, dünya ve Türkiye realiteleriyle, ilim ve mantıkla yakından uzaktan ilgisi olmayan bu demagoji, esefle görüyoruz ki, aramızda ve hele genç kuşaklar arasında tutacak ortam bulabilmektedir. Yüksek öğretim gençlerini kurdukları «Fikir kulüpleri, konfederasyonları» bu yönde bildiriler yayınlıyor; bir Amerikan filosunun limanımızı ziyareti gençlerde hakaret gösterilerine vesile oluyor. Ne için ve kimler tarafından kurulmuştur, ne yapar bu fikir kulüpleri, federasyonları? Doğrusu pek bilmiyorduk. Yalnız bir defa, bundan birkaç yıl önce Ankara'da Siyasal Bilgiler Fakültesi'ndeki Fikir Kulübünün tertiplediği bir Açık Oturuma çağırıldık ve orada konuştuk. İktisadî rejim konusunda efendi efendi konuşmalar oldu. Çeşitli kanaatte, kimi sosyalist kimi özelci kişiler fikirlerini ortaya koydular ve tartıştılar. Pek hoşumuza gitti. «Eğer bu kulüpler böyle dogmatizmden ve modern softalıktan uzak, çeşitli fikir akımlarını temsil eden yetkili kişileri konuşturacaklarsa gençliğe büyük faydalar sağlarlar» dedik. Gerçekten de yüksek öğrenim gençliği buna muhtaçtırlar. Zavallı gençlerimize Atatürk devrimleri ve bugün milletçe bağlanmamız gereken sosyal ve ekonomik rejim hakkında ne öğretiyoruz sanki? Yalnız ne öğretiyoruz demeyelim; Atatürk'ün zamanında dahi ne öğrettik? Türk İnkılâp tarihi dersleri üniversiteye kadar girdi ama, meselâ Recep Peker'in, meselâ Hikmet Bayur'un, meselâ Feridun Fikri Düşünsel'in hocalık

ettikleri bu dersler, Osmanlı tarihi gibi yeni mefahirimizi anmak ve mucizelerini gençlere anlatmak için programlara konmuştu. **Neden olmuştu İstiklâl Harbi? Neden Osmanlı devleti batmıştı? Türkiye Cumhuriyeti yeni bir devlet midir; yoksa Osmanlının küçülerek, parçalanarak devamı mıdır? Neden İngiltere, müstemlekelerini bıraktı; Hindistan'dan, Mısır'dan çekildi? Bir devrin bittiği, doğum sancıları içinde bir başka devrin başladığı tarihin bir büyük dönüm noktasında mıyız? Çöken tarihi dönemle doğacak yeni dönemin nitelikleri nedir? Eski, geriye gelebilir mi? Meselâ İngiltere müstemlekelerini tekrar eline geçirebilir, ya da Amerika yeniden müstemlekeciliğe başlayabilir mi? Emperyalizm ve kapitalizm markasiyle tanınan eski devrin dünya üzerinde ve milletlerin kendi aralarında yarattığı tezatlar nelerdir? Ve bunların içinde çöküşe sebep olan hangisidir? Tarihî gidiş Marks'ın tahmin ve iddia ettiği gibi mi olmuştur? Yani kapitalizmin doğurduğu ve keskinleştirdiği sınıf tezadı yüzünden mi bir devir kapanmıştır? Yoksa daha büyük tezatlar dolayısiyle mi bu çöküntü olmuştur? Türkiye'nin ilk başladığı ve başardığı millî kurtuluş hareketinin mânâsı nedir? Bir Üçüncü Dünya doğduğuna göre bu dünyanın meseleleri, birinci ya da ikinci dünya örnek alınarak ve taklit edilerek çözümlenebilir mi? Yoksa bu memleketler kendilerine özgü yepyeni bir yol mu tutmalıdırlar?**

Millî Kurtuluş hareketimiz ve Atatürk devrimleriyle su üstüne çıkan ya da yeniden doğan bu ve bunun gibi birçok sorunlar vardır. İnkılâp dersleriyle bunları mı ele alarak Atatürk devrimlerinin ideolojisini gençlerimize anlattık? Bizim Kurtuluş Savaşımız ve yaptığımız devrimler kadar önemli tarihî olay pek azdır. Rönesans, kıt'aların keşfi ve dünya serbest mübadele rejiminin kurulması gibi tarihin akışını değiştiren ya da bu akışa yeni yön veren bir olay olduğu halde Türk inkılâbı, getirdiği veya dayandığı fikir bakımından, tarihi dönüm noktaları olan diğer büyük olaylar arasında son derece kurak ve çorak geçmiştir. Esefle belirtelim ki, bugün dahi durum pek te değişmiş sayılamaz. Fikrin önderliğine inanmamış, hattâ fikrin ne olduğunu, nasıl doğup geliştiğini dahi kavramamış bir toplum olmakta direnip durmaktayız.

FİKİR, yaşanan ve huzursuzluk veren halden kurtulma ve yeni bir yol arama çabasının çocuğudur. Her iş yolunda ve tıkırında gidiyorsa ve rahatlık varsa fikir doğmaz. Şüphesiz Cennet'te herşey olacak; fakat fikir olmayacaktır. Şu halde kurtarıcı fikrin doğması için tenkidin yapılması, yani mutlak mânâda fikir özgürlüğünün yaşaması ve korunması lâzımdır. Medeniyetin zaten bütün tılsımı bundan ibarettir. Oysa ki biz, oldum olası fikre karşı - toplum olarak ta devlet olarak ta - düşman kesilmişizdir.

Kanunlarımızla en ağır cezaları fikir suçlularına veririz. Eskiden kimse Şeriatı tenkit edemediği gibi, şimdi de kurulu (müesses) dediğmiz rejimi tenkit edemez. 141 ve 142 inci maddeler bunun misalidir. Aşırı akımlarla mücadele için yeni kanun koymaya çalışmamızda bu ilkel ve medeniyet dışı durumdan henüz kurtulamadığımızı göstermektedir.

Fikir, tenkidin çocuğu olunca, buna kanunlarla karşı çıkılabilen toplumun anatomisi üzerinde durmak lâzımdır. Çünkü, iktidarda bulunan kimseler yapar ama, toplumun dokusuna uymazsa kanunları kimse, hiç bir kuvvet yaşatamaz. Biz Atatürk devrimlerini kavrayamamış ve batılılaşma yoluna nereden gideceğimizi bilememiş olduğumuz için, fikrin doğuşunu önleyen 141 ve 142 inci maddeler gibi kanunların bugünkü Türk toplum yapısına uyduğu ve bunun için yaşadığı inancındayız.

Atatürk devrimleri mistisizme, fanatizme ve peşin yargılara göre hayatı dondurmaya karşı bir harekettl. Ama, sadece hareket halinde kaldığı ve fikre dayanmadığı için, bizzat devrimleri korumakta ve yaşatmakta fanatizme, mistisizme ve tutuculuğa baş vurma zorunda kalmıştır. Yasaklar konmuş ve şuna inanacaksınız denmiş; büyük dinler gibi iman kuvvetiyle yığınları kendisine bağlayamamış; kanun kuvvetiyle ve korku ile teslim olmaya çağırmıştı.

Türk toplumunun sosyal anatomisi yapılabilseydi anlaşılırdı ki, Atatürk'ün

bile içinde bulunduğu atmosferi yırtamamış olması, sebepsiz değildir. Atatürk dünyanın en büyük adamlarından biri ve belki başlıcası olmasına rağmen, Peygamber olmadığı da şüphesizdir. Bundan dolayı zorla yıktığı müesseselerin yerine aynı zorla yenilerini koyabileceğine inanmış olması mümkündür. Teolojik bir iktidar yerine geçen modern ve lâik bir iktidarın da kullandığı vasıtanın yasaklar koyup zor kullanmaktan öteye geçememesi, yine yaşadığımız toplumun anatomisine bağlı sebepler yüzündendir. «Şeriat böyle dedi» denerek her fikrin boğulduğu devirlerden «Atatürk böyle dedi» diye fikre karşı çıkabildiğimiz devirlere geçiş normal bir gelişme sayılabilir. Başka sonuç alabilmek için yalnız kanunlarla yasak koymak gücüne malik olan iktidarların değil, toplum yapısının değişmesi lâzımdı.

Siyasal Bilgileri Fakültesinde gördüğümüz Fikir Kulübü, dogmatizm ve fanatizmin duvarlarını yıkmış fikir özgürlüğüne bağlı bir örgüt olarak bizi ne kadar sevindirmişse, sonra başka yerlerde gördüğümüz fikir kulüpleri de bizi o kadar ümitsizliğe ve kaygıya sürüklemişti. Birgün Ankara'da Orta Doğu Teknik Üniversitesini gezerken, «Sosyalist Fikir Kulübü» levhasına rasladık. Duvara bir bildiri asmışlardı. Sosyalist olmayan her fikre düşmandılar. Memleketi kapitalistler, emperyalistler sömürüyorlardı. Hükümet bunların sömürme vasıtasıydı. Bütün emekçiler, ırgatlar, gençler birleşmeliydiler.

Bu nasıl iş, nasıl fikir kulübü?

Medrese kafası, skolâstik düşünce yalnız din adamlarına özgü değildir. Bir insan «sosyalizmden, komünizmden başka fikir ve yol yoktur» inancına saplanır, her fikre, herkese kulağını kapar ve hepsinin karşısına çıkarsa o da geri kafalı, softadır; din uğruna Menemen'de Kubilây'ı şehid edenlerle aralarında en ufak bir fark yoktur. **Mukaddesatçı, dinci, Atatürkçü, Marksçı, kısası neci olurlarsa olsunlar, doğmalara bağlanmış, kendi inançlarına uymayan her söze kulaklarını tıkamış insanlara kısaca softa denir.** Şimdi bizde yüksek öğrenim gençleri arasında her aanda softalığın alıp yürüdüğünü görerek acı duyuyor ve ümitsizliğe kapılıyoruz.

Geçenlerde Amerikan 6 ncı filosundan birkaç geminin İstanbula gelmesi ü-

Rejim Tartışması

Ankara, 2.11-1967

Muhterem Hamdi Bey,

HAYATINI ve eserlerini az çok izlediğim sayın Şevket Süreyya Aydemir'le aranızda cereyan eden mektupları BARIŞ DÜNYASI'nda dikkatle okumaktayım. Bu türlü tartışmalara memleketin çok ihtiyacı vardır. Birtakım meseleleri yalnız tek açıdan izleyenler daima hatalı yola düşmüşler, ve bu, memleket için hiç bir zaman hayırlı neticeler vermemiştir.

Kendi fikirlerini kabul ettirmek için sağduyu sahibi halkımızı istismar edenler çoktur ve bu azalmıyacaktır. Bunun dışında asıl ışıklı yolu göstermek istiyen aydın idealistlerin ortaya çıkması, çalışması artık bir zaruret halini almıştır.

Büyük kısmı münevver olmayan, meselelerin içine girip doğru yolu bulması güç olan ve meseleleri yalnız sağduyusiyle halle uğraşan temiz halkımızı uyarmak her vatanseverin vazifesi olmalıdır. Vatan sathında geçen hâdiseleri yakından takip ettiğim için endişeliyim, üzgünüm. Yakın zamanda sağ ve sol cereyanlardan bunalan halkımızın bu halinden doğacak sonuçlar bizi beklenmeyen birtakım olaylarla karşı karşıya bırakabilir. Bu güzel vatanımızın böyle bir felâkete maruz kalmaması için, herkesin kendi ölçüsünde bir şeyler yapması lâzımdır.

Sayın Şevket Südeyya Aydemir'le aranızda geçen mektupları bir broşür halinde basmanızı faydalı mülâhaza ediyorum. Siz de aynı fikirde iseniz geçmiş hizmetlerinize bir yenisini katmış olacaksınız. Saygılarımı sunarım.

Kâzım YURDAKUL

zerine Teknik Üniversite, Teknik Okulu ve birkaç yüksek okul öğrencileri derhal protesto gösterilerine girişerek amerikalı gemicilerin karaya çıkmasını önlediler ve çıkanlar olduysa onlara da hakaret ettiler.

Yayınladıkları Bildiride, protesto için amerikalıların «Türk kızlarının koyunlarına girmelerine tahammül edemeyiz» gibi cidden ayıp, medeniyet dünyasında yaşıyorsak yüz karası denecek lâflar da vardı. Dostumuz, müttefikimiz, yardımcımız Amerika'nın 6 ncı filosundan birkaç gemi, sanki İstanbul'u işgale gelmişti: «Defol» diye bağırıyor ve amerika'ya ağız dolusu küfür savuruyordu birtakım gençlerimiz. Sonra gazetelerde okuyoruz, Fikir Kulüpleri konfederasyonu bir açlık grevi de tertiplemişti. Dört beş genç çadır kurarak Dolmabahçe meydanında 6 ncı filo gidinceye kadar aç kalacaklardı. Bu acayip gösteriyi düzenleyen Konfederasyonun yayınladığı Bildiride, bakınız neler deniyordu:

«Açlık grevi Viyetnam'da sadece bir insan öldürmek için 500 bin TL. harcayan Amerika Birleşik Devletlerinin ve onun bu politikasını türlü nedenlerle, yüzde yüz benimseyen mevcut iktidarın vicdanlarına hitap etmek için değil; Türk gencinin ve aydın ve emekçi halkının İkinci Kurtuluş Savaşı içindeki kesin direnme azmini ve emperyializmin hışmına uğramış tüm geri ülkelerin aç halklariyle tasada ve kıvançta beraber olunacağını ilân etmek için yapılacaktır.

«Hükûmet tarafından: 1— Amerikan neferlerinin karaya çıkmasına engel olunması; 2— Altıncı Filonun Türk kara suları dışına çıkarılmasına kadar açlık grevi devam ettirilecektir.»

MEĞER bu Fikir kulüpleri, aşırı solun militan akıncıları karargâhiymiş!... «Türk gençliği» adına konuşmak yetkileri olmadığı şüphesiz. Çünkü gençlik içinde büyük çoğunluk bunlara karşıdır ve bu herkesçe bilinmektedir. Yüksek öğrenim yapacak yerde alçak politika yapmayı tercih eden, hakikaten mesleklerinin eri beş on militan, hattâ onların arasında bir iki kişi sokak gösterileri yapmaya, Bildiriler yayınlamaya, açlık grevleri düzenlemeye karar verdiler mi, hareketi hemen Türk gençliğine maledebiliyorlar. Eğer hareketten önce fikre baş vursalardı, meselâ, yalnız kendileri gibi düşünenleri değil, aksi yönde fikir sahibi olanları da bir araya toplayarak, şu ileri sürdükleri «İkinci Kurtuluş Savaşı» nın ne olduğunu ve ne olmadığını araştırsalardı... Böyle bir savaş hangi düşmana karşı açılmıştır ya da açılmalıdır? Emperyalizmin hışmına uğramış tüm geri ülkelerle beraber olmak ne mânâya gelir? Amerika'ya düşman olmak ya da bir başka devlete dost olmak mıdır bağımsızlık ve özgürlük? Bunları araştırsalardı diyecek bir sözümüz olmazdı.

Hayır; böyle yapmazlar. Nato askeri tatbikatı vesilesiyle İstanbul'a, İzmir'e bir iki Amerikan harp gemisi geldi ya, hemen harekete geçerler; Misafirlere «Defol» diye bağırırlar ve hakaret ederler.

Fikir Kulüplerinin bunun için kurulduğu anlaşılıyor. Hazin olan taraf fikre karşı en ağır cezalar konmuş olan bir memlekette, yüzde yüz devletin, milletin aleyhine yapılan hareketlerin kanunlar önünde cezasız bırakılmış olmasıdır. «Defolup gitsinler» diye amerikalılar aleyhine gösteri yapanlar, bahriyelileri karaya çıkartmayanlar tutuklanıp mahkemeye verilemiyor, ya da «İzinsiz gösteri yapmak, ammeye açık yerlerde çadır kurmak» gibi entipüften sebeplerle verilebiliyor.

BİZ fikre değil, harekete ceza konmasını istıyoruz. Açlık grevi ve amerikan filosu aleyhine gösteri yapan gençlerin önce bu kanunsuz ve usulsüz hareketlerine ve saldırılarına mâni olacaksınız, sonra da onları özel bir ihtisas mahkemesinin önüne çıkartacak ve dâvalarını ispata çağıracaksınız. Eğer haklı çıkarlarsa o zaman sadece «Usulsüz toplantı yapmak, meydanlarda çadır kurmak gibi» fiillerinden dolayı cezalandırırsınız. Yok haklı değillerse, gençleri harekete sürükleyen sebeplere göre ya ihtar yapılarak geçiştirmek, ya da politik ve ideolojik bir maksat ve tahrik sabit olursa, ona göre ceza vermek mahkemenin takdirine bağlı kalacaktır.

«Din elden gidiyor» diye ayaklandırmak suç oluyor da, «Amerikalılara satıldık, memleket elden gidiyor» diye ayni işi yapmak neden suç olmaz?

İkinci Kurtuluş Savaşı kime ve hangi dâvaya hizmet ettikleri bilinmeyen Solcularımızın Atatürk'ü siper yaparak ve millî mücadele heyecanını yaratmaya çalışarak ortaya attıkları bir efsaneden ibarettir.

Milleti ikiye bölüp memleketi Vietnam'a mı çevirmek istiyorlar? Bizim Amerika'ya düşman olmamız, onun yardımını reddetmemiz için ortada hiç bir sebep yok. Tersine, millî menfaatimizi sağlamamız, millî kurtuluş savaşında zafer kazanmamız Amerika ile de Rusya ile de dost olmamıza bağlıdır. Bunlardan birine düşman olmak yüzde yüz ötekinin kucağına düşmek olur.

Fikir Kulübünü idare eden gençlerimizden şunu bekliyoruz: Dünyayı, hiç olmazsa Batı dünyasını, kendi arasındaki düşmanlıkları ve tezatları silme çabasına sürükleyen tarihsel zaruretleri kavramaya çalışsınlar. O zaman içten geldiğine ve hiç bir dış tesirin ilgisi olmadığına inanmak istediğimiz heyecanlarının yanlış yataklara yayıldığını göreceklerdir.

Bir ikinci kurtuluş savaşı yoktur; henüz Birinci Kurtuluş Savaşı içindeyiz. Ve üzülerek belirtelim ki sürüp giden bu savaşta herkesten fazla gençlerimiz vazifelerini yapamamakta, hattâ vazifelerinin ne olduğunu anlayamamaktadırlar.

Üniversite Reformu

Yazan : Prof. Dr. Atıf AKGÜÇ

BUGÜN birçok memleketlerde (özellikle Avrupa'da), muhtelif fakültelerden teşekkül eden traditionel «an'anevî» üniversite olarak nitelenen üniversite nizamında, zamanın icaplarına uygun bir değişiklik, bir reform yapmak düşüncesi ve hattâ hareketi, en başta gelen hayatî, millî problemlerden biri olmuştur. Bir memleketin üniversitesi o memleketin bütün diğer büyük müesseselerinin (parlâmentosu, hükümtei, idaresi...) üstünde sayılır; ve gerçekte de böyledir. Medeniyeti doğuran büyük ilim adamları, bütün yüksek müesseselere, yüksek kabiliyet ve vasıflarda eleman, insan ve milletin «Elit sınıfı» buradan yetişir. Bu, herkesçe bilinen bir hakikat olmakla beraber, İkinci Dünya harbi'nden sonra, hususiyle şu on sene içinde Avrupa'da (konumuz daha ziyade Avrupa üniversiteleridir) üniversite, normal gelişme seyrinin üstünde bir gelişme göstermiş, denildiği gibi, üniversite alanında da âdeta bir patlama (ekplosion), bir infilâk olmuştur. (Büyük sosyal değişmelerde meselâ Fransız Büyük İnkilâbı ve Rus ihtilâli ve saire, belki atom gibi bir infilâk devrini yaşadığımız için, şimdi explosion ile ifade ediliyor.)

Avrupa memleketleri arasında, en son ve en yeni rakamlara göre, Fransa'yı başta misal olarak alırsak, yalnız 1958 senesindenberi, on sene içinde üniversite öğrencisinin sayısı üç misli artmıştır. 500 binin üstünde (540 bini bulduğu yabancı gazetelerde yazdılar) her sene sonbaharda 50 bin yeni öğrencinin bu mevcuda ilâve olunması Fransız hükümet adamlarını şaşırtmış gibidir.

Geçenlerde Fransa'da, senelerdenberi yapılmakta olan yeni ve modern bir üniversite tesislerinin açılış töreninde (Clermont Ferrand'da) konuşan Başbakan Pompidou ve Millî Eiğitim Bakanının beyanları, sözleri, üniversite öğrenci kütlesinin beklenilenin çok üstüne çıkmış olmasının (kütle üniversitesi), ne kadar büyük endişe ile karşılandığını göstermektedir. Hattâ Fransız Başbakanı, Rusya'daki üniversiteden de misal vererek, esasen Fransa'da üniversiteye yazılabilmek için mevcut olan çok sıkı bir tasfiye (selektion) sisteminin daha da sertleştirilmesi, öğrencileri eleyen «eleğin gözlerinin» daha ince ve daha seçkin dimağların geçmesini sağlamak için daha inceltilmesi lüzumundan bahsetmiştir. Millî Eğitim Bakanı da aynı fikir ve kanaati taşıdığını şu sözleriyle göstermiştir:

«Bize çok üniversite öğrencisi değil, iyi öğrenci lâzımdır. Katı bir sistem teklif etmek istemiyoruz ama, üniversiteye girmek için süzme işi filtration daha dikkatli yapılmalıdır.»

Son zamanlarda üniversitelerin bu olağanüstü genişleyişi, dedikleri gibi «kütle üniversitesi» haline gelmeleri Fransa'ya münhasırı bir hâdise değildir. Meselâ Almanya'da aynı artış daha fazlasiyle vardır. Orada da üniversitelilerin sayısı yarım milyonu çoktan aşmıştır. Mevcut üniversite binaları, ders salonları yetmiyor. Yani, çok büyük üniversite binaları ve tesisleri yapılıyor. Bu üniversite yarışı alanında hiç bir devlet ötekinden geri kalmamak için çalışıyor. Yalnız onlar için en büyük güçlük profesör bulmak zorluğundan ileri geliyor. Alman yetkilileri «para çok, profesör bulmak güç» diyorlar. Amerika üniversitelerinde çalışan Alman profesörlerinden, Amerika'dan uçakla gelerek derslerini verdikten sonra tekrar oraya dönenler bile vardır.

Fransız Başbakanının misal gösterdiği Rusya'da, kalkınma planlarında üniversitelere alınacak öğrenci nispeti de tespit ediliyor ve bu oran gittikçe kısılıyor. (Meselâ onda biri onbeşte bir yapmak gibi). Esasen

Rus üniversitesine girebilmek için öğrencide ortanın üstünde bir istidat ve kaabiliyet, iyi bir fikrî hazırlanış, kavrayışı ve muhakemesi sağlam olan bir dimağ aranıyor.

İtalya'da, Roma üniversitesi (Mussolini devrinde o zamanın ölçülerine göre beşbin öğrenci almak için yapılan yeni üniversite) Rektörünün, bu üniversite öğrenci sayısının 50 bini geçtiği hakkındaki beyanlarını iki sene evvel okuduğumuz zaman hayretler içinde kalmıştık. Üniversite reformu üzerinde en çok ilmî tartışmalar İtalya'da yapılmış ve bir de Reform Komisyonu kurulmuştu. Bu komisyonca da kabul edilen öteden beri mevcut bazı ıslahat temayülleri üzerinde durmayı faydalı bulduk.

Avrupa'da bazı üniversiteler vardır ki, bunları bitirmek için doktora yapmak ve doktor unvanını almak mecburîdir. İtalya'da üniversite nizamı (Mühendisler müstesna, onlar yalnız mühendis unvanını alırlar) bu çeşit üniversitelerdir. Yani «Doktora» imtihanı vermeden mezun olmak mümkün değildir. Münakaşa konusu olan ve tenkit edilen usullerden biri de bu olmuştur. Çünkü bu sistem hem çoktur hem azdır deniliyor. Üniversite tahsili veya öğrenimi yapmak isteyenler üçe ayrılıyor: Pratik meslekî bilgi elde etmek isteyenler. Bunlar için doktora sistemi fazladır. Çünkü bunlar meslekleri için lüzumlu olmayan bilgileri de öğrenmek mecburiyetinde kalıyorlar. Hem vakit kaybediyorlar, hem üniversitenin yükünü artırıyorlar. Bunlar için üniversite başka bir s i s t e m bulmalıdır. Doktora usulü bunlara fazladır, deniliyor.

Bazı öğrenciler de vardır ki, onlar için de doktora sistemi azdır. Çünkü onlar üniversiteyi daha derin ve daha yüksek bilgi ile bitirmek istiyorlar. Doktora imtihanını verdikten sonra da üniversitede öğrendiklerini yeterli bulmayarak ya kürsü sahibi bir profesörün yanında onun fahrî asistanı olarak ilmî hazırlıklarını tamamlamıya devam ediyorlar; (Bugün bu nevi asistanlar İtalya üniversitelerinde pek çoktur;) yahut üniversitede «serbest hoca veya öğretici» - Libero doçente - unvanı ile ders veriyorlar. Bugünkü duruma daha makul bir düzen vrmek ve öğrencilerin gaye ve temayüllreini daha iyi karşılamak için, hazırlanan projeye göre, üniversite bundan böyle, tek unvan değil, üç unvan verebilecektir.

Kremlin'de Bir Tartışma

BAŞBAKAN'ın Sovyet Rusya'ya yaptığı seyahatte 40 kişilik grup arasında bulunan AP İstanbul Milletvekili Aydın Yalçın, Kremlin'de bir tartışma yapmış. Bunu Yarın dergisinde anlatıyor:

"Gezi sonunda Moskova'ya dönüşümüzde şerefimize (!) Kremlin'de bir yemek verildi. Sofraya oturmazdan önce sohbetler yaptık. Bu arada Kosigin'in birinci yardımcısı ve Sovyet Planlama Teşkilâtının başı Bayhakof ile Politburo'nun kuvvetli adamı Şelapin'le konuştuk. İktisat Bakanı da İngilizce tercümanlık yapıyordu."

Sayın Yalçın, 12 bin kilometrelik gezilerinin olumlu intibalarını anlatmış, ve "Birbirimizden çekinmeyelim" demiş. Muhatapları bundan memnun olmuşlar ve demişler ki:

"Zaten sizi yazılarınızdan, konuşmalarınızdan, makalelerinizden çok iyi biliyoruz. Dönüşte şimdiye kadar yazdığınız yanlış şeyleri de düzeltebilirsiniz."

Düzeltir mi, düzeltmez mi, onu bilmeyiz ama; Sovyet Politburo şeflerinin ve Bakanlarının, Aydın Yalçın'ı yazıları, konuşmaları ve makaleleriyle çok iyi bilmiş olmalarını öğrenerek, doğrusu, koltuklarımız kabardı! Ama öbür yandan Sovyet Rusya'yı yöneten en yüksek kişilerin, Türkçe bilmedikleri halde, kendisini bütün yazıları, konuşmaları ve makaleleriyle çok iyi tanımalarına karşılık bizlerin bu konudaki cehaletimizi düşünerek te utandık. Biz değerlerimizi bilmiyoruz; eloğlu adım adım takip etmiş; şereflerine zıyafetler veriyor. Şöhreti sınırlarımızı aşmış ne gibi adamlarımız varmış ta farkında değilmişiz! Bunlardan biriyle tanışmaktan müşerref olduk. Teşekkür ederiz sayın Yalçın!...

1) Diploma (yalnız meslekî öğrenim yapmak isteyenler için).

2) Doktora (şimdi mevcut olan sistem).

3) İlmî araştırma doktorası veya süper doktora (daha yüksek bilgi seviyesi elde etmek veya, meselâ profesörlük kariyerine girmek isteyenler için).

«Gelenek üniversitesi» ismini alan bugünkü üniversitenin ıslahı meselesi incelenirken bir de «Departman sistemi»nden bahsediliyor. Böyle bir sistemi pek açık olmamakla beraber, esasında doğru bulanlar vardır; ve haklı bir ihtiyaçtan doğduğunu söylüyorlar. Ancak bugünkü fakültelerin noksanını tamamlayan ihtisas enstitüleri varken departman sisteminin faydasını pek anlamadıklarını söyleyenler bulunduğu gibi bu sistemi, fakülteler ile ihtisas enstitüleri arasında bir müessese olarak görenler de vardır. Bilindiği gibi, ilmî etüdlerin çok genişlemesi «gelenek üniversitelerinin» yanı başında bazı yüksek enstitülerin de doğmasına sebep olmuştur. Bunlar da bazı «hususi ilimlerde» diploma ve hattâ yüksek doktora bile verirler. (Meselâ Napoli'de bir Şark Etüdleri Enstitüsü vardır) Bunların bir kısmı kendi vasıtalariyle yaşayan tesislerdir. Fakülteler içinde de ilmî özel enstitüler kuruluyor. Bu ihtisas müesseseleri fakülteye bağlı olarak müstakildirler. Bu enstitüler mevcut iken yukarıda bahsettiğimiz projenin de kabul ettiği departman sistemi üzerinde tereddüt gösterenler eksik değilse de, bu sistemin, muhtelif fakültelerde okutulan dersleri bir arada öğrenmek imkânını öğrenciye sağlayacağına göre, onun esaslı bir yenilik ve reform olduğu düşüncesinde olanlar da vardır. Meselâ tarih fakültesinde okuyan bir öğrenci, bilgisini daha derinleştirmek için roma hukukunu yahut Şark etüdleri enstitüsünde okutulan eski bir dili öğrenmek ihtiyacını duyabilir. Keza bugünkü ceza hukukunda veya kriminolojide ihtisas yapmak isteyen bir öğrenci, bio-psikoloji de öğrenmeği lüzumlu görebilir. Bu misalleri çoğaltmak mümkündür.

Reform istekleri arasında «üniversitenin demokratizasyonu» ismi verilen ve gittikçe kuvvetlenen bir akım mevcuttur. Kısaca da olsa ona da dokunalım: Çünkü yukarıda bahsettiğimiz reform projesi bu eğilimi de göz önünde bulundurmuştur. Bugün üniversite muhtariyetine tanınan yetkiler, kürsü sahibi profesörlerden mürekkep fakültelerin Meclisleri tarafından kullanılmaktadır. Şimdi asistanlar ve hattâ öğrenciler de bu idareye iştirak etmek istiyorlar. Proje bir dereceye kadar bu istekleri de tatmin etmeye çalışıyor. Yalnız, üniversitenin de demokratize edilmesi fikrinin, siyasî sebeplerle de ileriye götürülmesinden endişe edenler, pek doğru olarak, siyasî alanlarda muteber ve kıymetli olan ölçülerin, kıstasların ve prensiplerin, politik olmayan teknik organlara da teşmil edilmesinin tehlikelerini ve zararlarını hatırlatıyorlar.

Doğu Davası

Doğu'nun ekonomik ve kültürel kalkınması herşeyden önce ilkel bir zihniyetten sıyrılmamıza, tarihî ve sosyal realiteleri olduğu gibi kavrayacak ve ilmin ışığı altında yeni bir görüşü hayatımıza mâletmeye bağlıdır.

SON günlerde doğu illerimizin çeşitli yerlerinde protesto mitingleri düzenlendi. Binlerce vatandaşın katıldığı söylenen bu mitingler, eğer gazete haberleri yanlış değilse, bir sömürge halkının devlete karşı direnmesi ve ayaklanması hareketini andırmaktadır. Doğu, Batı'nın lehine sömürülmekteydi. İkinci Beş Yıllık Planda Doğu tamamen ihmal edilmişti. Yatırımın en büyük kısmı, Batı illerine ayrılmıştı. Ana muhalefet partisi de mitinglerde söylenenlere ve Beş Yıllık Planda doğunun ihmal deildiği tezine uygun bir Bildiri yayınladı. Genel Sekreter Ecevit, hemen doğu llerimize giderek halka: «Biz iş başına gelince sizi kurtaracağız; Doğu'yu cennet yapacağız» vaadinde bulunarak, partisi adına seçim nutukları verdi.

Doğu, sanki Varto zelzelesi gibi, âni bir felâkete uğramıştı. Sanki AP nin iş başına geçmesiyle Doğu'nun kara günleri başlamıştı. Dün herşey iyiydi; bugün herşey kötüleşmişti.

Bu hava içinde ayaklanma mitingleri, gösteriler yapıldı; politika nutukları çekildi ve iktidara hücum için fırsat arayanlar tarafından ağır yazılar yazıldı. Kısası ortalığı allak bullak etmeye çalıştılar.

Oysa ki, Doğu durumunun bugün daha fena değil, daha iyiye doğru gitmekte olduğunu yalnız bu hareketlerin olabilmesi de açıkça göstermektedir. Değil Doğu'da mitingler yapmak, Doğu dâvasından bahsetmek bile mümkün değildi. Bu dâvayı ele alıp memleket meselesi haline koyan, son derece objektif ve tamamen millî açıdan yazılar yazdığımız için takiplere uğradığımız, Dergimizin Doğu'ya sokulmadığı, okuyanların baskı altına alındığı günler henüz tarihe karışmadı. Bütün bunlar daha dün, 1962 yılı ortalarında oldu. Bugün Doğu'nun her tarafında halkı ayaklandırmaya doğru gidebilecek mitingler yapılıyor; açıkça Doğu dâvası tartışılabiliyor ve bunlar olurken devrin Başbakanı: «Demokrasi böyledir; herkes konuşacak, yazacak» diyor.

Eğer dünle bugün arasında bir değişiklik olmuşsa, bu Doğu'nun lehinedir. CHP sözcüleri, iktidarlarının son günlerinde Doğu kalkınması için özel planlara hazırladıklarını, AP iktidarı zamanında Beş Yıllık Planlarda bu bölgemizin ihmal edildiğini, bütün imkânların Batı'ya ayrıldığını söylerlerken, mutlaka, «Hafızai beşerin nisyanla ma'lûl» olduğuna inanmışlardır. Geçmişi deşmesinler; hele bu konuda geçmişleriyle, öğünmesinler. Politikada buna «Büyük gaf, misli görülmemiş patavatsızlık» denir. Sussunlar ve Doğu - Batı ayırımı yaratmak ve millî birliğimizi sarsmak eğilimi gösteren hareketleri önlemek için iktidara destek olsunlar.

Dünle bugün arasında Doğu'da biraz önce işaret ettiğimiz gibi, ileriye ve iyiye doğru bir değişiklik var ama, yeterli değildir; ve hele bu önemli dâvanın yalnız yüzeyinde kalan, köke inemeyen bir değişikliktir. İktidara ve hükûmete veryansın ederek hücum etmezden önce, dâvanın kökünde neler yattığını, kuma başını sokmuş devekuşları gibi davranarak, bazı var olan şeylere yok demekte direndikçe bu dâvayı çözümleyemiyeceğimizi anlamaya çalışmamız lâzımdır. İktidarda, muhalefette bütün partilerin, bütün aydınların vazifesi budur.

AP iktidarına doğu illerimizi batı illerimiz lehine ihmal ettiği, hele sömürdüğü

Bitlis'ten bir görünüş.

iddiası insafsızlık sınırını da çok aşan bir bühtandan ibarettir. Devlet istatistiklerine baksınlar; Beş Yıllık Planların uygulama planlarında fiilen yapılan yatırımlara baksınlar; hiç bir sektörde böyle bir ihmalin, dengesizliğin örneğini bulup göstermeleri mümkün değildir. Topluca hesaplamada nüfus başına düşen yatırım mikdarı bakımından Doğu bölgelerimizin ileri olduğu bile söylenebilir.

Doğu illerimizde millî gelirden fert başına ellerine yıdla 400 lira bile geçmeyen halk yaşarmış!. Bu halk Orta Anadolu'da, Batı Anadolu'da, hattâ İstanbul'da bile vardır. Buna rağmen kalkınmada Doğu'ya öncelik verilmediği, daha çok yatırım yapılmadığı, özel bir program uygulanmadığı, hattâ Doğu dâvamızın kavranmadığı ileri sürülerek yapılacak tenkitler çeşitli nedenler yüzünden haklı ve isabetli olabilir. Vatanseverce, yıkıcı değil, yapıcı tenkitler böyle olur. Üzülerek belirtelim ki, bu yapılmamakta, yapılamamaktadır. Bunun başlıca nedeni, bugün toplum bilimin ilerleyişi karşısında bazı bâtıl inanışlara saplanmış ve bu bakımdan birtakım konuları tabu haline koymuş olmamızdır.

*

NECATİ Haksever imzalı bir okuyucumuz, bize yazdığı mektupta, Doğu dâvasına ilk önce cesaretle bizim dokunduğumuz halde, şimdi neden sustuğumuzu sorduktan sonra şöyle diyor:

«... Türkiye'de demokrasinin kökleşmesi için Doğu'da yürütülecek siyasetin tarihî hakikatlere aykırı olmaması şarttır. Bunu şimdi Türkiye'de bazı partiler ve siyaset adamları da kavramaya başlamıştır. Fakat öte taraftan tek particiler, diktacılar, cuntacılar, türkçülük şövenizmi yapanlar, soy itibariyle Türk olmayıp ta aşırı tükçülük yapmak yolunda Doğu'yu ezerek yüksek mevkilere geçmek isteyen oportünistler ve bulanık suda balık avlamak isteyenler Kürtçülük tehlikesi bahanesiyle Doğu'yu eskiden olduğu gibi yine de yırtıcı bir canavar gibi göstermek ça-

basından vaz geçmek istemiyorlar.

«Doğu'yu himal eden siyasete karşı bazı mitingler düzenleniyor. Bu mitinglerde Kürtçe şiir okuyan ya da Elâzığ'dan Diyarbakır mitingine giderek «Ben size Kürt kardeşlerinizden selâmlar getirdim» diyen gençler tutuklanıyor; Ankara'ya getiriliyor ve hâlâ da bırakılmıyor. Bu gibi hâdiselerle bazı silâh kaçakçılığı birbirine bağlanıyor ve gazetelerde büyük manşetlerle Doğu'ya karşı bir komplo havası yaratılıyor. Bunlar hiç şüphesiz, istikbali gölgeleyen korkunç davranışlardır.

«Fakat bugün Başbakan Demirel'in «Doğu için endişe etmeyelim» demesi ve Türkiye'nin her tarafında demokratik hürriyetlere hürmet edileceğini bildirmesi, Türkiye'de gerçek demokrasinin geleceği için ümit vericidir.».

Doğu illerimizde çoğunluk vatandaşlarımızın Kürt olmasını millî birliğimiz bakımından tehlikeli bulan ve «Kürdüm» demeyi ve Kürtçe konuşmayı bile yasaklamaya çalışan zihniyetin ilkel bir görüş olduğunu, senelerce önce yazılarımızda, uzun boylu anlattık. Tehlikeli olan Kürtlerin ve Kürtçenin bulunması değil, bu ilkel zihniyetin hâlâ yaşamasıdır. Bir Kürtçülük akımı eğer doğmuşsa bunu yaratanlar, sayıları beş onu geçmeyen Kürt millîyetçileri değil, bu ilkel zihniyetin hayatımıza hâkim olmuş bulunmasıdır. «Kürtlerin aslı Türktür; Kürt yoktur» diye uydurma ilim yapanlar ve kürtçeyi ortadan kaldırmaya çalışanlar Türklüğe ve millî birlik idealimize bilmeyerek ihanet etmektedirler. Hattâ «Kürtlerin aslı Türktür» şeklindeki iddialar tarihin ve ilmin bir gerçeği olsa bile, yaşayan realiteye ve inanışlara uymamaktadır. Çünkü halk buna inanmamaktadır. İnnansa bile ne çıkar? «Macarların aslı Türktür» demenin ve bunu ilim yoliyle ispat etmenin - eğer Türklerle Macarlar birbirine düşman olacaklarsa - hayatta hiç bir değeri yoktur. «Bütün insanların aslı Türktür» ipotezi doğru çıksaydı, bundan biz ne kazanırdık? Ama, eğer ben kendimi «Kürt» biliyorsam ve bana «Hayır, Kürt değilsin, Türksün» diye baskı yapılıyorsa, sapına kadar Kürt olmakta ve Türk olmamakta direnirim.

Milletleri ırk,, din, dil, bölge gibi faktörlerle parçalamaya giden ve Ondokuzuncu Yüzyılında bazı Batı memleketlerinde ilme dahi kendini kabul ettiren görüşün, millet topluluğu denilen sosyal realite ile asla bağdaşamıyacağı, bugün milletin kültür ve menfaat birliği temeline dayandığı ilmin gerçekleri arasındadır. Kültür birliğinin millet oluşta ilk şart değil, millet halinde olup yaşamanın zamanla meydana gelecek bir sonucu olduğu da anlaşılmış ve kabul edilmiştir. Asıl olan, menfaat birliğidir. Çeşitli kültürler altındaki insanlar, bir hudut içinde ve bir bayrak altında birlikte yaşamayı menfaatlerine uygun buldukları ve buna güçleri yettiği takdirde, millet halinde birleşirler. Birleşme arzusu ne kadar şiddetli olursa kültür birliği de o kadar çabuk kurulur. Eğer bu arzu yoksa veya azsa, kültürler ayrı ayrı yaşar ve birbiriyle çarpışır. Bu takdirde, yani bir millet topluluğu içindeki çeşitli kültürler yaşamakta devam ediyorsa, millî birlik her zaman tehlikelidir. Güç ve zor kullanarak devam ettirilen millet topluluğu bu gücün kalktığı ve zor kullanılamaz olduğu bir devrede çözülür. (Osmanlı milletinde olduğu gibi). Zorla ve baskı ile hiç bir devirde, hiç bir yerde bir millet topluluğu meydana getirilememiş, yaşatılamamıştır.

Farklı kültürlerin, menfaat birliği ke-

Halkı Düşünen İdare

DOLMUŞ fiatları ayarlanırken, Nişantaşı'ndan Eminenö'ne 100 kuruş olan ücret 125 kuruşa çıkarıldığı halde, halkı düşünerek, birkaç yüz metre kısa olan Teşvikiye'deki 100 kuruşta bırakılmış. Şimdi biz Teşvikiye'liler bir lira veriyoruz ama, ancak Karaköy'e kadar gidiyoruz. Orada merdivenlerden inip çıkarak karşı tarafa geçiyoruz; bulabilirsek bir 50 kuruş daha verip Eminönü'ne varabiliyoruz.

Hep uğraştık, 125'e çıkarın da biz aktarmasız, vakit kaybetmeden, işimize gidebilelim diye; müracaat ettik. Olmadı, değiştirmediler tarifeyi. Halkı düşünen idare işte böyle olur!

maliyle yaşayan toplumlarda zamanla birleşeceği teorisine göre, bu birleşme geri kültürlerin kendiliğinden tasfiyesi şeklinde belirir. İleri kültür millî kültür olur. Eskiden birçok diller konuşan ve kendilerine başka başka millet adı verenler veya bunların çocukları, sonra, tek dil konuşurlar ve kendilerini tek millet çocuğu olarak tanırlar.

Bu kısa teorik açıklamamız ışığı altında şimdi Doğu'da yaşayan Kürt vatandaşlarımızın durumunu inceleyelim:

1 — Bu vatandaşlarımız çoğunlukla henüz İlk ve Orta çağı yaşamaktadırlar. Bunları en kısa zamanda modern çağ hayatına ulaştırmak için, bu bölgede çok geniş çapta, gayet iyi hazırlanmış, hazırlanmada ve uygulamada ilmin metod ve vasıtalarına dayanmış bir toplu kalkınma planına ihtiyaç vardır. Böyle bir planı hazırlamak ve uygulamak, ancak devletçilikle mümkün olur. Bu konuda, doktrinine katılmamakla beraber, prensip bakımından CHP Genel Sekreteri sayın Bülent Ecevit'e hak vermekteyiz. Biz devletçilikte özelciliğe yönelmiş olduğumuzdan kendisiyle nihaî hedef bakımından ayrılmakta; fakat ilk başlangıç döneminde beraber bulunmaktayız.

2 — Bölgenin devlet eliyle kalkınması ekonomik, sosyal, kültürel ve politik nedenlere dayanmaktadır. Bunların uzun uzadıya izahını şimdi yapacak değiliz. Ancak ekonomik neden açıktır: Devlet bu yüzden muazzam gelirler sağlayabilir ve bunları bölge kalkınması için harcayarak Doğu kalkınmasını kendi yağıyle kavrulur ve Hazineye yeni gelir sağlar hale sokabilir.

3 — Bugün Kürt vatandaşlarla meskûn Doğu bölgesine devlet olarak, jandarma girmiştir ve o da yetersizdir. Bu bölge halkımızdan yüzde yetmişi türkçe ve bilenlerin de çoğu okuyup yazma bilmez. Türkçe gazete, kitap okumaz; radyo dinlemez. Birçok yerde devletin kanunu değil, bölgenin kanunu yaşar. Halk, türkçe öğrenmek üzere açılan mekteplere bile çocuklarını yollamaz.

Bu sosyal realite zorla değişmez; tersine şiddetlenir. Değişmenin ve bir kültür birliğine varmanın yolu, ilmin metodlarını kullanmak; yani dolaylı etkenler yaratarak kendiliğinden oluşu sağlamaktır.

4 — Bunun nasıl olacağı derin araştırmaya ihtiyaç gösterir. Bölgede, bazılarının sandığı gibi, bir tek kültür de yaşamamaktadır. Yani Kürt denen vatandaş topluluğu dil, gelenek, davranış ve inanışlar bakımından birlik manzarası göstermez. Yerinde üniversitelere veya Yüksek Planlamaya bağlı araştırma enstitüleri kurularak dil, tarih, folklor da dahil, kültür araştırmalarına hemen girişilmeli ve bölgede kürtçe üzerine konan tabu da hemen kaldırılmalıdır. Bunun neticesi kürtçenin de ilk mekteplerde okutulması, mahallî radyolarda kürtçede konuşulması ve şarkılar söylenmesi, tehlikeli bir davranış olmaktan çıkmalıdır.

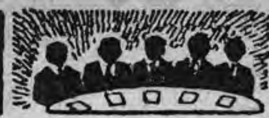
(Bunu söylerken, 1962 Mayıs ayında yazdığımız Doğu dâvası yazısı üzerine uğradığımız hücumları hatırlıyoruz. Bunların arasında genç bir üniversite profesörünün mecmuamızla ilgisini kestiğini ve telefonla şahsımıza hakaretler bile ettiğini unutmadık. Fakat bu hareketini samimî inancına bağlayarak kızmadık ve zamanla kendisini dâvamıza kazandık).

Kürtçenin konuşulması, Kürt olmanın hattâ böyle olmakla öğünmenin yadırganmaması sayesinde, millî kültür birliğinin en kısa zamanda kurulacağına ve bir iki kuşak sonra da kimsenin «Ben Kürdüm» demiyeceğine kesin olarak inanmaktayız.

5 — Doğu dâvasının bugün olmasa bile yarın kolaylıkla bir Kürt dâvası haline gelmemesi için tek yol, bugünkü bâtıl ve likel inanışlardan kurtulmak ve özet halinde esaslarını açıkladığımız yeni yolda yürümektir.

Bu bölgemizin üç tarafı da (İran, Irak, Sovyet Rusya) Kürtlerin yaşadığı bölgelerle çevrilmiştir. İktisadî kalkınma buralardan doğu illerimize yerleşmek üzere göç akımı doğurabilir, ve daha başka meseleler ortaya atabilir. İlkten çözümü güç sanılan bu konular, yeni millet anlayışı (yani kültür birliğine giden menfaat ortaklığı) çerçevesi içinde çok kolay hal edilebilir. Bunun başka milletlerde örneği de vardır. İsviçre'de İtalyan, Fransız, Alman üç ayrı kültüre bağlı bir millet yaşıyor. Fakat hiç bir zaman İtalyan İsviçre'li İtalyalı, İtalyanla beraber yaşama arzusu içinde değildir.

Biz Doğu dâvasının ancak böyle çözümlenebileceğine inanıyoruz.

44. Oturum

Hızlı Kalkınamamızın Sebebi Nedir ?

OTURUMA KATILANLAR : Biz - Başyazar - İktisatçı Yazar - İktisatçı Plancı - Sosyolog - Tarihçi - İlimci Prof. - İdareci - Sosyalist Aydın - Sosyalist Profesör.

BİZ — Türkiyemizin kalkınmakta olduğuna şüphe yoktur. Ancak kalkınmanın hızı yetersizdir. Çok daha fazlası olabilirdi. Cumhuriyet'tenberi her iktidar mucizeler yaratıldığından bahsetmiş, durmuştur. " Dünyada hiç bir milletin bu kadar kısa süre içinde bu derece kalkındığı olmamıştır" diye öğünülmüştür. Kırk yıl sonra vardığımız merhale, aynı durum içinde başka milletlerin çoğundan geridir. Yani başkaları kalkınma yolculuğunu otomobille aşmışlarsa biz at arabasiyle gitmişizdir. Artık durumun saklanacak, gizlenecek yanı kalmamıştır. Mucize yaratmak ve nurlu ufuklara doğru hızla yol almak edebiyatını bir yana bırakarak, realist olalım. İşte bugünkü Oturumumuzda ele alacağımız konu, neden kalkınma hızımızın olması mümkün seviyeye ulaşamadığı, ve ne yaparsak bu seviyeyi aşabileceğimizi araştırmaktan ibarettir.

Oturumumuza, hızla kalkınmamış olmamızdan yakınan sayın bir Başyazarı da çağırdık. Usulümüze uyarak ilk sözü kendisine veriyoruz.

Gelecek Oturum:
BAŞBAKAN KONUŞUYOR

BAŞYAZAR — Aranızda konuşmama fırsat verdiğiniz için teşekkür ederim.

Önce az gelişmiş memleket ne demektir? Avrupa'daki az gelişmiş memleketler arasında durumumuz nedir?

OCDE nin ölçülerine göre, yılda millî gelirden adam başına payın 700 dolardan az olması, tarımda uğraşan aktif nüfusun %35 ten fazla bulunması, yılda adam başına düşen elektrik tüketiminin 800 kilovat saatten eksik düşmesi gibi haller az gelişmişliğin kesin belirtileridir.

Şimdi size OCDE tarafından hazırlanmış istatistiklerden bazı bilgiler sunacağım. Bildiğiniz gibi OCDE nin, yani Ekonomik İş Birliği Kalkınma Örgütünün 21 üyesi vardır. Bu 21 üyeden 17 si kalkınmış hattâ çok kalkınmış ülkedir. Geri kalan 4 ü ise henüz kalkınmakta olan ülkelerdir. Bunlar sırasiyle İspanya, Portekiz, Yunanistan ve Türkiye'dir. Son zamanlarda Yugoslavya da OCDE ile ortaklık kurmuş ve beşinci devlet olarak az gelişmişler arasında yer almıştır.

OCDE nin sözünü ettiğim istatistiklerine göre, adam başına yıllık millî gelir is-

panya'da 570, Yunanistan'da 590, Portekiz-de 420, Yugoslavya'da 500, Türkiye'de ise 250 dolardır.

Sonra öteki rakamları arka arkaya sıralayalım: Tarımda çalışan aktif nüfusun genel nüfusa oranı İspanya'da %35, Yunanistan'da %55, Portekiz'de %42, Yugoslavya'da %50, Türkiye'de %75 dir. Yılda adam başına ithalat: İspanya'da 96, Yunanistan'da 133, Portekiz'de 97, Yugoslavya-da 66, Türkiye'de ise 59 dolardır. İhracata gelince bu oran İspanya'da 31, Yunanistan-da 38, Portekiz'de 62, Yugoslavya'da 56, ve Türkiye'de 15 dolardır.

Yıllık elektrik enerjisi tüketimi adam başına İspanyada 799, Yunanistan'da 445, Portekiz'de 465, Yugoslavya'da 679, Türkiye'de 131 kilovat saattir. Her 1000 kişiye düşen telefon sayısı İspanya'da 87, Yunanistan'da 58, Portekiz'de 60, Yugoslavya'da 21, Türkiye'de 12 dir.

1960 - 1965 yılları arasında bu beş ülkenin başardığı yıllık kalkınma hızı ortalama İspanya'da %9.2, Yunanistan'da %9, Portekiz'de %6.4, Yugoslavya'da %8.6, ve Türkiye'de ise %4.3 olmuştur.

Verdiğim bu rakamların ortaya koyduğu gerçek, adı geçen beş az gelişmiş ülke arasında Türkiye'nin sondan birinciliği elinde tuttuğudur.

Unutmıyalım ki, İkinci Cihan Savaşından bu yana biz, bu beş millet arasında, kalkınma imkânları bakımından daha elverişli durumda idik. İspanya çok feci bir iç savaş geçirmiş, ayrıca Portekiz'le beraber yıllar yılı dünya milletleri tarafından aforoz edilmişti. Yugoslavya ve Yunanistan bu savaşın bütün acılarını çekmişler; baştan başa istilâya uğramışlar; sonra da ihtilâller, kardeş kavgaları arasında çalkalanıp durmuşlardır.

Savaş ateşi sönüp kara bulutlar dağılmaya başladığı sıralarda biz birçok bakımlardan onların önündeydik. Yurdumuz yanıp yıkılmamıştı. İnsan potansiyelimiz en ufak bir kayba uğramamıştı. Altın ve döviz rezervlerimiz tarihimizde görülmemiş bir derecede kabarıktı. Şimdi arkalarından yetişmeye çalıştığımız dört devletin ise o zamanki halleri bitkindi.

Yirmi yıl içinde tamamiyle tersine dönen durumu bir an önce düzeltmek "Milletin makûs taliini" mutlaka yenmek zorundayız.

İKTİSATÇI YAZAR — Sayın Başyazarın verdiği bu istatistik bilgileri bizim için uyarıcı olmalıdır. Yalnız bunlardan çıkardıkları sonucu çok yanlış buldum. Dediler ki, İkinci Dünya Savaşı bittiği sıralarda biz çok iyi durumda idik; başımıza ne geldiyse son 20 senede geldi.

Gerçek bu mu?

Arkadaşlar!... Türkiye İkinci Dünya Savaşında vakıa insan kaybetmedi, istilâya uğramadı ama, esasen son derece fakir ve dayanıksız olan ekonomisi büsbütün yıkıldı. Tarihimizde görülmedik derecede altınımız, dövizimiz varmış!... 1946 seçimlerinde zamanın Başvekili Saraçoğlu Şükrü Bey merhum da radyoda böyle bir propaganda yapmıştı. Keşke altınımız, dövizimiz olmasaydı ve uçan kuşa borçlu olsaydık da, memlekette fabrikalar kurmuş; yollar, barajlar yapmış; harp konjonktürünün yarattığı sayısız fırsatlardan yararlanarak üretimi iki misline çıkarmış olsaydık... İkinci Dünya Savaşı dönemine son derece güçsüz bir potansiyelle girdik; ve ondan çok daha güçsüz olarak çıktık.

Türkiye'de sayın Başyazarın görüşünün tam aksi oldu. Son 20 yılda memleketin kaderi tersine dönmedi; tersine dönmüş kaderi yoluna çevrilmeye çalışıldı. Yalnız, şunu hemen belirtmeliyim. Bu 20 yılımız da, bundan öncekiler gibi çok kısır, verimsiz geçmiştir. Cumhuriyetin bugüne dek 43 yılı da aşağı yukarı öyle müstesna tarihî fırsatlar kaçırdığımız, imkânlarımızı harcadığımız mutsuz yıllar olarak geçmiştir.

İDARE YERİMİZ

Cağaloğlu, Himayei Etfâl Sokak,
Aydoğmuş Han, 18 - 19
Telefon: 22 08 91 — P. K. İst. - 478

İKTİSATÇI — Konuşmalarımıza ışık tutması bakımından müsaade ederseniz ben de Devlet İstatistik Enstitüsünün bazı rakamlarına dayanarak son yıllardaki ekonomik durumumuzu ana çizgileriyle belirtmek isterim:

1958 de hububat istihsalimiz yuvarlak olarak 15 milyon tondu. Sekiz sene sonra 1965 de aynı kalmış, hattâ biraz gerilemiş, 15 milyon 77 bin tondan 14 milyon 670 bin tona düşmüştür. Bakliyat ve yağlı tohumlar üretimi aşağı yukarı değişmemiş, sınai bitkiler hafif bir yükselme göstermiştir. 1965 te de 1958 deki kadar hayvanımız vardı: 72 milyon baş. Diğer bütün tarımsal ürünler bu süre içinde ya hiç çoğalmamış, ya da çoğalma çok önemsiz kalmıştır. Tarım memleketiyiz; nüfusumuz her yıl %3 artmaktadır. 1958 de 26 buçuk milyon iken 1965 de 31 buçuk milyona yaklaştık. Yani 8 yılda 5 milyon arttık. Yalnız bu artışı karşılamamız için tarımsal üretimi en azından %20 çoğaltmamız lâzımdır.

Millî gelir rakamlarındaki çoğalmaya değil, mal istihsalindeki çoğalmaya bakmak lâzımdır. Tarımda bir çoğalma yerine adam başına düşen üretime göre önemli bir azalma vardır. Bu azalmaya karşı acaba endüstriyel mallar üretimi çoğaldı mı? Bu alanda bir çoğalma olduğuna şüphe yok, ama, endüstrimiz ithalat mallarının ikamesine yaradığından ekonomik potansiyelin, yani istihsal gücümüzün çoğalması bakımından önemi azdır. 1959 da adam başına 1545 lira düşen millî gelir, 1965 de 2177 lira olmuş. Bu yükseliş daha çok fiatların artmasına, dış borçlanmalara bağlı. 1958 ile 1965 arasında her eşyanın fiatı yükselmiş. Dikkat edilirse bu yükseliş her memlekette olduğundan fazla. Buğday 40 kuruştan 81 kuruşa, arpa 31 den 84.5 kuruşa, pirinç 213 ten 397 krş.'a, et 409 dan 680 krş.'a çıkmış. Bu sürede devlet borçları da 7 milyar 445 milyondan 16 milyar 703 milyona yükselmiş. Bu borçlar arasına girmeyen özel borçlar da var.

1958 de devlet bütçesi 4 buçuk milyar civarında iken 1965 de 14 buçuk milyara yükselmiş. 2 milyara yakın özel idare ve belediyeler bütçesi bu toplama eklenirse vergi yükü 16-17 milyarı bulur. Yani millî gelirin %30 u vergi olarak alınıyor.

Söz buraya gelmişken bir nokta üzerine dikkatinizi çekeceğim:

Türkiye'de vergi yükü hafif değildir. Millî gelirden %30 vergi, bu gelir henüz adam başına 250 doları aşmamış olduğundan, ağırdır. 15 milyar tutan vergiden yalnız 2,5 milyonu gelir vergisidir, ve bunun yarısına yakını ücretlerden alınmaktadır.

PLANCI — Usul hakkında konuşacağım. Bugün ele aldığımız konu çok önemlidir. Fakat bir toplantıda sonuç alamıyacağımız kadar da geniştir. Sayın konuşmacıların belirli bir çerçeve içinde kalmalarını rica edeceğim. Durumumuz hakkında verdikleri değerli bilgileri genişleterek vergi konusuna kadar yaymalarına lüzum olmadığı kanısındayım.

Türkiye'nin bir Avrupa memleketi olarak az gelişmiş olmaktan kurtulması için, şimdiye kadar yaptığı hamlelerin yetersizliği gün gibi açıktır. OCDE memleketlerinin gelişmiş olanları ortalama yıllık millî gelirleri adam başına 1500 dolar, gelişmemiş olanların da 500 dolardan fazla olmasına göre, Türkiye'nin birinci kategoridekilerden altıda bir, ikincilerinin ise yarısı seviyesinde bulunması acı bir gerçektir. Biz bu durumumuzla Avrupa iktisadî topluluklan içinde değil, Asya ve Afrika milletleri arasında mutalâa edilebiliriz. Onurumuza dokunmasın; bu halde kalırsak avrupalı olamayız. Avrupalı olamamak bir kusur değildir. Nitekim dünyanın üçte ikisinden çoğu avrupalı değildir. Fakat avrupalı olmaya özenmek kusurdur, ayıptır. Belki konu dışı sayarsınız ama, bence tam konunun içindedir. Biz Ortak Pazara da giremeyiz. Hazırlık dönemine girdikse, bunun bize sağladığı menfaatleri düşündük. Yarın geçiş dönemine girer, ya da ortaklığa tam

üye olursak o zamana kadar seviyemizi hiç olmazsa onların en düşük olanının seviyesine yükseltememişsek, kepaze oluruz. Durmadan el açacak değiliz ya... Zaten el açsak ta dipsiz kile boş ambar olduğumuzu anlarlarsa, bize kimse yardım etmez. İktisadî nitelikte milletlerarası topluluklara girmek bir seviye meselesidir. Seviye farklı olursa ortaklıkta kalmak, zayıf olanın her zaman aleyhinedir. Baksanıza, Ortak Pazar dolayısiyle Fransa'da çiftçiler ayaklanıyor. İtalya'dan, Hollanda'dan, Belçikadan gelen tarımsal maddeler, et ve yağ fiyatlariyle Fransız çiftçisi rekabet edemiyor.

BİZ — **Usul hakkında konuşmak için söz aldınız; fakat konmasını istediğiniz usulü bozuyorsunuz. Lûtfen konunun çerçevesini aşmayınız. Konuşulan mesele: Türkiye'nin kalkınma hızı neden mümkün olan seviyeye çıkamamıştır ve nasıl çıkardan ibarettir. Bu noktadaki değerli görüşlerinizi rica edeceğiz.**

PLANCI — Hakkınız var. Ancak benim şimdilik söylemek istediklerim bunlardır. Sonra gerekirse yine söz alırım.

SOSYOLOG — Cumhuriyet'ten beri n e d e n Türkiye'de mümkün olan kalkınma olamadı?

Bu soruya tam cevap verebilmek için en azından birkaç ciltlik bir kitap yazmak lâzım. Bundan dolayı ben detaylara inmeden, sadece ana çizgileriyle başlıca nedenler üzerinde kısaca duracağım:

Bir toplumun halkınması demek tarihsel kurulu sosyal yapının değişmesi demektir. Sosyal yapı değişmesi, ya kendiliğinden olur; ya da dış ve iç etkenlerin baskısiyle toplumun normal düzeninde devrimler yapılarak meydana gelir. Kendiliğinden olanlarda dış ve iç etkenlerin baskısı yok değildir. Ancak bunlar direk değil, endirek tesirlerdir. Meselâ 17. Yüzyıldan sonra Avrupa'nın batısında bulunan milletlerin toplum yapısındaki değişmeler kendiliğinden; 20. Yüzyılın ilk yarısındaki bünye değişikliği ise iç ve dış etkenlerin baskısiyle olmuştur.

Yine bir ayırım yapmak için şunu da eklemek isterim:

Kendiliğinden olmayan sosyal yapı değişmelerindeki devrimci müdahale, ya toplumun kendiliğinden olabilecek normal değişimini hızlandırmak ve kolaylaştırmak için yapılır; ya da normal gelişimi önlemek ve değiştirmek hedefine yönelmiş olur.

Bu ayırımı daha iyi anlatabilmiş olmak için Atatürk'ün yaptıklariyle, meselâ Lenin'in yaptıklarını örnek olarak gösterebilirim. Atatürk sosyal bünyede baskı ile yaptığı devrimci müdahale, ki temeli lâikliğe dayanır, Türk toplumunun uzunca bir süre sonra kendiliğinden değişim yoliyle mutlaka varacağı hedefti. Devir ve dünya değişmekteydi; ve Türkiye bu değişen dünyaya karışmakta ve devrin etkisi altına girmekteydi. Teokrasi ve monarşi ergeç kalkacaktı; ve lâik bir toplum haline girecektik. Atatürk bu oluşumu hızlandırdı.

Lenin'in Rusya'da yaptığı devrim ise, bu toplumu zamanla kendiliğinden varacağı bir değişim değildi. Marks'ın kapitalist toplumlar için son durak olacağını söylediği sosyal yapının zorla kurulması için yapılmıştı; ve Marks tarafından gösterilmiş oluşum ve olgunlaşma aşamalarını da yaşamamış bir toplumda yapılmakta idi ve Marks'ın kehâneti de realitelere uymamıştı. Yani kapitalist sosyal yapı, kendiliğinden komünist yapı haline gelemiyordu.

Atatürk, Türk toplumunun sosyal yapısının temellerini değiştirmedi; sadece bu yapının üstünde kendiliğinden değişimi önleyen ve geciktiren engelleri ortadan kaldırdı. Tıpkı ormanlarda genç ağaçların yetişmesine mani olan paraziter bitkilerin temizlenmesi gibi. Ancak bunu yaptıktan sonra da Türkiye'de normal gelişim yoliyle kalkınma yine olamadı. İşte asıl bunun neden olamadığı üzerinde durmak lâzımdır.

Batının kendiliğinden değişim yoliyle kalkınmasını yaptığı devirlerde bu oluş için tek vasıta hürriyetten ibaretti. Herşeyi serbest bırakınca, baharda tabiatın canlanması gibi, toplumda da sosyal bünye deği-

şimi kendiliğinden oluverdi. Rönesans'tan sonra başlamış fikrî değişimler bir yana, yeni Kıt'aların keşfi, Dünya servetlerinin batılılar eline geçmesi ve yavaş yavaş onların dünya efendisi haline girmeleri, buhar kuvvetiyle makinalaşmak, kısası hepimizin bildiği devrimler ve evrimler toplum üzerinde direk bir müdahale ve baskı olmadan değişimi sağladı; kalkınma oldu.

Atatürk'ün, kendiliğinden değişime engel olan varlıkları temizlediği, ve Türk toplumuna normal gelişme yollarını açtığı devirde hürriyet, tarihsel dönemini yitirmiş, artık kendiliğinden değişim için vasıta olmaktan çıkmıştı. Devrimcinin hedefi batılılaşmaktı. Fakat karşımızda bir tek Batı yoktu; ve bu âlem bir çöküş buhranı içine girmişti. Bu parçalanan Batıdan hangisinin yolunu seçecek ve oraya nasıl varacaktık?

İşte Atatürk bunu kestirememişti, ve kestirmesine de imkân yoktu. Bu bakımdan yol seçimini de toplumun kendiliğinden olacak normal değişimine bıraktı.

Böyle yapmayıp ta parçalara ayrılmış Batıdan birine uymaya karar verip, büyük ve üstün gücünü bunun için kullansaydı iyi mi olurdu?

Söz sözü açıyor. İzin verin de kendimin sorduğu bu soruya kısaca cevap vereyim: Kat'iyyen iyi olmıyacaktı. Çünkü Batı toplum yapılarından tamamen başka ve onların değişim yollarından tamamiyle ayrı bir toplumduk. Bize özgü yepyeni bir yol bulmaya ve orada bilgi ve azimle yürümeye mecburduk. Türkiye'de sosyal yapı değişiminin yolunu hâlâ bulamadık. Üzüntü veren de budur.

TARİHÇİ — Sosyolog arkadaşım çok güzel bir konuşma yaptı. Şimdi izin verirlerse bıraktıkları yerden ben devam edeyim.

SOSYOLOG — Bilhassa rica ederim. Zaten hemen hemen söyleyeceklerimin hepsini tamamlamış gibiydim. Yalnız bir nokta daha ekleyeceğim :

Türkiye'nin bugün bile Batı âleminin parçalarından birine katılmak suretiyle kalkınabileceği, çeşitli akımlara kapılmış aydınlarımızın ortak kanaatidir. Ya kapitalist, ya sosyalist, olmazsa ikisinin ortası faşist kalkınma dışında bir şey yok gözümüzde. Üniversite hocalarından tutunuz da günlük gazete fıkracılarına kadar herkes bir yol tutturmuş. Bence Şarklı tembelliğimize pek yakışan bir davranış bu... Neye araştırmaya, yorulmaya ihtiyacımız olsun? Önümüzde modeller var; onlardan birisini seçeceğiz derler.

Sözüm bitti efendim.

TARİHÇİ — Avrupa'yı yaratan, Sosyolog arkadaşımın deyimiyle, sosyal yapı değişimini vücude getiren başlıca faktör, Ortaçağ feodalizmini yaşamış olmaktır. Bu Çağda ferdin hürriyeti yoktu. Toprak sahiplerinin herkes kuluydu. Gece gündüz çalışmaya mecburdu. Başını alıp gitmek, boş ve işsiz kalıp yaşamak hürriyetinden yoksundu... Biz Türkler böyle bir devir yaşamadık. Toprak derebeylikleri ve serflik olmadı bizde... Toprak, devletindi; ve toprağı işletenler hür çiftçilerdi. Hattâ bunlar toprağı ekip biçmekle bile uğraşmazlar; kendilerini harbe hazırlarlardı. Çalışanlar kadınlardı. Asırlar boyu böyle özgür yaşayan ,savaş dışında hiç bir işte çalışmayan, başını alıp istediği yere gidebilen, kimsenin kölesi olmayan bir toplumduk. Osmanlı devri, Türk'ü Anadolu'ya göç edip yerleşmezden önceki bütün geleneklerinden ve âdetlerinden, kurdukları müesseselerden ayrı ve yoksun bıraktı. İbni Batutanın 15. Asırda Anadoluda gördüğü Türk'le 18. Asırda Fransız seyyahlarının Ruemli'de gördüğü Türk arasında dağlar kadar fark vardır. Birisi toprakta, tezgâhta, iş başında çalışan; öteki tembel tembel oturup çubuğunu çeken iki ayrı halktı sanki.

Biz Türkler, 17. Yüzyılda dünyada başlayan büyük değişime hiç ayak uyduramadık, hattâ bu değişimden asırlarca haberimiz bile olmadı.

Batılı insan, tarihî dönemini yitirmiş olan feodalitenin baskısından kurtulunca, dünyanın her tarafına yayılmak, çalışıp kazanmak imkânını buldu. Bu insanın hamurunda durmadan çalışmak vardı. Hıristiyan olmaları da onlara bu yolda ayrıca manevî kuvvet veriyordu.

Bizde çöküş halinde Osmanlı devletinin baskısı arttıkça, ona teslim olmaktan, kıt kanaat yaşamaktan başka bir şey yapılamazdı. Çalışacak yer de yoktu. Din işe, sömürücü ve baskıcı grupların, yani saltanatın emrinde halkı uyutma ve oyalama vasıtası haline getirilmişti.

Kısacası bu durumda bir toplumun, bağımsız devletini kurduktan, milletçe özgürlüğe kavuştuktan sonra hürriyetin nimetlerinden yararlanarak, Sosyolog arka-

Ahlâk Zabıtasının Baskınları

GAZETELERDE gün geçmiyor ki ahlâk zabıtasının filânca oteli ya da falanca yerde bir evi basarak uygunsuz bir durumda kadın erkek yakaladıklarını okumayalım. Bu olaylar eski zamandaki baskınların devamı oluyor. Eskiden de imam, bekçi ve mahalle halkı toplanır; baskın yapardı. Arada ne fark var? Hele «turist gelsin, döviz bıraksın» diye çırpınırken, şimdi baskınlar onlara da yapılıyor. Sonra da medenî dünyaya karıştık diye öğünüp duruyoruz. Medenî memleketlerin hangisinde var bu polisin ahlâk mücadelesi?

Otellerde karı - koca olmayanların bir arada yatmaları yasaklanırsa, bu yasağa riayetsizlik halinde otel cezalandırılır; şikâyet olmayınca ve gizli yapıldıkça kadın erkeğin beraber bulunması suç olamaz.

Medenî âleme karışmasını bilelim artık!..

daşımın deyimiyle, kendiliğinden sosyal yapı değişimini yapması beklenemezdi.

İLİMCİ PROFESÖR — Zaten bu değişim artık hürriyet yoliyle olamazdı. Avrupa'dan Amerika'ya göç edenler ve orada yerleşip zengin olanların çalışma ve kazanma azminde bulunmaları yeterdi. Teknik iptidaiydi, çalışmak ve kazanmak için fazla bilgi ve sermayeye de ihtiyaç yoktu.

Bugün öyle mi? Kendiliğinden olacak bünye değişimi ileri bir teknik bilgiye, tecrübeye ve hepsiyle beraber sermayeye hâkim olan toplumların işidir. Bizde hiç biri yok. Bunlar kendiliğinden olmaz ki?

Bizim bu kadar cılız bir kalkınmadan ileri gidemeyişimizin başlıca sebebi, millî eğitim politikamızda sakatlıktır. Bizde okumak ve mektep açmak, devlet kapısına girmek için olmuştur. Hayata adam yetiştiren bir maarif sistemimiz hâlâ yok. Üniversitelerimiz bile bu halde. Sonra bu fakir

memlekette herkesi okutalım, yazdıralım ve ilk tahsil verelim diye tutturmuşuz. Biz her çocuğu beş yıllık ilk mektepte, bunların yarısını orta mekteplerde, liselerde okutacak, yüz bin genci de Üniversitede, ancak yüzde onu şöyle böyle sınıf geçecek kadar çalışan bir işsizler ordusunu besleyecek derecede zengin değiliz. Biz her sahada yüksek derecede beş on bin birinci sınıf elemana, ondan sonra pratik mesleklerde gerekli bilgi ve tecrübeyi edinmiş on milyonlarca çalışacak insan yetiştirecek bir eğitim programı uygulamalıyız.

İDARECİ — Demin konuşmalarını dikkatle dinleyerek çok istifade ettiğim sayın Sosyolog ve Tarihçiden bir şey öğrenmek istiyorum: Kendilerinin açıkladıklarına göre, ki sayın İlimci Profesör de bilgisizliği eklemiştir, bizim halkımız tarihsel nedenler yüzünden çalışmaya alışmamıştı. Şimdi çalışmak için bilgi ve sermaye ister. Bu da yoktur. Devir ve dünya da değişmiştir. Bütün bu faktörler bir arada göz önüne getirilirse, Türkiye'de hem bir çalışma seferberliği, hem de hayat için bilgi seferberliği yapmak lâzım. Sonra da sermaye birikimini sağlamak ister. Bütün bunlar kendiliğinden olamayacak şeyler. Devrimci olmak, zor kullanmak sayesinde başarılabilir. Acaba bugünkü demokratik dediğimiz rejim altında bunlar olabilir mi?

SOSYOLOG — Kolay olmaz. Zaten kalkınma her memlekette hattâ kendiliğinden değişim geçirmiş memleketlerde bile, demokratik rejim altında başarılamamıştır.

SOSYALİST AYDIN — Bu iddianıza sayın tarihçi ne diyor acaba?

TARİHÇİ — Aynı fikirdeyim.

SOSYALİST AYDIN — Ben de tamamen aksi kanaatteyim. Avrupa da kalkınma demokrasiden sonra başlamıştır.

TARİHÇİ — Kalkınma döneminde demokrasinin bugünkü anlayışına uygun hiç bir devir yaşamamıştır Avrupa'da... İngiltere'yi ele alalım. Orada...

BİZ — Konuyu aşmamanızı tekrar rica edeceğiz. Zaten vaktimiz dolmak üzeredir. Arzu eder ve karar verirseniz bir Oturumumuzu "Demokrasi ve Kalkınma" konusuna ayırabiliriz. Lûtfen sayın İdarecinin sorusunu kısaca cevaplandırınız.

SOSYOLOG — Bugünkü anlayışa göre demokrasi, halka külfetler yüklemeye manidir. Meselâ çalışma seferberliği konamaz; çalışmayanlar ise zorlanamaz ve cezalandırılamaz; halka yeni külfetler ve vergiler yükletilemez; tüketim kısıtlaması yapılamaz; hürriyetler daraltılamaz; reformlar yapılamaz. İktidarda bulunanlar halkla hoş geçinmeye mecburdurlar. Baksanız a, Rusya'da komünizm 50 nci yılına kadar işçiye, halka yapmadığı baskı kalmadı. Henüz yeni yeni işçiyi bir odalı eve kavuşturmaya çalışıyorlar. Bizde yapabilir misiniz bunu? Şimdiden işçi insan gibi yaşamalı, apartmanda oturmak, ya da kendi malı iki üç odalı gecekondu yapmak peşinde.

SOSYALİST PROFESÖR — Emekçi halk ,kendi rejimini kurunca ve devletin kendisi için çalıştığına emin olunca seve seve fedakârlığa katlanır. Kapitalistlerin, sömürücülerin keselerini şişirmek uğrunda neye fedakârlık yapsın? Sayın Sosyoloğun vardığı sonuç enteresandır: Bugünkü demokrasiyle bu işlerin yürüyeceği, sosyalist bir rejim altında kapitalist olmayan bir yolda kalkınmanın zorunluğu kendiliğinden ortaya çıkıyor.

BİZ — Vaktimiz doldu. Hayli de yoruldunuz. Toplantımız çok istifadeli geçti. Hepinize ayrı ayrı teşekkür eder; Oturumu kaparız.

«Türkiye'de Sosyalist ve Komünist faaliyetler»

Sayın Doktor Fethi Tevetoğlu'nun kitabı münasebetiyle

Feridun AKDAĞ

SAMSUN AP Senatörü Sayın Dr. Fethi Tevetoğlu, (Türkiye'de sosyalist ve komünist faaliyetleri: 1910 — 1960) adlı, büyük boyda 710 sahifelik birinci hamur kâğıda basılmış ve itina ile ciltlenmiş kitabiyle, Türkiye'de 1960'a kadar son 50 yıllık sosyalsit ve komünist faaliyetlerini en küçük ve en ince teferruatiyle ö n ü m ü z e sermektedir. Önce yazarını bu kadar bol belgeli, yorucu araştırmalara dayalı muazzam bir eser meydana getirmiş ve yayımlamış olmasından dolayı tebriü ederiz. Sosyal ve politik tarihimiz açısından önemli bir boşluğu doldurmuş olmakla her zaman öğünebilir.

Sosyalist ve komünist faaliyetler bugün de üzerinde titizlikle duracağımız bir akımdır. Tevetoğlu bu akımın her zaman, her vesileyle karşısında, fikir ve harehet planında mücadele etmektedir. Daha önce de «Faşist yok, komünist var — Dış politika görüşümüz — Milletlere ışık tutan iki beyanname — Yirminci Yüzyılın yüzkarası — Utanç duvarı — Açıklıyorum — Kıbrıs ve Komünizm» gibi kitaplarla dâvasını savunmuştur. Son büyük kitabının «Giriş» kısmında şöyle diyor:

«Kanunların getirdiği ve verdiği hakları daima kötüye ve çıkarlarına göre kullanmak metoduna sadık bütün diğer hür ülkeelr kızılları gibi, Türkiye'mizde de 50 yıldır teşkilâtlı kızıl faaliyetlerde bulunan yerli komünistler, başlangıçtan itibaren hep sosyalizmi maske yapmışlardır. Bugünkü görünüşü ile Türkiye'de sosyalist cereyan, yeni heveslilerin bir özentisi ve maskeli kızıl sosyalistllrin bir fırsat denemesi ve zorlaması vasfındadır. Yıllardır fırsat kollayan eski ve yeni maskeli komünistler, mahut kızıl sosyalistler, 27 Mayıs'a kadar varlıkları meçhul, yeni türeyen ve kendilerine bir fikir ve doktrin tatbikatçısı süs veren gafil ak-sosyalistleri kullanmak ve satın almak çabası içindedirler.

«... Toplumumuzda yapılmak istenen kalkınmayı «sosyal» kelimesinin ardına gizlenerek Marks ve Lenin komünist metodlarına bağlamak çabasında bulunanların, sosyalizm maskesi ve kimlikleri tanınmalıdır.»

FETHİ Tevetoğlu bu tanıtmayı sağlamak için kitabını yazmıştır. Meşrutiyet inkılâbiyle memlekete giren hürriyet havası içinde Selânik'te daha çok Yahudi, Rum ve Bulgarlarla bir Alman sosyalistinin kurup yönettiği İkinci İnternasyonale bağlı bir teşebbüsle başlayan sosyalist hareketler, bundan sonra Birinci Dünya Harbine kadar daha ziyade azınlıkarın elinde yıkıcı, fakat güçsüz akımlar doğurduktan sonra, asıl gelişmesini 1919'larda yapmaya başlamıştır. 1918—1922 Mütareke yıllarında bu alanda kurulan siyasî teşekküller hayli kabarıktır.

Çeşitli isimlerle 10 kadar partinin doğduğunu, bunlardan başka Anadolu'da Mustafa Kemal Paşa'nın başkanlık ettiği bir Türkiye Komünist Fırkasının, aynı tarihlerde Türkiye'de ve Rusya'da kurulan Yeşil Ordu gizli Türkiye Komünist Partisi gibi teşekküllerin çalışmalarını en küçük teferruatına kadar belgelere dayanarak bir bir ortaya koyan kitap, daha sonra Cumhuriyet devrindeki komünist hareketlere, yapılan takiplere ve yargılamalarla verilen cezalara ait geniş bilgi vermektedir.

Ancak sayın Tevetoğlu dokümanter eserinin başında «Türkiye'mizde komünistler sosyalizmi maske yapmıştır; komünizmle demokratik sosyalizmi birbirinden ayırt etmek lâzım» dediği halde, tahlillerinde bu esasa hiç dikkat etmemiştir. Osmanlı İmparatorluğunun yıkılış felâketi karşısında gerek İstanbul'da gerek Ankara'da bir kurtuluş yolu arama çabalarının sonucu olarak doğan sosyalist hattâ komünist hareketlere ve fırkalara katılanların istisnasız hepsi Tevetoğlu'nun kara listesine girmiştir. Yalnız Mustafa Kemal Paşa'yı kurduğu «Türkiye Komünist Fırkası» nı, «danışıklı» diye listesine sokmamış ise de, bugün ünlü kompradorlar arasında, ya da aşırı nasyonolist, komünizm düşmanı partilerin içinde ve başında bulunan ve daha önce bulunmuş olan birçok kimseler komünist diye damgalanmışdır. Sayın Tevetoğlu, göz nuru dökerek, büyük emekler harcıyarak meydana getirdiği eserinde, olayları titizlikle ve kendi görüşüne göre kaydetmekle beraber, bunları doğuran atmosferi, dünya ve tarih şartlarını, büyük buhran ve çöküntü dönemlerinde toplumların içinde ve özellikle genç kuşak arasında doğal olarak beliren akımları göz önüne alarak yargılara varmayı istememiştir.

İnsan, değişmez ve değişmesi istenmez bir önyargıya saplandı mı, her yerde ve her işte aradığını bulabilir. Toplumda neden birtakım akımlar doğar? Neden zaman zaman fırtınalar kopar, tufanlar olur? ve zaman zaman da tam bir sükûn ve sükûnet hâkim olur? Bu nedenler artık ilmin gerçekleri arasına girmiştir. Türk milletinin sonu gibi gelen 1918—1922 felâket yıllarındaki havayı koklamadan, toplumda belirmiş hareketlere ve bunlara katılan kimselerin davranışlarına değinen yargılarda

Bir Düzeltme

SAYIN İnönü, Milliyet gazetesinde yayınlanan hâtırasında: «*Serbest Fırka ile irtica çıktı. Kubilây hâdisesi de onların zamanında olmadı mı?*» diyor.

Serbest Fırka, daha doğrusu serbestlik dolayısiyle irticaın su üstüne çıktığı doğru ama, Kubilây hâdisesinin Serbest Fırka zamanında çıktığı doğru değil. Bu olay Serbest Fırkanın kapanmasından epeyi sonra olmuştu. Hafızalarında yanlış kalmış.

Kendileri adına özür dileyerek düzeltiriz.

bulunmak insanı hatalı sonuçlara götürür.

Almanya'da tahsilde iken felâketi, oradaki atmosferin etkisi altında, yepyeni bir yolda atlatabileceğimiz ümidine kapılmış bazı gençlerimiz, Yurda döner dönmez, sol akımlara karıştılar ve hattâ bunlara kaynak oldular. Türk milletinin ölümden kurtulması için Sovyet Rusya ile birleşmenin ve komünizmi kabul etmenin tek yol olduğu inancına saplananlar da oldu. Karanlıkların son derece ağır bastığı kısa bir zaman, Gazi'nin bile bu yolu düşünür gözükerek felâketten kurtulmayı ummuş olduğu da tarihî bir gerçektir. Bu arada vatan hainlerinin, politika hırslarının çıldırttığı bedbaht insanların bu havadan yararlanarak bulanık suda balık avlamaya çalıştıkları da olmuştur. İşte sayın Tevetoğlu bütün bu şartları dikkatle göz önüne alarak kimlerin kızıl komünist, kimlerin demokratik sosyalist olduklarını araştırmamış, araştırmaya da lüzum görmeyerek hepsine toptan komünist damgasını basmıştır.

1922 den, yani Türkiye için karanlık devir sona ererek millî devletimizi kurmamızdan sonra, komünist ve sosyalist fikir akımlarını incelerken sayın Tevetoğlu, şartları ya da geniş mânâ içinde sosyal atmosferi yine ihmal etmiştir. Cumhuriyetin korkunç bir fikir kuraklığı içinde kurulması, fikre karşı düşmanlığın her zaman idarenin hâkim fikri olması dolayısiyle, Birinci Dünya Harbi'nden sonra her memlekette kendiliğinden doğup yayılmıya başlayan

(durumdan memnun olmama, başka bir düzene kavuşma) eğilimi ve sosyalizan akım, bizde komünizm sayılmıştır. Müesses nizamı değiştirmeye çalışan her fikir ağır suç olmuştur. Oysa ki fikri değil, hareketi suç saymak gerekirdi. Böyle olsaydı, «Marks'ın, Lenin'in kitabını evinde bulunduruyor, okuyor» diye kimse suçlandırılamazdı. Biz, fikre karşı polisi ve kaunu koyduğumuz ve kurulu nizamı değiştirmeye yönelmiş fikir akımlarını bu yolla önlemeye çalıştığımız için, memlekette birçok zararlı akımların, yeraltı faaliyetlerinin, dıştan beslenmiş yıkıcı hareketlerin doğup yayıldığı kanaatindeyiz. Belki şimdi ölümlerinden sonra kendilerine «vatan haini» diye lânet okuduğumuz insanlarımızın bile bu yola sürüklenmeleri yarattığımız hava yüzünden olmuştur. Henüz bu devrimizin sosyal tarihi yazılmamıştır. Şimdiye kadar yapılanlar sayın Tevetoğlu'nun yaptığına benzeyen, belgelerin tespiti ve saplanılmış önyargılarla sübjektif değerlendirilmesinden öteye geçememiştir. Bilimsel metodlarla bu belgeler ve onlara geçmemiş olaylar incelenerek Cumhuriyet devrinin sosyal tarihi yazılırsa, şimdi bazılarına karar dediklerimizin ak, ak dediklerimizin ise kapkara çıkmaları mümkündür.

CUMHURİYET'TEN sonra komünizm hareketleri, hele yeraltı faaliyetleri — eğer incelediğimiz kitapta açıklandığı gibi — yoğunlaşmışsa, bunun başlıca nedeni yaratılan hava yüzündendir. Sayın Tevetoğlu, mahkemenin beş sene, on sene gibi ağır hapis cezasına çarptırdığı komünist sanıklarının hüküm yedikten sonra birbirlerinin boynuna sarılarak sevinçle öpüştüklerini kaydederken, bunu sanıkların daha ağır cezayı düşündüklerine alâmet sayıyor. Son derece yanlış bir yargı: Hapse girmek, sicil almak isterlerdi bizim komünist adayları... Böylelikle fikir kurbanı, şeref ve itibar kazanmış oluyorlardı.

Sık sık tevkifler olduğu, komünistlerin yakalanarak hapse atıldıkları, muhakemeleri yapılarak cezalandırıldıkları, bütün bu şiddetli tedbirlere rağmen kökünün kurutulamadığı sayın Tevetoğlu'nun kitabında uzun boylu anlatılır. Komünist partilerin kurulabildiği, hiç bir yasak olmadığı devirlerde (1919—1922) bu partilerden bir tekinin kamu üzerinde en ufak bir etki yapmadığı, kaydedebildikleri üyelerin birkaçı geçmediği, kendiliklerinden sönüp kapandığı da aynı kitaptan anlaşılıyor. Açıklanan bu belgelerden kesin olarak çıkan sonuç, komünizmin Türk toplumunun sosyal yapısı dışında asla bu yapıya uymayacak ve giremiyecek bir fikir olduğundan, yaşaması için fikre baskı koyarak ne var ne yok herşeyi komünizm diye baltalayarak hareketi yer üstünden yer altına sokmak gerektiğinden ibarettir. Bir kere polis fişine «komünist» diye giren insanın sık sık tevkif edildiği ve isnad edilen suçlara ait delilleri nelerin teşkil ettiği de bilinmektedir. Meselâ 12 Ağustos 1925 günü İstiklâl Mahkemesinde Müddei Umumî Necip Ali Bey sanıkları şöyle suçlandırıyordu (Sahife: 391).

«Gerek cereyanı muhakeme ve gerek maznunların alenen ve sarahaten ikrarı ve gerekse üzerlerinde zuhur eden vesikalardan mesele ve dâvanın mahiyeti tamamen tenevvür etmiştir. Mülâzim Mümtaz efendinin hanesindeki içtima, kendisinin ikrar ve itirafiyll tespit edilmiştr. Orada toplandıkları vakit bulundukları hücrenin dıvarları kırmızı renklerle boyanmış; sırf bir çay ziyafeti verilmek istendiği halde en büyük inkılâpçılardan sayılan Robespierre, Danton ve Lenin'den bahsedilmiştir. Kendilerinin öteden beri komünistlikle maznun olmalarına ve inkılâpçı simaları bilhassa yâd ve tezkâr edilmesine nazaran orada mühim mukarrerat ittihaz edildiğini kuvvetle tahmin ediyorum.»

SAYIN Doktor Fethi Tevetoğlu'nun kitabı, olayları tespit edici doküman olmak bakımından mükemmel sayılabilir. Ancak bu dokümanlar, olayların aktığı mekân ve zaman içinde değerlendirilmeye muhtaçtır. Bunu sabit fikre ve önyargıya kapılmadan yapmanın kendileri için mümkün olmıyacağını biz de bilmekteyiz. Bu bakımdan Cumhuriyet devrimizdeki sosyalist ve komünist faaliyetlerin tarihini yazacaklara bu kitap ibret verici ve yararlı kaynak olacaktır. Millî kütüphanemize bu bakımdan değerli bir eser kazandırmış olmasından dolayı sayın yazarımızı candan tebrik ederiz.

Deprem Bölgesinde İlk Yapılan Okul :

Tüysüz Köyü İlkokulu

Mobil'in Tüysüz Köye yaptığı ilkokulun açılış töreninde öğrenciler.

1964 YILINDA Kuşköy'de yaptığı yepyeni bir ilkokulla Türkiye'nin eğitim hamlesine katılan Mobil Oil Türk Anonim Şirketi 1967 yılı için tasarlanan okulu deprem felâketi dolayısıyla Doğu'ya tahsis ederek Erzurum'un Tüysüz köyünde inşa etmiştir.

25 Ekim 1967 Çarşamba günü yapılan bir törenle eğitime açılan "Mobil Tüysüz Köyü İlkokulu" Mobil'in köylere okul kazandırma maksadıyla bilfiil yaptığı veya yardımda bulunduğu okullardan sekizincisini teşkil etmektedir.

1964'te Giresun'a bağlı Kuşköy okulundan sonra 1965 te Kocaeli'nde Yeni Eşme, Eski Eşme, Derbent, Avluburun ve Nusretiye ilkokullarının tamamlanabilmesi için yardım sağlamış; 1966 da İskenderunda Değirmendere Okuluna bir kitaplık ve lojman hediye edilmiş ve bu maksatla şimdiye kadar 350.000 lira harcanmıştır.

Toplum kalkınmasında eğitimi öngören Mobil ayrıca tamamen karşılıksız bir burs programı yürütmektedir. 1959 dan beri 1,5 milyon lira sarfıyla verilen bursların adedi 85'i bulmuştur. Büyük şirketlerin sadece kendi iş sahalarında değil, önemli memleket dâvalarında da Devlet'e yardımcı olmaları gerektiğine inanan Mobil, eğitim hamlesine katılmakla Türkiye'de kazandığını Türk halkı için en verimli şekilde sarfettiği kanısındadır.

Aydınlarımızın Sorumluluğu

Niyazi ACUN

BATILILAR "Az lâf, çok iş" prensibini güderek çalışırlar. Biz, Osmanlı Devletinin çöküşünü hazırlayan yıllardan beri çok konuşma ve nasihat etme hastalığına tutulduk. Dün'ün aydınları gibi bugünün aydınları da, konuşma ve nasihat etme patenti ile bu memleketin ilim ve teknik açısından kalkınmasına nasıl engel olunduğunu anlayamadı!

İlim ve teknik, gerçekler alanında tatbik imkânı bulursa, insanlara üretimde büyük faydalar sağlar.

Memleketimizin, ilerlemiş memleketlere oranla niçin geri kalmış olduğunu incelemeden, ithal malı fikirlere öz malımız gibi iltifat ederek ekonomik, sosyal ve kültürel hayatımızı bir yamalı bohça haline getirdiğimizin artık, aydınlar olarak farkında olmalıyız.

Osmanlı Devletinin çökmeye yüz tutmasından sonra, Üçüncü Selim'in reform devrinden beri bugüne kadar hep bu derdin nedenlerini düşünmüş; fakat çaresini bulamamışızdır.

Bu başarısızlığın elbette bir sebebi vardır. Teşhisini idarecilerimiz ve aydınlarımız sorumluluk yüklenerek koymak mecburiyetindedir. Ne yazık ki, biz sorumluluğu kırtasiyeciliğe, çok konuşmaya ve nasihat etmeğe yükleyerek, ana dâvaların ağırlığını halkın omuzlarına yüklüyoruz!

İşte Batılı idareci ve aydınla aramızdaki fark. Batılı idareci ve aydın memleketini bir araştırma lâboratuvarı yapmış; zahmeti, bilgiyi, çalışmayı ve halka büyük hizmetler etmeyi ideal edinmiştir.

Bizim ideal anlayışımız halka hizmet yerine, aydın imtiyazı ile kendimize menfaatler sağlamaktır. Bilhassa idarecilerimiz, memleketin bünyesine uymayan antidemokratik kanunların zırhına bürünerek, halka tepeden bakıp emretmek yarışmasındadırlar...

İdare edenlerle idare olunanlar arasında büyük uçurumlar vardır. Bu uçurumların kapatılmasına aydınlarımız önayak olmadıkça, az gelişmiş memleketler arasından sıyrılmamız imkânsızdır.

Memleketimizde ferd olarak bir hayli aydınlarımız vardır. Fakat, bunların ne devlet ve ne de halk hizmetinde aralarında bir koordinasyon kurup, memleket gerçekleri için çalışmış olduklarını henüz göremedik. Ferdiyetçilik, egoizm, şöhret düşkünlüğü, kişisel çıkarcılık, aslında pamuk ipliğine bağlanmış olan aydınlar dayanışmasını parçalamıştır.

Geri kalmışlığın bütün suçunu Saltanat idaresinin bilgisizliğine, beceriksizliğine ve tembelliğine bağladık. Gerçek de budur. Fakat bugünkü aydınlarımızda kalkınma hamlesini maalesef başaramıyor... Yerinde sayıyor.

Bu başarısızlığın sorumluluğunu tek parti sistemine yükledik. Çok partili hayata geçince de, bir lâf ve kuru vaad yarışması başladı ve aydınlar başta olmak üzere, millî dayanışmayı zedeleyici kutuplara ayrıldık. Bunun sonucu 27 Mayıs İhtilâli oldu. Anayasa değişti, eski Anayasaya kıyasla fikir hürriyetine yer verildi.

Tavuk mu yumurtadan, yumurta mı tavuktan problemi halinde bir ilericilik, gericilik ve sosyalizm tartışmalarına daldık.

Dikkat edilecek olunursa bunların hepsi boş lâf. Memleket gerçekleri bir tarafa itilmiş, önüne gelen konuşuyor.

NÜFUSUMUZ artıyor. İş alanları açılması gecikiyor. Üretimi, endüstriyel bir örgütün çeşitli ünitelerini kurup çoğaltamıyoruz. Arz ve talep çok. Hükûmetler iş, tüketim talepleri karşısında birşeyler yapmak istiyor; konuşmalar yüzünden ne planlı ve ne de plansız aktif bir iş görülebiliyor!

Özellikle aşırı ceryanlar, sağ ve sol tartışmalarında partiler sözcü ve liderlerinin de berrak ve bilgili mütalâalarla halkı uyaracak yerde, fikirleri bulandıracak asılsız iddialara rağbet etmeleri, yeni Anayasa düzeninin kaderi ve geleceğini tâyin edecek genel seçimlerin havasını zehirleme istidadını körüklüyor.

Bizim bu konuşma hastalığımız yüzünden memleketin kültürel, sosyal ve ekonomik kalkınması ihmale uğruyor. Geri

kalmışlığı bu yüzden biraz da iteliyoruz.

Doktrin tartışmaları sınıf ihtilâflarına yol açıyor. Bizim ideolojimiz Atatürk ilkelerinin dinamizmi ile memleketi muasır terakkilere ulaştırmaktır.

Biz her şeyden önce az gelişmişlikten kurtulmak zorundayız. Hele bir kalkınalım; ondan sonra, yani modern ülkelerin espirileri içinde fikir tartışmaları yaparak sınıflaşma şuuruna sahip olalım. Cehlin karanlıkları içinde göz kırpmak kabilinden olan sağ-sol tartışmaları memlekete fayda yerine zarar doğuruyor.

Batının ilerlemiş ve kamu dâvalarını hallederek kalkınmış ülkeleri, bizim durumumuzda iken, bugün yapmakta olduğumuz tartışmaları yapmamış, çalışanları ve aydınları memleketlerinin kalkınması ülküsünde teşvik etmiştir.

Batı dünyasında endüstri ihtilâlinin gerçekleşmesiyle birlikte sosyal ve siyasî faaliyetlerin ana hedefi, ekonomik inkişaf temposuna yönelmiştir.

Her yiğidin nasıl bir yoğurt yeyişi varsa, her milletin de kendi örflerine göre memleketlerinin kalkınmasını mümkün kılacak bir tartışma yarışması vardır. Biz ise daima ellerin metodlarını, güya ilim ve teknik imiş gibi benimseyerek, yabancı ideolojilerin çığırtkanlığını yaparak, memlekete kötülük ediyoruz. Bunun sorumluluğu bu tartışmaları yapanlar, körükleyenlerle, ne şiş yansın ne kebap deyip bir kenara çekilmiş aydınlara düşer.

AZ GELİŞMİŞ memleketlerin halkları perişandır, işsizdir. Birtakım zararlı ideolojiler işsizlikten, cahillikten ve perişanlıktan yararlanarak, balığı avlamak için oltanın ucuna takılan yem gibi halka söylenen mesnedsiz ve verimsiz konuşmalarla istismarcıların daha çok kazanmasına yararlı olmaktadır.

Dünyada bir ulusu en çok yıkan ve harap eden "adam sende, bana ne" diyen aydınlardır. Onlar millî şuurun çok uzaklarında, ard düşünceler peşinde sırf kişisel çıkarları için aydın geçinirler.

Bu memleketi az gelişmiş memleketler arasından kurtarmak, en büyük ülkümüzdür. Bu görevin önderliğini aydınlar yapacaktır. Aydınlar çalışkanlığı, bilgisi, feragat ve fedakârlığı ile halka örnek olursa, çağdaş medenî milletlerdeki kalkınma seviyesine ulaşmada bütün engelleri yıkarız. Her **aydın kendi bilgisi** ve **iş** kolunda **aktif olunca** imkânsız görünen işlerimizi verimli kılarız, ve bugün bir kaos halinde olan çok partili hayatımızı da normal dengesine yerleştiririz.

Bu millet yüzyılından beri yalnız tarımla meşgul olduğu halde, daima yeteri kadar ambarlarını doldurup, bir refah seviyesine ulaşamamıştır. Ne acı gerçektir ki, Üniversitelerimiz ve profesörlerimiz olduğu halde, dışarıdan bizi idare için uzman ithal ettiğimiz gibi, hububat da getiriyoruz.

Aydınlarımız bu ithalatçılıktan elbette sorumludur. Ama, sorumluluğu hiç birimiz kabullenmediğimizden, yine kabahati halkın cehline yükleyerek, suçluluktan kolayca kurtuluyoruz!

Batı, bizim bugünkü durumumuzdan daha çok geri iken, fakirlikten kurtulmak için bol üretim alanında ekonomik reformlara aydınları sayesinde girişerek başarıya ulaşmıştır.

Avrupa'da modern ekonomi örgütlenirken, biz bigâne kalmış ve yerimizde saymıştık. Bir elimiz ilerleyen milletlerin, bir elimiz de, kendi ekonomik nabzımızı yoklamış olsaydı, az gelişmiş memleketler arasında yer almazdık.

Bir memleketin aydınları ne kadar çok konuşur, ne kadar çok nasihat ederse, o memleketin aydınlarının tembel olduğundan asla şüphe edilmemelidir. Aydın formasiyonu cahilleri sömürmek için değil, millî açıdan cahilleri cehlin karanlıklarından kurtarıp, onları modern ilmin ve tekniğin metodları ile üretici duruma getirmektir.

Millî günlerde parlak nutuklar çek; reklâm için —âlim desinler diye— yazı ve kitaplar yayınla; politikada muvaffak olmak için de, milyonda birini dahi gerçekleştiremiyeceğin vaadlerde bulun; nedir bunun adı? Aydın ticaretidir bu... Bu minval üzere aydın yetiştirmekten artık vazgeçelim. Uyanalım. Rönesansımızın ilk merhalesi bu olmalıdır. Aksi halde, mevcut temponun fanatik inançları sürüp gittikçe, az gelişmiş ülkeler arasından sıyrılmamız mümkün olamaz.

Millî Kalkınma ve İdare Makinesi

Yazan : Haki EROL

MİLLÎ kalkınmamızın gerçekleşebilmesi için en önemli unsurun idare makinasının muntazam, sür'atli ve etkili bir surette çalışabilmesi olduğu açık bir gerçektir. Yalnız baştakilerin insanüstü gayretleri işlerin muvaffakiyetle yürümesini temin edemez. Bir avuç insanın irade ve azimleri nekadar kuvvetli olursa olsun, netice alabilmek için mutlaka kabiliyetli elemanlarla teçhiz edilmiş ve müessir bir şekilde çalışan bir teşkilâtın faaliyetine dayanmak mecburiyeti vardır.

Her sene memlekete milyarlarca liraya mal olan devlet idare makinası ise son derece ağır ve tesirsiz bir şekilde işlemektedir. En basit işler bile aylarca uzamakta, muamele evrakı bir futbol topu gibi daireden daireye havale olunmaktadır. Sık sık yeni teşkilâtlar kurulmakta, kadrolar bir taraftan çalışma sisteminin bozukluğu ve lüzumsuz formaliteler, ve diğer taraftan politik iltimas ve tavsiyeler yüzünden artarak ihtiyacın çok üstüne yükselmektedir.

Bu durumun hem büyük bir para, hem vakit ve hem de insan gücü israfına sebep olduğu meydandadır.

İşlerin gecikmesinden halk şikâyetçi olduğu gibi liderler de memnun değildirler. Diğer taraftan aldıkları maaşların azlığı dolayısiyle memurlar da hallerinden haklı olarak şikâyet etmektedirler. Yine aynı sebepten büyük emek ve masraflarla yetiştirilen sevk ve idare makamlarındaki bilgin ve mütehassıs elemanlar devletteki vazifelerini terketmekte daha yüksek maaşlarla ya hususî teşebbüslerde veya memleket dışında vazife almaktadırlar.

Uzun zamanlardan beri esaslı bir şekilde ıslah edilmeyen idare makinası hele bugünkü modern devlet faaliyetine bir türlü ayak uyduramamakta ve her cihetten aksamaktadır.

Memleketimizi ileri milletler seviyesine çıkarabilmek için sarfedilen gayretlerin kırtasiye bataklığında boğulmasına ve zaten kifayetsiz olan imkânlarımızın israf olup gitmesine müsaade etmemeliyiz.

Bunun için en başta gelen iş, İdareyi vakit kaybetmeden ıslaha başlamaktır. Ve bu yapılmadığı müddetçe parlak plan ve programların lâfta kalması mukadder olduğu gibi ileri milletler seviyesine çıkabilmemiz de bir hayâl olmaktan kurtulamayacaktır.

BU YAZIDA, mevcut aksaklıkları sayıp dökmekten ziyade, İdarenin ıslahı için düşündüğümüz başlıca tedbirleri özetlemek istiyoruz.

Bizce yapılacak ilk iş, yüksek tahsilli mütehassıs elemanlar haricindeki idare kadrosunu dondurmaktır. Lüzumsuz ve uzun formalitelere ihtiyaç gösteren mevzuat süratle tadil edilmeli ve bu suretle iş hacmi mühim nisbette daralacağından zaten fazla bulunan memur miktarı azaltılmalıdır. Yetki ve sorumluluklar genişletilmeli, çalışmada merkeziyet usulü tamamen terkedilmeli, normal ve mahallî işler kanun ve nizamlar dairesinde ait oldukları daireler tarafından neticelendirilmelidir.

Daireler arasında evrak havalesi usulü kaldırılmalı, her daire kendisine ait işi bizzat takip ederek neticelendirmelidir.

Muhtelif devlet daireleri arasında samimî bir iş birliği zihniyeti hâkim olmalıdır.

Azaltılan memurların maaşlarından tasarruf edilen paralar geri kalan âmir ve memurların maaşlarına zam edilmeli, devlet memurları geçim sıkıntısı çekmemelidir.

Barem Kanunu tadil edilmeli, kabiliyetli memurların daha kısa fasılalarla mevki ve maaşça yükselmelerine imkân verilmeli, Memurin kanunu da değiştirilmelidir.

Yeni memur tayinleri yalnız imtihanla yapılmalıdır. Terfiler yalnız daire âmirleri ve müfettişlerin verecekleri sicillere göre yapılmalıdır. Tenbel ve ehliyetsiz memurlar çıkarılmalıdır.

Sahtekârlıkları ve yolsuzlukları önlemek gayesiyle çalışma imkânını çok güçleştirecek kadar karışık ve teferruatlı olarak tanzim edilen mevzuat tekrar gözden geçirilmeli, kontrol hususu daha pratik ve işleri aksatmayacak bir şekilde temin edilmelidir. Bu esnada devletin memurlarına ve memurların halka güvensizliği prensibine dayanan çalışma usulü güven esasına göre değiştirilmelidir. Mevzuatın tanziminde idare âmirlerinin şahsî teşebbüs ve kararlarına yer bırakılmalı ve onları hatatan tamamen salim olamayacakları peşinen kabul edilmelidir.

İdarenin çalışmasında memurların zihniyeti de mühim rol oynar. Devlet memurları esas vazifelerinin millete hizmet etmek ve hükûmet teşkilâtına yardımcı olmak olduğunu ve milletten bunun için maaş aldıklarını hatırlarından çıkarmamalıdırlar.

İşlerin başında selâhiyet sahibi ve mesûliyetten korkmayan memurların bulunmaması yüzünden devlet makinasının nisbeten küçük ve ehemmiyetsiz işlerle uğraşarak felce uğramasına meydan verilmemelidir.

Burada kısaca ana hatlarına dokunduğumuz ıslahat tedbirlerinden başka tadil ve ıslahı icap eden başka noktalar bulunduğu şüphesizdir.

Herşeye rağmen nisbeten kısa bir zamanda büyük ilerlemeler kaydeden Milletimizin bir an evvel gerilik ve fakirlikten kurtulabilmesi geniş çapta idare makinasının ıslahına bağlıdır.

Basın : (10590 — A — 20132)

Duyduklarım ve Düşündüklerim

Dr. İlhami MASAR

Nezaketsiz Turistler

SON ZAMANLARDA birtakım nezaketsiz turistler peyda oldu. Yardım etmek istenildiği zaman insanın suratına ters ters bakıyorlar ve cevap vermeye bile lüzum görmüyorlar. Bu hal benim de başıma geldi. Arkadaşlarım da aynı halden şikâyet ediyorlar.

İstanbul'da seyyah gezdiren tanıdığım bir hanımın söylediğine göre Yunanistanda veya İngiltere ve Almanya gibi memleketlerde Yunanlıların tesiri altında bulunan turizm acentalarında, seyyahlara şu telkinlerde bulunuyorlarmış:

1 — Kadınsanız, Türk erkekleriyle konuşmayınız, hemen sizi kandırmaya teşebbüs ederler.

2 — Erkekseniz, Türkler size kazık atmak isterler.

Geçenlerde araba vapurunda, şaşkın tavuk gibi sağa sola koşan bir İngiliz kızı gördüm. Memura bir şeyler anlatmaya çalışıyordu. Yanına gittim "May I help you?" dedim. Dinlemedi bile, yine heyecan içinde dolaşmaya başladı. Vapur iskeleden kalktı ve kız ağlamaya başladı. Yine yanına sokuldum: "Bakın saçım beyaz size tecavüzde bulunacak adam değilim. Ağlayacak yerde medenî bir insan gibi bir cevap verin, derdinize çare arayalım" dedim.

Meğer arkadaşı vapuru kaçırmış. Kendisine, karşı sahilde bir sonraki vapuru beklemesini söyledim.

Fakat ben ağzımın tadını aldım. Bir daha bana hitap edilmeden, turistlere yardım etmeye kalkışmayacağım.

Niçin Boş Vaatlerde Bulunuyorlar ?..

RADYODAN dinliyoruz:

Her lise mezunu Üniversiteye girecek!

1968 sonuna kadar her köye içme suyu gidecek!

1969 sonuna kadar her köye şose yapılacak!

1970 sonuna kadar her köy elektriğe kavuşacak!

Bu sözleri söyleyenler de pekâlâ bilirler ki:

Lise bitirenlerden ancak üstün kabiliyetli olanlar Üniversitelere girerler. Bu her memlekette böyledir.

Birkaç sene içinde 60.000 köyümüzün ayağına yukarda bahsettiğimiz hizmetlerden hiç birini getirmeyi başaracak malî imkânlarımız yoktur.

Gazetelerde okuyoruz:

Memlekete yüksek evsafta 20.000 ton "Sonora" buğdayı geldi, artık buğday sıkıntısı çekmeyeceğiz!

Bunu söyleyen sayın Ziraat Bakanı bu miktarın tohumluk ihtiyacımızın yüzde biri olduğunu ve tohumluğun bir iki senede dejenere olmaya mahkûm bulunduğunu, bu dejenerasyonu yavaşlatacak "Certified" tohumluk yetiştirmek için bir organizasyon yapılmadığını pekâlâ bilir.

Peki, o halde ne diye bu gibi beyanatta bulunup kendilerini küçük düşürüyorlar, bir türlü onu anlamıyorum.

Aet, Efta, Gatt

BAZI yevmi gazeteler bu rumuzlar altında haberler veriyorlar. Ben iktisatçıyım, bunların ne demek olduğunu bilirim. AET ortak pazar, EFTA ortak pazar dışı, Batı Avrupa devletlerinin ekonomik anlaşması, GATT da genel bir gümrük tarifesi, projesi mânâsına gelir. Meslek gazete ve mecmuaları bu tabirleri tabii kullanabilirler, fakat yevmi bir gazetenin ne olduğunu izah etmeden bu rumuzları zikretmesi sivri akıllılıktan başka bir şey değildir.

Geçenlerde yine bir gündelik gazetede GSMH harflerini gördüm. Ne demek olabileceğini epey aradım, ne İngilizce, ne Al-

manca, ne de Fransızdada böyle bir rumuzun mevcut olamayacağı neticesine vardım. Ama sonra buldum: "Gayri safi millî hasıla" demekmiş.

Güzel değil mi?!...

Cemal Abdülnasır Yumuşadı

MISIR BAŞKANI İsrail harbinden sonra değişti. Birdenbire bizim gibi "Yurtta sulh, cihanda sulh" taraftarı oldu. İsrail'i tanımak ve Musevilere Süveyş Kanalını açmak istiyor, Yemen'de ekstremist Sallal'ı fedâ etti, Suriyelilere aşağıdan almalarını tavsiye etti, nihayet sayın Kral Hüseyin'in iyi b r Arap vatanperveri olduğunu anladı.

Bu sevinilecek bir şeydir. Nasır kıymetli b[illegible] devlet adamıdır. Halk kitlelerini tesiri altında bırakmasını bilir. Eğer Nasır iş başında tutunabilirse, Arap dünyasına, etrafa kin yerine sevgi saçarak, çok iy[illegible] b[illegible]ir.

Fakat etrafı çok karıştırmış olduğu için, [illegible] şey kolay kolay yerine oturamay[illegible] ve bilhassa petrol servetine bir köprübaşı olarak kullanmak istediği Yemen - Aden bölgesinde kan dökülmesi devam edecekt[illegible].

Aden'deki vaziyeti bu yazı çerçevesi içinde [illegible] etmeye çalıştım.

Yemen'de ise Kral Badır (bizim dilimizle Bedir) tahtından feragat etmeye niyetli değ'ldir. Bugün işbaşındaki, ve Mısır Başkanının da tuttuğu, mutedil hükûmetin önünde daha çok güçlükler vardır. Belki, cumhuriyetin ipkası ve devlet reisinin seçimle işbaşına getirilmesi bütün kabile reis[illegible] de işine gelen bir hal çaresi olabilir. Buna karar verildiği takdirde Badır'ı Cumhurreisi olarak görmemiz uzak bir iht[illegible]mal değildir.

Aden Meselesi

GÜNDELİK gazetelerin siyasî yorumcuları, Aden hususunda kalitesiz yazılar yazıyorlar. Anlaşılan oradaki iki rakip grup arasındaki çatışmaların nedenini bilmiyorlar. Mesele şudur:

A — ADEN ŞEHRİ

Bu şehir uzun müddet İngiliz işgali altında kalmıştır. İmar görmüştür. Okur - yazar nisbeti ve yaşayış standardı civara nazaran yüksektir. Mısır'ın yardımiyle orada solcu, sabotajcı bir grup teşekkül etmiştir. Bunun dışındaki Adenliler milliyetçidirler. İngilizler şehri şimdi tahliye ediyorlar, bu halden memnundurlar ama, İngilizler gittikten sonra şehrin iktisadî vaziyetinin bozulacağından korkarlar. Bu sebeplerden dolayı Aden'de asabî bir hava esmektedir.

B — CİVAR KABİLELER

Buradaki şeyhlerin bütün istekleri İngilizlerin kendi topraklarında petrol aramaları ve bulmalarıdır. Aden şehrinde huzursuzluk olduğu müddetçe bu husus tahakkuk edememektedir. Gerici olan bu şeyhlerin ahalisi, züppe telâkki ettikleri Aden gençliğini sevmezler. Zaten bunların birçoğu Mısır'dan gelmedir. O bölgede hegemonyayı ordu birlikleri elde etmişlerdir ve kurulacak federasyonda idareyi Adenlilere kaptırmaya hiç niyetleri yoktur.

C — GÜNEY ARABİSTAN FEDERASYONU

Bu iki menfî kutbun birleşip bir federasyon kurmaları mevzubahistir. Bu kolay bir iş olmayacaktır.

Nijerya İç Savaşı

NİJERYA'nın Doğu eyaleti bundan bir müddet evvel "Biafra" ismi altında bağımsızlığını ilân etmiş ve uzun savaşlardan sonra, bundan iki ay evvel, federal birlikler Biafra'nın başşehri Enugu'yu işgal etmişlerdi.

Radyo haberlerine göre eyaletin güney Adukpani bölgesinde harp hâlâ dev[illegible]m etmekteymiş.

Ben oralarını pek iyi bilirim. Dünya Bankası heyeti azası olarak Nijerya'da bulunduğum zaman, Biafra'nın limanı Kalabar'daki İngiliz residanı beni motoru ile kesif, güneş görmez ormanlar içinden, küçük derelerden, yamyamların sakin olduğu Odukpani bölgesine götürmüştü. Oradaki

kabile şefine misafir olduk. Islah hâl etmiş hıristiyan olmuş, fakat buna rağmen oniki karılı "Amboise" isimli bir ihtiyardı. Herif suratıma dik dik bakıyordu. "Ne o, beni yemek mi istiyorsun?" dedim. Herif kahkahalarla güldü. "Ne haddimize efendim," dedi.

Residanın anlattığına göre yamyamlar artık beyaz insanlara dokunmaya çekiniyorlarmış ve ancak kabile sihirbazı bu adam hasta, ölecek derse o zenciyi, ana, baba, evlât bakmadan afiyetle yerlermiş.

Afrika'nın hâlâ böyle yerleri var.

Radyoya göre federal kuvvetlere ait üç gambotu orada oturan "Ibo" isimli zencileri esir etmişler, içindeki askerlerden haber yokmuş. Herhalde zavallıları boğazlayarak ateşte kızartarak yemişlerdir.

Dış âlem - Olaylar

BATI DÜNYASI YIKILACAK MI ?

Dr. İlhami MASAR

BUNDAN elli sene evvel Oswald Spengler isimli bir Alman musevisi «Der Untergang des Abendlandes - Batı Dünyasının Yıkılması» serlevhalı bir kitap yayınlamış ve bu kitap çok tenkit edilmişti...

YUKARDA ismi geçen kitabı eskiden okumuştum. Şimdi yine önümde duruyor.

Spengler her kültürün, her medeniyetin bir baharı, bir yazı, bir güzü ve bir kışı olduğunu kabul eder ve kış geldiği zaman onların da ömürlerinin sonu gelmiş olacağını söyler.

Bu son devirde artık o medeniyet çevresi içinde yaşayan insanlar harpten kaçınırlar, rahatlarını kaybetmemek için barışsever olurlar, aile bağları gevşer, az çocuk yaparlar, moral kaidelerine ehemmiyet vermezler, büyüklere saygı göstermezler, zevk veren şarap ve uyuşturucu maddeleri ifrat derecesinde kullanırlar ve zamanla cemiyetleri içten çöker.

Fakat çöken o bölgedeki medeniyettir. Dünyanın başka bir kesiminde genç ve hamleci bir topluluk başka bir kültür yaratır ve o kültür zamanla hegemonya sağlar.

Eski zamanlarda "Sodom ve Gomar" şehrinde moralin sokaklarda cinsi münasebet yapacak derecede düştüğü zaman Allahın gazebinin o şehri nasıl mahvettiğini din kitapları yazarlar. Konuyu daha esaslı olarak ele almadan evvel bu misâli zikretmeyi faydalı buldum.

Yine Spengler'e avdet edelim: Kendisi kitabına tablolar bağlamıştır. Bunlardan birinde Hint, klâsik Yunan - Romen, Arap ve Batı dünyası medeniyetleri arasında bir mukayese yapmıştır. Mevzuu uzatmamak için aşağıda kısaca yalnız Batı Dünyası için yazetmiş olduğu kronolojiyi bildiriyorum:

1 — **İLKBAHAR** : 10 - 15. Asır: Katoliklik, Nibelungen gibi hakramanlık efsaneleri, Dante.

2 — **YAZ** : 16 - 17. Asır: Protestanlık ,Galile, Descartes, Pascal, Newton, Leibnitz.

3 — **GÜZ** : 17-19. Asır : Fransız İhtilâli, Rousseau, Voltaire, Laplace, Goethe, Kant.

4 — **KIŞ** : 19-20. Asır : Materyalizm, Marx, Nietzsche, Wagner, İbsen, dejenere sanat.

Kitap neşredildiği zaman çok hücuma uğradığını yukarda yazmıştım. Hemen her ülkenin milliyetçi çevreleri kitaptaki söylenenlerin Avrupa'nın fenalığını isteyen bir sapık adamın hayâl mahsulünden başka bir şey olamayacağını tekrar etmişlerdi. Onlara göre Batı Dünyası nasıl yıkılabilirdi? Batıda her şey vardı, Dünyanın diğer kesimlerinde iftihar edilecek hiçbir şey yoktu ve buralarda sakin olan insanlar, Batının bütün isteklerine evet demeye mecbur idiler. Ayak direyen herhangi ikinci sınıf bir ülkeyi yola getirmek için oraya tedip maksadiyle, bir İngiliz zırhlısının yollanması kâfi geliyordu.

Tenkitçilerin söyledikleri doğru idi. Hattâ bugün bile bütün sömürgelerini kaybetmiş olmasına rağmen, Batı, hâlâ çok kuvvetli ve çok zengindir ve onu dize getirecek kuvvet daha meydanda yoktur. Bu sebeplerden dolayı Batının yakın bir gelecekte çökeceği efsanesini benimsemek hakikaten güçtür.

Bu böyle olmakla beraber, Spengler'in düşündüğü ve içten bir çöküşü mümkün gösteren tezahürlerin ortaya çıktığı ve ilerde memleketlerini idare edecek olan Batı gençliğinin korkunç bir tereddiye doğru gittiği de inkâr edilemez.

Teddiboys, Demisel, Halbstarke, Provo, Gamler, Hippy, Beatnik ve nihayet Kommune, Maoist ve Çiçekçi gibi gençlik topluluklarının istekleri, bir cümle ile, bugünkü cemiyeti ayakta tutan moral ülkülerinin yıkılmasıdır.

Bu arada insana dehşet verecek bayağılıkda olan Playboy ve Pardon gibi, halka olan-bitenleri anlatmak maksadiyle neşredilen mecmualar, gençler tarafından seve seve kapışılmaktadır.

Bu topluluklardan birkaçının bayraklarına "Motto" olarak kabul ettikleri isteklerinden aşağıda kısaca bahsetmeyi faydalı buluyorum:

1 — KOMMUNE :

Avrupanın birçok büyük şehirlerinde bu topluluk azaları, Kommune I. Kommune II, ilh... ismi altında teşkilâtlanmışlardır. Bunların adetleri yüzlerceyi buluyormuş. Bunların reislerinin söylediğine göre artık batılı erkek bir kadını tatmin etmekte âcizdir. Onun için her kadının 3 - 4 sevgilisi olmalı ve bunlar müştereken cümbüş ve kollektif yatak sefası yapmalıdırlar. Yukarda ismi geçen mecmuaların hemen her sayısında bu tezi kabul eden kızların resimleri basılmaktadır. İşin felâket tarafı, bunu bir şeref sayan bu kızların çok kere yüksek tahsil gençliğine mensup olmalarıdır.

2 — ÇİÇEKÇİLER :

Hayat mecmuası, son nüshalarından birinde, bunlardan bahsetmekte ve herkesin önünde cinsi münasebette bulunmaktan zevkaldıklarını yazmaktadır. Ben mecmuada mevcut malûmata başka bir şey ilâve etmeye lüzum görmüyorum.

3 — MAOİSTLER :

Yukarıda zikrettiğim iki topluluk, daha ziyade meselenin rezalet cephesiyle meşgul olmaktadırlar. Batı Dünyasını idare edenlere inat, kendilerine Maoist ismini veren diğer bir teşekkül ise, bir kabine ile Batı medeniyetini yıkmak istemektedir.

Bu tip görüşü benimseyen bir Türk genci, bu yaz, memleketimize getirdiği bir zenci öğrenciyi methetmek için babasına "ben bu idealist çocuğu, senin bütün o kendini beğenmiş aydın arkadaşlarına tercih ederim," demiş.

Maoistler kendi dünyaları yıkıldıktan sonra siyah ve sarı ırk mensuplariyle sarmaş dolaş barış içinde yaşamayı ve dünyayı, cemiyet bağlarından azade bir cennete çevirmeyi düşünüyorlarmış.

Zavallı toy çocuklar! Tabii içlerinden daha hiç biri ne baba parasından azade, kalabilmiş ne de zenci Afrikası'nı veya Çin'i ziyaret etmeye imkân bulabilmiştir. Bilmezler ki oralarda yaşayanların kalblerinde gizli olarak bir arzu yanar.

Batılılar tarafından asırlar boyunca kendilerine reva görülen aşağılatıcı muameleye mukabele etmek imkânını bulmak ve yataklarında bir sarışın batılı kız bulundurmak!...

Bu demektir ki Maoistler, kuracakları cennetin meyvelerini diğerleriyle beraber yiyemeyeceklerdir.

Tarih gösteriyor ki, ideallerini kaybetmiş bazı gençlerin ortaya çıkmasiyle, bunların içinde yaşadıkları medeniyet hemen yıkılmaz. Ortaya aksülâmel tezahürleri ve mukabil cereyanlar çıkar, her iki taraf arasında çekişmeler olur ve bu hal uzun seneler sürer.

Biz yaşlılar, Batı Dünyasının yıkılışını görmeyeceğimiz için müsterih olabiliriz ve zaten Spengler'e göre çökecek olan bölge Almanya - İtalya'nın batısındaki kesim ve onu takiben Kuzey Amerika'dır. Doğu Avrupa, Rusya, Türkiye ve Güney Amerika "Peripherie" yani kenarda bulunmaktadırlar ve tamamiyle Batı Dünyası mefhumu içine girmezler; bundan dolayı çöküntüden esas bölge kadar zarar görmeyeceklerdir.

Birçok aydınlar Spengler'i pek ciddiye almazlar ve belki de bu hususta kısmen haklıdırlar. Ben buna rağmen Spengler'in ele aldığı mevzuyla ilgili tereddi tezahürleri hakkında okuyucularımı aydınlatmayı faydalı buldum.

İçişleri Bakanlığının Çok Yerinde Bir Teşebbüsü

İl Yıllıkları

İÇİŞLERİ Bakanı Sayın Dr. Faruk Sükan, illerimizi bütün cepheleriyle tanıtmayı hedef tutan çok önemli ve yararlı bir teşebbüse girişmiş ve 67 ilimizin her biri için ayrı ayrı yıllıklar tertiplenmeye ve yayınlanmıya başlanmıştır. Ankara iline ait olanı şimdi önümüzdedir. Büyük boy birinci hamur kâğıda itina ile basılmış 550 sahifeye yakın olan (Ankara, 1967 İl Yıllığı) nın ÖNYAZI'sında Sayın Sükan şunları demektedir:

«Engin tarih, birçok medeniyetler, zengin tabiî kaynaklar ülkesi ve Büyük Türk Milletinin son yurdu Türkiye'yi tanımak ve tanıtmak her Türk'ün ilk ve aslî vazifesidir.

«Ecdadımızın miraslarını ve millet hadimlerinin hizmetlerini araştırmalarla değerlendirmek, yaşatmak ve onları eserler halinde ortaya koymak, Devletimizin bekası ve nesillerin hayatiyeti için lüzumludur. Keza bunların ortaya konması, millî tarih şuurunun uyanıklığı ve nesillerin yaratıcı güçlere sahip kılınabilmeleri için de zaruridir. Bu temel görüşle Büyük Türkiye'yi bütün varlıklariyle birlikte ve her yönüyle bilmek ve tanıtmak maksadiyle 67 ilimize ait «İl Yıllıkları» nı neşretmeyi bir hizmet vazifesi telâkki ettik.

«Osmanlı İmparatorluğu idaresi zamanında neşredilen «Vilâyet Salnameleri» ve birçok Garp devletleri idarelerine ait benzeri kaynaklar bize bu konuda rehber olmuştur.

«İl yıllıklarının mühim bir ihtiyacı karşılayacağına inanıyoruz. İl yıllıklarının zamanla tetkik ve tenkide tâbi tutularak tam bir tekâmüle kavuşmasını temenni ederken, bu gelişmenin «Devlet Yıllığı» haline inkılâbı da en samimî arzumuz ve ümidimizdir...»

Yıllık'ta şu bölümler yer almıştır:

1— Resmî bölüm: Başkent olarak Ankara, Cumhuriyet'in ilânından sonraki durum ve idarî teşkilât,

2— İdarî bölüm: Ankara'nın idarî tarihçesi ve bugünkü durumu,

3— Nüfus: Ankara nüfusunun gelişmesi,

4— Coğrafya: İlin jeolojik yapısı ve coğrafî durumu, barajları, iklimi, taşkınlar,

5— Tarihi bölüm: Cumhuriyet öncesi tarihi,

6— Sosyal bölüm: Toplum hayatı (bütün yönleriyle),

7— Kültür: Genel kültür durumu, bugünkü durum,

8— Turizm: İlin Türkiye turizmindeki yeri,

9— Ekonomi: Ticaret, endüstri ve tarım hayatı, madenler,

10— Ulaştırma: Kara, demir ve hava yolları,

11— Mahallî idareler: Özel idare ve belediyeler,

Bol resim ve haritalarla süslenmiş olan eserin sonuna bir de bibliyografya eklenmiştir.

Diğer illerimizce de hazırlanmakta olan bu Yıllıkların yalnız idare adamlarımıza değil, ilmî araştırmalar yapacaklara ve bilhassa iş adamlarına son derece yararlı olacağına şüphe yoktur. Bu güzel teşebbüsün arızasız devamını ve Yıllıkların her sene yayınlanmasını temenni ederiz.

«Ankara Yıllığı» nı okuyucularımız, 50 lira bedel karşılığı Ankara Valiliğinden tedarik edebilirler.

Dünya buhranı bizim buhranımız değildir... Biz ancak bu buhran varken kalkınabiliriz...

Buhrana yalnış teşhis konmuştur: Biz de, dünya da hasta; fakat hastalıklarımız başka: Biz gıdasızlıktan verem olmuşuz; onlar fazla beslenmekten şeker hastalığına tutulmuşlar — Sanayiciler bile «Alacaklarımızı bize hükûmet ödesin» diyorlar. Yükselen ateşi kimse görmüyor: Buhranın sebebi buğday fiatlarındaki müthiş düşüştür — Buğdayı koruma programı: Buğday Ofisi kurulması ve bu alanda teşkilâtlanma — Köylüye binen bütün vergiler kaldırma teklifi — Recep Beyin ustaca hazırladığı bir oyununa gelmiştim: Gazi'ye sunacağım raporu önce Bakanlık müfettişleriyle görüşmeye başladık. Onlar teklifimi reddettiler.

Yazan : Ahmet Hamdi BAŞAR

SEYAHATİN İstanbul'da biten ilk merhalesi sonunda Gazi'de beliren ümitsizlik bulutunu, Dolmabahçe toplantısında yaptığım müdahale ile dağıttığımı sanıyordum. Ama, bu sefer ben ümitsizliğe düşmüştüm. Devletin idaresi kimlerin elindeydi? Her Bakanlığın en ileri gelen adamı Gazi'nin maiyetine verilmişti. Memleketi gezmişler, dert dinlemişlerdi. Gösterdikleri çareler son derece teferruata değinen entipüften şeylerdi. Fırkanın Umumî Kâtibi ve belki yarın hükûmetin başı olacak Recep bey bu şeylerden tatmin edilmişti. Onca memleketin dertleri artık anlaşılmıştı! Toplantıda Şükrü Kaya bey de vardı. Konuşulanları dinlemişti. Demek itirazı yoktu.

Bu kadar aklı başında adam, gözleri önünde alev alev yükselen yangını nasıl göremezlerdi? Kerempe Burnu'na fener koydurduktan sonra mı göreceklerdi göklerimizi sarmış kızıllığı? İzanım durmuştu. Gazi'ye, toplantıda şunları da söylemiştim:

"— **Paşam; derdimize teşhis koyamıyoruz. Sıkışınca, dünya buhranı var, ne yapalım, diyoruz. Buhran bunları diyenlerin kafasındadır. Biz de buhran içindeyiz, dünya da. Fakat her iki buhran birbirinden tamamen farklı, hattâ birbirinin aksidir. Dünya fazla gıdadan şeker hastalığına tutulmuş; biz gıdasızlıktan verem olmuşuz. Fakat bu seyahatte bunalıp kaldığını gördüğümüz halkımızı ezen buhran ise büsbütün başka. Bir yangın ya da bir salgın karşısındayız. Önce yangını söndürmeli, salgını önlemeliyiz.**"

(1) **Bu yazı serisi 50. sayımızda başlamıştır**

ERTESİ günü Dolmabahçe sarayında Bozok Mebusu (merhum) Salih bey koluma girerek bana şunları söylüyor:

"— Hamdi bey; Allah nazardan saklasın. Dün gece sofrada hep senden, senin zekândan, kavrayışından bahsetti. Bir rapor hazırlıyacakmışsın! Bak ne güzel rapor olacak, bak neler teklif edecek, göreceksiniz diye mütemadiyen seni methetti. Tabiî benim de göğsüm kabardı. Fakat yine tekrarlıyorum; Allah seni nazardan saklasın!"

Ben artık çok gözükmüyorum. Umum Müdürü bulunduğum Liman işleri ile uğraşmak ve İstanbul'da yapılacak tetkikleri ihmal etmemek kaydıyle Gazi hazretlerine birkaç güne kadar esaslarını hazırlayarak takdim edeceğim rapor için çalışıyorum; ve bundan dolayı akşamları Sofraya da çağrılmıyorum.

İstanbul'daki tetkiklerimde beni en çok çeken mesele, sanayicilerin istekleri ve şikâyetleri oluyor. O sıralarda, yeni gümrük tarifesinin arkasına sığınarak dünya fiyatından birkaç misli yükseğe sanayi eşyası satan basit ve şımarık bir sanayi türemeğe başlamıştı. Sanayiciler gümrükten maada da himaye görüyorlardı: Teşviki Sanayi Kanunu vardı; vergi muafiyetleri vardı. Bütün bunlara rağmen onları, Ticaret Odasında dinlediğim zaman durumlarından memnun değillerdi. Herkesin herşeyden şikâyet ettiği bir sırada, sanayicileri memnun görmek, aleyhlerine psikolojik bir tepki yaratabilirdi. Onun için onlar şikâyette mazurdular. Fakat haklı oldukları bir taraf vardı: Alacaklarını alamamak. Sanayiciler, "hükûmet buna da bir çare bulsun" diyorlardı. Onlara:

"— M a d e m ki borçları verecek halde değiller; banka da sizi sıkıştırıyor; hükûmet bu vaziyet karşısında ne yapsın?" diyorum; cevap veriyorlar:

"— Ya bankalara emir verir, bizi sıkıştırmasın diye; yahut ta alacaklarımızı hükûmete devrederiz; bize parasını öder, sonra da onlardan tahsil eder!"

Sanayicilerin bu isteklerini, onların o sıradaki şımarıklıklarına bir misâl olarak zikretmedim. Onlar da haklıydılar. Piyasada büyük bir buhran vardı. Kimse para ödiyemiyordu. Sektörler arasında en işi tıkırında gitmesi gereken sanayiciler bile feryad edecek durumdaydılar.

Nasıl tüccar sanayiciye borcunu ödemiyorsa, halk da devlete vergi borcunu ödemiyordu. Nasıl gittiğimiz yerlerde bize vergi borçlarının alınmaması, hattâ terkin edilmesi teklifi yapılıyorsa, İstanbul'da da sanayici "tahsil edemediği alacağını devlet üzerine alsın" demişti.

Bütün bu istekler son derece ağır bir buhran altında ne yapacağını şaşırmış olma halinin belirtileri.

Evet; memlekette bir iktisadî buhranın mevcut olduğunu herkes söylüyor ve biliyor. Her yerde aynı mazeret:

"— Niçin bu iş yapılmadı?"

"— Efendim; malûm ya, buhran!..." deniyor; ve bu bir kelime ile herşey izah edilmiş oluyordu. Gerçekten 1929 yılı sonlarına doğru patlak veren dünya buhranı bizi de sarsmıştı. Bütün fiatlar müthiş düşmüştü. Hele buğday ve hububatta bu düşüş felâketti. Köylü hattâ bereketli bir mahsul yılı olduğu halde, mahsulüyle eline tohum parası bile geçmediğini görüyordu. Diğer mahsullerimiz ve ihracat eşyamızda fiyat düşüklüğü bu kadar olmamakla beraber, yine mühimdi; ve ekseriya mallarımıza alıcı bulunmuyordu.

Şimdi dünya buhranı karşısında memlekette bir duraklama görülüyor. Başlanan birçok işler kısa kesilmiş, durdurulmuştur. Dünya buhranının geçmesi bekleniyor.

Bizim buhranımızla dünya buhranını birbirinden ayırmak, hattâ birbirine tezat olarak görmek fikrini ortaya attıkça çok defa fikrimi açıklamaya bile vakit bulamıyordum.

"— Fakat görüyorsunuz ya birader; bütün mahsullerimizin fiyatı düştü. Hele buğdaya bakın; geçen sene 15 kuruştu; bugün 3 kuruşa alıcı yok!... Bunun sebebi dünya buhranı değil de nedir?"

Gerçek şu: Gezdiğimiz yerlerde gördüklerimiz, henüz gezmediğimiz yerlerden ise işittiklerimize göre içinde bulunduğumuz sıkıntıların en büyük sebebi buğday ve hububat fiyatlarındaki müthiş düşüklüktür. Vâkıa her malın fiatı düşmüş; fakat buğdaydaki düşüş müthiş. Başka mahsullerin fiyatları yüzde 30-40 düşmüş; buğdayınki yüzde 80. Buğday, ekonomimizin

temeli, belkemiği... Her şey ona bağlı... Buğday müstahsili olan köylüler bereketli bir mahsul yılında hattâ tohum paralarını çıkaramazlarsa, nasıl vergi versinler; nasıl bankaya borç ödesinler; nasıl piyasa borçlarını ödeyip yeniden mal alsınlar?... Köylüler elleri böğürlerinde; çıkan hesaplar karşısında akılları durmuş; ne yapacaklarını, kime baş vuracaklarını bilmiyorlar.

Bu içinden çıkılmaz durumu, önüne geçilmesi mümkün olmıyan bir semavî âfet gibi kabul etmekten başka çare yok :

"— İşte, dünya buhranı geldi, çattı; böyle oldu, ne yapalım?" deniyor.

Fakat dünya buhranının buğdaydaki bu feci düşüşe etki derecesi acaba nedir? Dünya piyasalarında buğday fiyatları böyle yüzde 80 mi düşmüştü?

Bakıyorum: Buğday fiyatlarındaki düşüklük dünya piyasalarında diğer mallardakinden fazla değil: Yüzde 20-25. Şu halde bizim limanlarımızda evvelce 8 kuruşa satılan ecnebî buğdayları şimdi 6 kuruşa düşmüş. Yani kiloda 3 kuruş bir fark var. Demek bizim buğdaylar dünya piyasasına uysa kiloda 3 kuruş kadar düşecek, meselâ geçen sene 15 kuruş ise bu sene 12kuruşa inecekti. Bu kadarı da, bütün fiyatları düştüğü için bir sarsıntı yapmıyacaktı. Dünya buhranının buğday fiyatına tesiri, ancak (3) kuruş, yani 15 kuruşa göre yüzde 20 olmalı. Halbuki bugün düşüklük % 80 e varıyor. Bunu nasıl izah edeceğiz?

İlk bakışta durum derhal kavranacak kadar açık:

Biz buğdaylarımızı kiloda 6 buçuk kuruşu bulan giriş gümrüğü ile koruyoruz. Bu daha yeni olmuş; 1927 den itibaren tatbik edilmiş. Fakat senelerce böyle ağır bir gümrük olmadığı için, ecnebî buğdayları ve unları piyasalarımızı istilâ edermiş; ve biz ziraat memleketi olduğumuz halde her sene üstüste yüzde 20 nisbetindeki ihtiyacımızı ecnebi buğdaylarından ve unlarından temin eylermişiz. Şimdi ise memlekette buğday fiyat seviyesi dünya fiyat seviyesinden kiloda en az 6.5 kuruş yükselmiş!... Ve 14-15 kuruşa çıkmış. Artık buğday çok kâr getiren bir istihsâl halini alınca memleket iki sene sonra, dışardan buğday ithaline lüzum kalmıyacak miktarda, fazla istihsâl yapmış; nitekim 1930 senesi istihsâlimiz kendi ihtiyacımızdan yüzde 15-20 nisbetinde fazla olduğundan ihracata bile gitmişiz!

İşte buhranın sebebi bu... Fazla istihsâl yapınca gümrük duvarı, âdeta Nasrettin Hocanın türbesine takılmış kilit gibi, fonksiyonsuz kalmış. İthalât yok ki ona göre gümrük resmi hesap edilerek iç piyasada fiat taayyün etsin!... İthalât olduğu zamanlar:

Memleket piyasası = dünya piyasası + nakliye ve sigorta masrafları + kârlar + gümrük resmi, formülüne göre fiyat teşekkül ederdi. İhracatçı olunca bu formül şu hali almış:

Memleket piyasası = dünya piyasası —nakliye ve sigorta masrafları — kârlar.

Demek düşüşün başlıca sebebi, bizim buğdayda fazla istihsâlde bulunmuş olmamızdır. Eğer 1930 senesi mahsulü önceki yıllar gibi ancak memleket ihtiyacının yüzde seksenini karşılayacak halde olsaydı ve yüzde 20 için dışarıdan buğday getirmeğe mecbur bulunsaydık, fiyat, birinci formüle göre kesilirdi. Bu durumda da şu gördüğümüz buhran olmaz; buğdayda yüzde 20 oranında hafif bir fiyat düşüklüğü hissedilir; gelir geçerdi.

Bu görüşten şu netice çıkıyor: Biz buğday fiyatlarını memlekete kısmen buğday ithal edileceğine göre himaye etmişiz. Fakat günün birinde istihsalin ihtiyaçtan fazla olacağını ve bu himaye sayesinde Türkiye'nin, hattâ buğday ihracatçısı durumuna gelebileceğini düşünmemişiz. Şu halde bugün ithalât gümrüğü vasıtasiyle korunamıyan buğday fiyatlarını başka tedbirlerle korumak lâzım! İşte ilk yapılacak iş budur. Adeta salgın hastalık başlamış bir şehirde, nasıl evvelâ salgının önü alınır ve ondan sonra şehrin ve halkın sıhhatini kökten düzeltecek tedbirler düşünülürse, bunun gibi, şimdi bizim de ilk yapacağımız şey, buğday fiyatlarındaki bu feci düşüklüğü derhal ortadan kaldırmak olacaktır.

Şunu her zaman hatırlayalım ki, Türkiye'nin zaten fakir, istihsali az ve geri bir memleket olması başka; bunların üzerine yüklenen bu müthiş kambur başka. Gümrük tarifesi ile ağır himaye usulü tatbik et-

mekteyiz. Türkiye'ye dışardan hemen hiç mal gelmez oldu. Ancak sanayi için lüzumlu olan ham maddeler, hattâ, gümrüksüz girebilir. Bunlar dışında endüstri ve ziraat eşyası piyasalarımıza —bunları üretebildiğimiz süre— sokulamaz. Buğdayını, iğneden ipliğine kadar her şeyini dışardan getirmekte olan bir memleket için gümrük himayesi lâzımdı. Fakat bu, her şey demek değildi. Gümrük himayesi ile beraber millî kalkınmanın planı, şuurlu bir devletçilik gelmeliydi. Gümrük himayesiyle her şey olacak dendi. İşte bugün içinde bulunduğumuz buhranın tek sebebi buydu. Bu buhran ise kendisini en çok buğdayda gösteriyordu. Çünkü yalnız buğdaydır ki gümrük duvarlarının yıkılmasından dolayı her tesire karşı açık ve himayesiz kalmıştı. Diğer tarımsal ürünlerimize gelince, bunların içinde ancak kendi ihtiyaçlarımıza yetecek kadar yetiştirilenlere dünya piyasasındaki düşüklük tesir etmemişti. İhraç mallarımız ise esasen fiyat bakımından gümrük himayeleriyle korunamazlardı. Üzümün kilosuna on lira gümrük koysanız, fiyatını on santim yükseltemezdiniz. Sanayi eşyası ise, gümrük himayeleriyle akıl ve hayale gelmiyecek nisbetlerde dünya piyasalarından yükselmişti. Bu mallarda dünyadan ortalama yüzde 300 pahalıydık.

Demek Türkiye haksız işliyen bir fiat makasının tesiri altına girmişti. Gümrük himayeleriyle ithalât ve sanayi eşyası dünya fiyatlarından yüzde 300 yükseldi; ziraat istihsallerinden ihracata tahsis edilenler ise dünya fiyatlarına açık bırakıldı. Bu fiat makası altında bugün için en mühim nokta ancak gümrük himaye hududu içinde yaşayan buğdayın himayesiz, dayanıksız kalması, ve bu yüzden fiyatlarının yüzde 80 oranında düşmesiydi. İşte ilk yapılacak iş buğday fiyatlarını korumak ve buğdayı kurtarmaktı.

Buğdayı Koruma Programı

BİR YANGIN, anî bir felâket karşısında derhal ve acele tedbir almaya mecbur bir insan gibi düşünüyordum. Zaten seyahate başlamadan bir süre önce, ilk dünya buhranı dolayısiyle piyasalarımızda panik başladığı sıralarda "Cumhuriyet" gazetesinin bir anketine şu mealde bir cevap vermiştim:

"Devlet fazla buğdayı köylüden satın almalı; kendi vapurları ve vasıtalariyle bunları harice damping fiyatına satarak iç piyasayı kurtarmalıdır."

Bu fikir, çok acele tedbir almak zorunluğundan doğuyordu. Gazi Hazretleri de bu anketi okumuş, seyahatte bana bir vesileyle:

"— Sizin böyle bir fikriniz vardı. Şimdi ne dersiniz?" diye sormuşlardı. Ben de kendilerine:

"— Paşam; bu, derhal akla gelen bir tedbir olarak ortaya atılmıştı. Maksadı iç piyasayı panikten kurtarmaktı. Tabiî aradan epey zaman geçti; bu panik odlu. Şimdi daha esaslı tedbirler almaya mecburuz. Bunu da hazırlamakta olduğum raporla arzedeceğim," demiştim.

İşte Dolmabahçe sarayındaki toplantıda, bir rapor hazırlamağa memur edildiğim zaman, içinde bulunduğumuz sıkıntıların başlıca sebebini buğday meselesine bağlıyor; buğdayı korumak suretiyle buhranı atlatmaya, bu yolla da iktisadî devletçiliğin temelini kurmaya muvaffak olacağımıza inanıyordum.

Buğdayı nasıl koruyabilirdik?

Dünya fiyatlariyle serbestçe rekabete terkedilirse, Türkiyede buğday zararlı bir istihsal olur. Köylü, kendi kabuğuna çekilir; piyasalarla alâkasını keser; buğdayını ve yiyeceğini kendisi için istihsal eder; yünlerini kendi kullanır; ancak vergi ile asgarî miktarda piyasaya olan ihtiyacı için bir kısım istihsalini satar. Bunlar da şehirlinin ihtiyacına yetişmez; bundan dolayı daima Türkiye, buğday ihtiyacının yüzde 10-20 sini dışarıdan getirmeğe mecbur kalır.

Şu halde buğdaya dünya piyasalarından yüksek ve köylüye idare edecek bir fiat vermek lâzımdır. Ancak bu fiat, iki senedenberi olduğu gibi, dünya piyasalariyle büsbütün alâkamızı kesecek, buğday müstahsilini haksız ve lüzumsuz bir kâra götürecek oranda olmamalıdır. Çünkü böyle uçsuz bucaksız bir zaman için büyük himayelerle buğday istihsalini korumakta de-

vam edersek, âdeta serlerde itina ile beslenen bitkiler gibi, sun'î bir himaye politikası uygulamış oulruz. Oysaki, buğday ziraatimiz, yeni baştan ıslah ve en iyi topraklarda teksif etmek; en yeni teknik kullanmak, tohum, âlet, depolama nakil ve dağıtım işlerinde organize etmek, rasyonel çalışılarak dünya piyasalarına yakın fiatlarla da yaşıyacak bir duruma girmek lâzımdır.

Bunun için alınması gereken ilk tedbir, buğdaya haklı, makul ve köylüye idare edecek her yıl çok değişmiyecek istikrarlı bir fiat tesbit etmektir. Bundan sonra buğday ziraatimizi, nakil ve tevzi işlerini bulunduğu ilkel durumdan kurtarmak için, büyük emekler ve sermayeler harcıyarak organlaştırmak gerekecektir.

Bu işi ancak devlet başarır. Onun için buğdaya derhal devletin müdahalesi lâzımdır.

İŞTE benim ilk düşündüğüm şey buydu: Buğday işini teşkilâtlandırmak ve devletleştirmek. Buna ilk hamlede fiat paniğini önlemekle başlamalıdır. Çünkü anî bir tehlike karşısındayız. Konunun hattâ bir sene beklemeye tahammülü yoktur. Derhal devlet, kuracağı bir teşkilâtla, bugün piyasalarda alıcısı olmıyan buğdayları, köylüyü hiç olmazsa zarardan mümkün mertebe kurtaracak fiatlarla, satın almalı; bunları, bütün teşkilâtını ve kuvvetini kullanarak, her türlü vasıtalardan istifade ederek toplamalı; değirmenlere yalnız kendisi buğday satmalıdır. Köylüden satın alınacak buğdaylar o günkü fiatların iki misli olabilir. Birçok vilâyetlerde buğdayın 2 kuruşa bile müşterisi yoktur. Mahsul çürüyor; alan bulunmuyor. Şu halde devlet yerine göre kilosu 6-8 kuruşa buğday satın alırsa büyük bir ferahlık duyulur; ve köylü bayram eder.

Öbür tarafta büyük şehirlerde ekmeğin kilosu, bir sene evvel 18 kuruş iken, 8 kuruşa düştü diye cahil ve ilerisini görmiyen halk seviniyor. Bu şekilde ekmeğin ucuzlamasının memleketi ne büyük zararlara sok-

tuğunu, yalnız halk değil, iş başında olanlardan birçoğu bile farketmiyor. Herkes bu ucuzluktan memnun gözüküyor. Oysaki şehirlerde ekmek geçen sene olduğu gibi, 18 kuruşa ya da biraz ucuzlatılarak 16 kuruşa satılmalıydı. 16 kuruşa ekmek satılması için devletin köylüden , meselâ, üst üste 7 kuruşa satın aldığı ve masrafları ile kendisine 10 kuruşa mal ettiği buğdayları değirmenlere, meselâ 12-13 kuruşa vermesi lâzım gelecek. Bu hesaba göre maliyet fiatiyle satış fiatı arasında gözüken kilo başına 2-3 kuruşluk fark ne olacak?

Bu fark, üç işe yarayacak:

1) Hükûmetin ihtiyaçtan fazla alacağı buğdayların ihracından doğacak zararları kapamaya;

2) Buğday işlerini ıslah için yapacağı masrafları karşılamağa;

3) Nihayet vergi yüklerini hafifletmeye; hattâ tarım üzerindeki vergileri kaldırmaya.

O zaman yaptığım hesaba göre, bu iki fiat arasındaki farktan kaba taslak hesapla senede 30-40 milyon liraya yakın bir gelir sağlanması mümkündü. Ben, halkın içinde bunaldığı sıkıntıları kökünden kesmek ve yeni bir kalkınmaya gidecek yolun pürüzlerini temizlemek için, bu vergilerin yerlerine yenisi konuncaya kadar kaldırılmasını teklif etmekteydim. O zaman halktan dört vasıtasız vergi alınıyordu:

Sayım vergisi 13 milyon; arazi vergisi 7 buçuk milyon; ki, topluca bu iki vergi Hazineye 20 milyon lira sağlıyordu. Tabiî bunların tahsil ve cibayeti için de 10 milyon liraya yakın masraf lâzımdı. Bu vergiler kalkarsa, bunların boş bırakacığı yeri, buğday fiat farkı ile doldurabilirdik. Yalnız arazi ve sayım vergileriyle memurlara ve işçilere ait kazanç vergileri kaldırılırsa memleket büyük bir yükten kurtulmuş olacaktı: ve buna da buğday işindeki fiyat farkı fazlasiyle kâfi gelecekti.

BİR kere bu, kambur üstünde kambur şeklinde tadillerle her yerde ve herkes tarafından şikâyet konusu olan vergileri kökünden kaldırdıktan sonra, yapacağımız büyük işler için lâzım olan geliri sağlayacak yeni vergiler düşünür, bulur ve koyabilirdik. Bu yeni vergiler memleketin iktisadî gelişmesine engel olmıyacak, hattâ ona yardım edecek, tahsili kolay, yükü hafif şekillerde olmalıydı. Zaten iktisadî devletçilik, büyük fiat makanizmasının devlet elinde olması demekti. Bu takdirde en kolay ve en makul vergi, fiat farklarından elde edilen kârlar olabilirdi. Devletin iktisadî hâkimiyeti çoğaldıkça, gerek organizasyonun yarattığı veya koruduğu değerlerden, gerek iç pazarın istismarından devletin eline büyük gelir geçebilirdi. Bu suretle bugün 200 milyon lira olan bütçeyi beş on sene içinde beş misline çıkartacak bir imkânın yolları, devletin önünde, açılmış olurdu.

Bunlar, dünya buhranı ile bizim buhranımız arasındaki kaynak ve nitelik ayrılığına dayanan bir görüşün vardığı mantıkî sonuçlardı. Önce buğdayı koruyacak; fiatı emrimize alarak hem köylüyü kurtaracak, hem de buğday reformuna bağlı yeni bir iktisat ve istihsal cihazı kurmaya başlıyacağız. Buğday işi, iktisadî devletçiliğin üretim alanında ilk uygulaması olacak... Bundan aynı zamanda şu büyük sonuçlar elde edilecek: Buğday organizasyonu ile bugün köylü aleyhine işliyen fiat makası, köylü ve devlet lehine şehirler ve tüketiciler aleyhine çevrilecek. Bu suretle fiat farkından devlet mühim bir gelir elde edecek; ve bununla ilk ağız köylü ve işçiye binen vergiler kaldırılacak.

Bu konu yalnız buğday işini devletleştirmekten ibaret kalmıyor. Kendiliğinden genişlemek zorunluğundadır. Bu memleketin iyi kötü işliyen bir buğday istihsal, alım, satım işi var: Köylü malını pazara götürür, satar; onu alan vardır, satan vardır; taşıyan, depo eden, sonra değirmenlerde öğüterek fırınlara veya un olarak satış yerlerine götüren vardır. Bütün bu teşkilât, görünüşte sessiz çalışır; âdeta kalbin sessiz atması, kanın damarlarımızda dolaşması gibi işini normal şekiller altında, gürültüsüzce yapar. Öyle ki, sabah kalktığımız zaman "acaba fırında ekmek yok mu, bakkalda un bulamaz mıyız?" gibi bir düşünce aklımızdan geçmez.

Fakat şimdi bütün bu işleri devlet yapacak: Memurlar alacak; onlar taşıyacak; onlar nakledip dağıtacak; ve bütün bu işler şimdi kalbin ve damarların normal ha-

reketleri halinden çıkarak sun'î cihazlarla işlemeğe mahkûm olacak!... Memurlarla idare deyince hatırıma maliye memurlarından, jandarma neferinden, tahsildarından, vesaireden ibaret bugünkü idare elemanları, onların usulleri, zihniyeti geliyor. Bu manzarayı tasarlayınca da Memduh Şevket'in:

"— Ben demedim miydi?" diyen gülümser çehresi gözümün önünde canlanıyor. Nazariye halinde fiatları korumak, buğdayı korumak, vergileri kaldırmak, şunu bunu yapmak kolay. Fakat bir de iş bunların uygulanmasına gelince, halkın iaşesini birinci derece ilgilendiren böyle bir konuda bütün sorumluluğu üzerine almaya hangi hükûmet cesaret eder?

Gerçek olarak bu noktayı ben konunun en önemli kısmı olarak gördüm. Devlet memurlarının eline bu büyük işi teslim etmekten çok çekindim. Zaten bunu düşündüğüm içindir ki, idarî devlet makinesi dışında yeni "İktisadî Devlet" makinası kurulmalıdır diyordum.

"Yeni iktisadî uzviyetler" formülü ile ifade ettiğim kurullar nasıl şeyler olmalıydı? İstihsal sahasına ait ilk ve en esaslı şekil olarak kooperatifleri düşünüyordum. Yalnız Türkiyenin kendine özgü bir kooperatif görüşü ve kooperatif şekli olmalıydı. Hele kooperatiflerin, küçükten başlayıp yavaş yavaş büyüğe giden, aralarında Birlikler yapılarak bir merkeze bağlanan eğilimi gözönüne alarak, bizde bu büyük birleşmeleri önce devletin derhal kurabileceğini, bu suretle çok vakit kazanmış olacağımızı düşünüyordum. Demek oluyordu ki idarî devlet, iktisadî devletin en mühim uzuvlarını kendi eliyle kuracak; onlar işledikten sonra kendisi sahadan çekilecekti. Âdeta babanın çocuğunu, ustanın çırağını yetiştirmesi ve sonra içten çekilmesi gibi.

İŞTE buğday organizasyonunu, devletin derhal yapacağı kooperatif birlikleriyle müstahsile mal etmeyi hedef tutan bir program üzerinde kafa yoruyordum. Buğday işinde (tröst) halinde iki teşkilât teklif etmekteydim:

1 — Buğday Müstahsiller Birliği; 2) Türkiye Değirmenciler Birliği.

Birincisi, buğdayları almak, toplamak, muhafaza etmek ve değirmenlere sevketmekle mükelleftir. İkinci teşkilâta gelince, bütün değirmenleri içine alan, hissedar olacakları bir anonim şirkette değirmencileri birleştiren ve devlet kontrolüne veren bir teşkilât düşünüyordum. Nasıl buğday satan yalnız Buğday Müstahsiller Birliği ise, un yapan da Değirmenciler Birliği olacaktı. Yalnız köy değirmenleri ve köylü ihtiyacı bu işlerin dışında bırakılmıştı.

Demek buğday işini organize etmek fikri, nasıl kendiliğinden bir vergi meselemize konuyu çektiyse, o şekilde, bir iktisadî işletme dâvasını da kucaklamıştı. Fikri tamamlamak için bu nokta üzerinde de işlemeğe mecburdum. Buğday Müstahsiller Birliği, Türkiye'nin her buğday bölgesinde (çünkü memleketi bu bakımdan dört beş bölgeye ayırmak lâzımdı) çalışan Buğday Ofislerini kuracaktı. Kurma planına göre, bu iş ilk tesis zamanında aksine olacak; yani önce köy kooperatifleri, sonra onların birleşmesinden Bölge ofisleri ve daha sonra Müstahsiller Birliği kurulmıyacak; tersine önce Birlik, sonra Ofisler, sonra da kooperatifler kurulacaktı. Fakat bir defa kurulduktan sonra artık idare yavaş yavaş halka ve kooperatiflere geçecekti.

Ofisleri, buğday müstahsili, köylerdeki Buğday Tarım Kooperatifleri yönecekti. Bu suretle, demokratik bir örgü halinde, yeni iktisadî uzviyetleri kurmaya başlamış olacaktık.

BUĞDAY konusu sade fiat istikrarını, vergi mevzuunu, nihayet işletme işlerini halletmekle bitmez. Asıl mühim iş paraya taallûk ediyordu. Türkiye'nin bütün buğdaylarını, hem de piyasadan yüksek fiatla, satın almak için milyonlarca lira lâzım. Buğdaylar muhafaza edilmek üzere de birçok masraf ister. Yeniden depolar, silolar kurmak icabedecek. Tohumluk, âlât ve edevat vesaire için istenen para da ayrı. Değirmenleri satın almak işi yine parasız olmaz. Vakıa değirmencileri ellerindeki kıymetlere göre hissedar yapmak, yani onlara para vermemek yolu varsa da, bu şekli kabul etmiyecek olanlara paralarını vermek, sonra da mevcut değirmenleri ıslah etmek, yeni değirmenler meydana getirmek, hulâsa buğday işini organize etmek üzere mil-

yonlar lâzım. Sadece kooperatifler tarafından satılacak ve ofislerce satın alınacak buğdayların bedelini karşılamak üzere, ofislerin elinde, şöyle böyle elli milyon lira bulunmalı. Bu paralar nereden sağlanır?

Bu suretle mevzu para meselesini de kucaklamış oluyor. Memlekette para işi bürokrat maliyecilerle, Fransa'da klâsik maliye tahsili yapmış maliye müfettişlerimizin görüşleri ve tesirleri altında... Bunlar klâsik kitaplarda okudukları dışında bir para düşünemezler. Onlara göre, buğday işini iktisadî zaruretler ve hattâ vergi zaruretleri dolayısiyle teşkilâtlandırmak ve bütün buğdayları devlet namına kurulacak teşkilât vasıtasiyle satın almak icabetse, buna en başlıca engel parasızlık olacaktır. Barut hikâyesi gibi, para olmayınca hiçbir şey yapılamaz.

Ben Atatürk'ün emriyle hazırlamakta olduğum raporda, konunun iktisadî portesini mükemmelen izah ve bu hususta herkesi ikna etsem, vergi noktasında yapacağı büyük faydaları da anlatabilsem, nihayet:

"— Bunlar güzel ama, para nerede?" dendiği zaman cevap veremezsem bütün tekliflerim hayalden ibaret kalırdı. İşte o zaman bana haklı olarak "Hayâlperest" denmek lâzım gelirdi.

Onun için bütün bu düşünüş zincirinin son ve en kuvvetli halkası olan para mevzuunu ehemmiyetle ele aldım; ve "bu işe lâzım olan para, işin kendisi ile ortadadır" dedim.

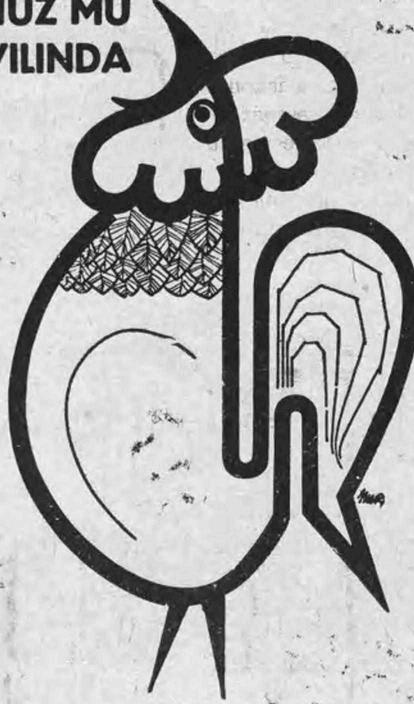
Ofisin köylüden meselâ 8 kuruşa satın alacağı buğdaylar topklanarak sonradan değirmenlere meselâ 14 kuruşa satılmıyacak mı? Demek buğdayın piyasa satış kıymeti 14 kuruştur, ve fiatların da yarın düşmesi tehlikesi yoktur. Böyle emin bir iş için hangi banka "emtia mukabili avans" şeklinde Ofise buğday mübayaasına yetecek parayı vermez? Şimdi mesele bankaya bu parayı ucuz faizle verdirtmek, onun için de bankaya daha ucuz faizle para bulmaktadır. İş, banka kombinezonuna kalsın!... Mademki esas sağlamdır; her kombinezona

uyar. İsterseк bunun karşılığına yeni para emisyonu bile yapabiliriz. Hem bu para, altın karşılıklı paradan daha sağlam ve daha emindir. Çünkü altın karşılıklı paralar, artık nazariyede kalıyor; ve ekseriya kâğıt para ile altın değiştirilemiyor. Oysaki, buğday karşılıklı para ile derhal buğday veya un değiştirilebilir.

Buğday bonolarının (meselâ Ofisle Değirmenciler Birliğinin imzalıyacağı kısa vâdeli bonoların) Ziraat Bankasına iskonto ve bunların Merkez Bankasına rescont edilmesi şeklinde bir kredi genişlemesi yolu vardır. Bankacıların bulacağı her kombinezona konu müsaittir. Fakat asıl önemli olan nokta, bu vesileyle yeni para görüşüne doğru bir ufuk açmış olmaktır. Böyle istihsal karşılığı, iş karşılığı tedavüle para çıkarabilmek, parasızlıktan dolayı yapamadığımız birçok işlere bizi götürecek tek yoldur. Onun için, buğday mevzuu ile beraber, tabiî bir sonuç olarak kendiliğinden ortaya çıkan para konusunun da üzerinde önemle durmaktayım.

Gelecek Yazı :

MEĞER BEN «EKMEĞE VERGİ KOYALIM» DEMİŞİM!

(Basın: 10590)

63 — 737

Canavar düdüğünün heyecanla dolu çınlayışları bir canın tehlikede olduğunu haber veriyor!

Cemil Şimçin - Bütün meslek tecrübesini, başkalarını selâmete ulaştırmak için kullanıyor.

Cankurtaran şoförü Cemil Şimçin'in mesleğinde her yolculuk bir "ölüm kalım seferi" önemini taşıyor.

Bazen şehrin en sıkışık caddelerinde... bazen korkunç uçurumların çevrelediği uçsuz bucaksız kara yollarında... fakat daima dakikaları, hatta saniyeleri hesaplayarak. Ve daima ağır yaralılarla, ağır hastalarla beraber. Onları, emniyetli ellere "herşey bitmeden" teslim edebilmek hırsı ile yolculuk.
Cemil Şimçin, yıllardır bu işi yapıyor. Kullandığı cankurtaran arabasında küçücük bir arızanın dahi bir hayata mal olabileceğini bilerek!
Bu yüzden ambulansın bakımı ile bizzat meşgul oluyor. Arabayı her hava şartı altında saniye kaybetmeden işler halde tutmak için ne lâzımsa hepsini yapıyor. Lâstiklerine gelince, Fisk kullanıyor. Hep Fisk... Emniyetli lâstik!
Sizin işinizde de bir lâstik arızası bu derece hayati bir önem taşıyorsa, Fisk'e güveniniz.

FISK demek... Emniyet demektir!

FISK
LÂSTİKLERİ

(Man Ajans : 3897)